Spreag an Ghaeilge le Spraoi

Scaoil Uait Í!

An tSeirbhís um Fhorbairt Ghairmiúil do Bhunscoileanna

An Chomhairle um Oideachas Gaeltachta & Gaelscolaíochta

Spreag an Ghaeilge le Spraoi

Scaoil Uait Í!

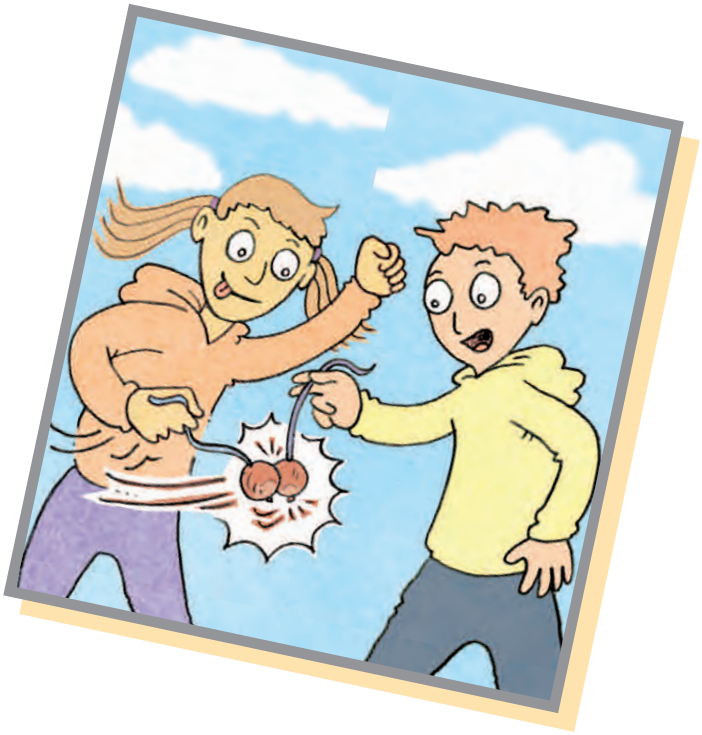

An tSeirbhís um Fhorbairt Ghairmiúil do Bhunscoileanna

An Chomhairle um Oideachas Gaeltachta & Gaelscolaíochta

An chéad eagrán 2010
© An tSeirbhís um Fhorbairt Ghairmiúil do Bhunscoileanna / An Chomhairle um Oideachas Gaeltachta agus Gaelscolaíochta
An dara heagrán 2019
ISBN: 0-9547233-9-2

Comhairleoirí na Seirbhíse um Fhorbairt Ghairmiúil do Bhunscoileanna a scríobh an chéad eagrán
Stiúrthóir an tionscadail: T.J. Ó Ceallaigh, Comhordaitheoir Náisiúnta don Ghaeilge, SFGB
Dearadh agus leagan amach: Denis Baker, The Unlimited Design Company
Obair Ealaíne: Annette Crowley, Dónal Ó Bric, Denis Baker
An Chomhairle um Oideachas Gaeltachta agus Gaelscolaíochta a mhaoinigh an tionscadal agus a rinne uasdátú ar an dara heagrán

GPS Colour Graphics, Béal Feirste a chlóbhuail

Comhairleoirí na Seirbhíse um Fhorbairt Ghairmiúil do Bhunscoileanna (2007-2008)

Máire Mhic Chárthaigh
Íde Ruaidh
Síle Ní Shéaghdha
Conchobhar Ó Laoghaire
Ciara Ní Mhaonaile
Aedín Ní Thuathail
Ruairí Mac Dónaill
Máirtín Ó Riordáin
Clíodhna Ní Dhuinn
Bríd Ní Dhonnchadha
Clíodhna Furlong
Máire Nic an Rí
Máire Ní Bhuachalla
Karen Brogan
Sandra Chute
Anne Foley

Olive Keane
Seosamh Mac an Iomaire
Michéal Mac Donnacha
Máire Ní Chionnaigh
Eimear Ní Niallagáin
Bernadette Nic Fhionnlaoich
Brídín Nic Uiginn
Éamonn Ó hAilpín
Nollaig Ní Chéilleachair
Yvonne Uí Dhochartaigh
Michéal Ó Dochartaigh
Conall Ó Breacháin
Annie Murphy
Máirín Ní Chartúir
Sinéad Ní Thorsnaigh

Tá an leabhrán seo ar fáil go digiteach ar www.pdst.ie agus ar www.cogg.ie

Brollach

Foilsíodh *Spreag an Ghaeilge le Spraoi* den chéad uair sa bhliain 2010. Ba chomhthionscnamh é idir an tSeirbhís um Fhorbairt Ghairmiúil do Bhunscoileanna agus an Chomhairle um Oideachas Gaeltachta agus Gaelscolaíochta (COGG).

Tá *Spreag an Ghaeilge le Spraoi* ar an bhfoilseachán is mó éilimh ag COGG, rud a dheimhníonn an úsáid shuntasach a bhaineann scoileanna as, agus rud a dheimhníonn an fiúntas a bhaineann leis. Is cúis áthais dúinn an dara heagrán a fhoilsiú, eagrán atá uasdátaithe agus ag teacht le Curaclam Teanga na Bunscoile atá á chur i bhfeidhm i scoileanna ó 2015 i leith.

Cuireann an Curaclam Teanga béim ar thaitneamh a bhaint as foghlaim na Gaeilge, agus sa leabhar seo éascaíonn na cluichí an iliomad deiseanna an Ghaeilge a mhúineadh agus a spreagadh le spraoi. Aithníonn an Curaclam Teanga gur bealach éifeachtach í an Fhoghlaim Chomhtháite Ábhair agus Teanga (FCÁT) le teagmháil na bpáistí leis an nGaeilge a mhéadú trí fhíorchomhthéacsanna a chruthú ina mbeidh an teanga á húsáid ag páistí.

Acmhainn thairbheach, úsáideach is ea *Spreag an Ghaeilge le Spraoi*. Tá an Cur Chuige Cumarsáideach lárnach sna ceachtanna agus cuideoidh an acmhainn le múinteoirí an Ghaeilge a spreagadh, a fhorbairt agus a chur chun cinn ar bhonn scoile trí fhoghlaim ghníomhach.

Tugann *Spreag an Ghaeilge le Spraoi* deiseanna ilchineálacha do pháistí an teanga a úsáid i gcomhthéacsanna bríocha na scoile. Díríonn an leabhar ar líofacht agus ar chruinneas na Gaeilge a chur chun cinn trí na straitéisí atá molta maidir le conas dul i ngleic le botúin. Tá moltaí agus ábhar tacaíochta ann chun úsáid na Gaeilge i ngnáthchaint an lae a spreagadh i measc na bpáistí.

Tá Torthaí Foghlama rianaithe do na ceachtanna foirmiúla. Tá buntáistí agus lárnacht an tsúgartha aitheanta sa Churaclam mar bhealach chun an chumarsáid a chruthú, a shealbhú agus a chothú. Is tráthúil mar sin go bhfuil ról an tsúgartha lárnach in *Spreag an Ghaeilge le Spraoi*.

Sa bhliain 2010 ba í Áine Uí Mhurchú (ar dheis Dé go raibh a hanam) a mhol do COGG treoirleabhar a chur ar fáil do mhúinteoirí chun cluichí clóis as Gaeilge a mhúineadh do dhaltaí bunscoile. Chum sí féin leaganacha Gaeilge de chluichí aitheanta agus bhunaigh sí cluichí ar rannta Gaeilge freisin.

Sa chéad eagrán de *Spreag an Ghaeilge le Spraoi*, bhí leabhrán *Cluichí Clóis* ann ina raibh na cluichí agus na rannta agus DVD de na cluichí leis. San eagrán seo de *Spreag an Ghaeilge le Spraoi*, in áit leabhráin, tá caibidil sa bhreis ann agus cuimsíonn sí na cluichí clóis agus na rannta sin. Is féidir teacht ar ghearrthóga físe de na cluichí ag an nasc seo:

https://www.youtube.com/channel/UCJrS8VkismeDiBQD1pnBMCA

Is mór ag COGG an fhís a bhí ag Áine agus dúthracht T.J. Uí Cheallaigh agus fhoireann Ghaeilge na Seirbhíse um Fhorbairt Ghairmiúil do Bhunscoileanna a d'oibrigh le chéile chun pacáiste teagaisc den scoth a chur ar fáil.

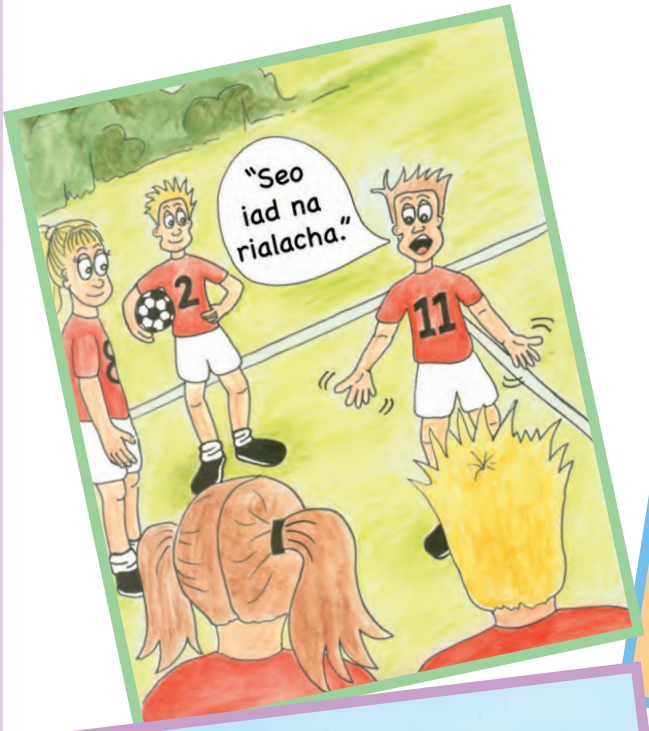
"Seo iad na rialacha."

"Táim ag teacht!"

Réamhrá

Chuir an tSeirbhís um Fhorbairt Ghairmiúil do Bhunscoileanna (SFGB) an leabhrán seo le chéile i gcomhpháirt leis an gComhairle um Oideachas Gaeltachta agus Gaelscolaíochta (COGG) chun tacú le múinteoirí an Ghaeilge a spreagadh, a cheiliúradh agus a shaibhriú. Is ar an gcumarsáid agus ar an bhfoghlaimeoir mar úsáideoir gníomhach na teanga a leagtar béim sa leabhrán seo. I gCuraclam na Gaeilge tugtar tús áite do ghné seo na fíorchumarsáide.

Is é cúram an mhúinteora suíomhanna agus comhthéacsanna inchreidte cumarsáide a chothú inar gá don pháiste cumarsáid a dhéanamh trí Ghaeilge. Is féidir inspreagadh a thabhairt do pháistí má chruthaítear riachtanas chun an teanga a úsáid. An dúshlán ná conas an riachtanas cumarsáide sin a chruthú gan de chomhthéacs cumarsáide go minic ach an seomra ranga. Chuige sin, díríonn an leabhrán seo ar riachtanais teangeolaíochta na bpáistí i gcomhthéacsanna ilghnéitheacha na scoile. Mealltar agus spreagtar na páistí chun an Ghaeilge a úsáid le spraoi. Is trí pháirt a ghlacadh sna gníomhaíochtaí cumarsáide a spreagann na feidhmeanna teanga, a shealbhaíonn an páiste an Ghaeilge.

Sa leabhrán seo, mar sin, tá an chumarsáid mar sprioc. Is í an teanga príomhuirlis na cumarsáide. Ní mór i gcónaí, timpeallacht foghlama teanga a chruthú atá dearfach agus táirgiúil ar mhaithe le cruinneas gramadaí agus inniúlacht chumarsáideach a chothú. Úsáidtear an Cur Chuige Cumarsáideach mar struchtúr don fhoghlaim. I dtreo is go mbeidh an chumarsáid teanga ar siúl de shíor sna hidirghníomhaíochtaí éisteachta, labhartha, léitheoireachta agus scríbhneoireachta, pléifidh an páiste le tascanna réamhchumarsáideacha, cumarsáideacha agus iarchumarsáideacha.

Seo thíos liosta achomair ar phríomhthréithe an chur chuige cumarsáideach:

Foghlaimeoir lárnach
Béim ar chiall agus úsáid laethúil na teanga
Foghlaimeoirí gníomhacha
Obair aonair, bheirte agus ghrúpa
Pearsanú (gníomhaíochtaí a bhaineann le saol an pháiste)
Gníomhaíochtaí ciallmhara agus spreagúla
Bearnaí eolais (le féinfhoghlaim a spreagadh)
Teagasctar an ghramadach de réir mar a bhíonn sí ag teastáil agus i gcomhthéacs den chuid is mó
Teagasctar an ghramadach go ciorclach
Tugtar tús áite do na feidhmeanna teanga
Dearcadh níos dearfaí i leith earráidí
Teagasctar na scileanna éagsúla le chéile oiread agus is féidir.

Ba mhaith liom buíochas ó chroí a ghabháil leis na daoine ar fad a bhí páirteach in obair an tionscadail seo. Ní neart go cur le chéile!

Tá saibhreas ar leith bainteach leis an nGaeilge. Spreag í le spraoi. Scaoil uait í!

Bláth agus rath,

T.J. Ó Ceallaigh

Comhordaitheoir Náisiúnta don Ghaeilge,
An tSeirbhís um Fhorbairt Ghairmiúil do Bhunscoileanna.
2010

Clár

Spreag an Ghaeilge le Spraoi

Scaoil Uait Í!

Clár	Lch.
Cuid 1: Cluichí Clóis: Ceachtanna	7
Cuid 2: Cluichí Clóis: Sealbhú na Teanga	35
Cuid 3: Cruinneas na Cainte	89
Cuid 4: Spreagadh na Cainte	127
Cuid 5: Cluichí Clóis – Moltaí	146

Cuid 1

Cluichí Clóis: Ceachtanna & Teanga

Rang	Cluichí	Feidhmeanna Teanga	Eiseamláirí
Na Naíonáin	Cén t-am é a mhac tíre?	Ceisteanna a chur Eolas a thabhairt	Cén t-am é, a mhac tíre? Tá sé a sé a chlog. Tá sé in am don dinnéar. Rithimis. Rug mé ort. Níor rug. Bhí mé sa bhaile.
	Rith sa tóir	Ceisteanna a chur	Cé atá sa tóir? Tá __ sa tóir . Tá tú gafa. Nílim. Tá tusa sa tóir anois.
	Cluichí páirce	Ceisteanna a chur agus a fhreagairt Comhghairdeas agus comhbhrón a dhéanamh Iarraidh ar dhuine rud éigin a dhéanamh	Faigh an liathróid. Buail an liathróid. Chugamsa. Anseo. Fuair mé cúl. Sin cúl. Bhí sé ar fóraoil/ar seachrán. Maith thú. Mí-ádh. An bhfuil cead agam imirt? Ar mhaith leat imirt? Cad é an scór? A haon araon. A dó, a náid.
	Deir Ó Grádaigh	Áitiú ar dhuine Dallamullóg a chur ar dhuine Daoine a eagrú	Seasaigí. Suígí. Cuirigí. Stopaigí. Rithigí. Siúlaigí. Deir Ó Grádaigh. Tá tú amuigh. Cén fáth a bhfuil mé amuigh? Sheas tú. Shuigh tú. Chuir tú. Stop tú ...srl.

Rang	Cluichí	Feidhmeanna Teanga	Eiseamláirí
Rang 1 agus 2	Aimsigh agus folaigh	Magadh faoi dhuine Maíomh	Téigí i bhfolach. Déanfaidh mé comhaireamh go dtí a 10 Táim ag teacht. Cá bhfuil sibh? An bhfuil sibh réidh? An bhfuil sibh réidh, tá nó níl? Aimsithe! Tá buaite agam/againn. Sinne na buaiteoirí!
	Cluichí páirce (ar lean).	Glaoch ar dhuine Comhghairdeas a dhéanamh Iarraidh ar dhuine rud éigin a dhéanamh Eolas a léiriú Sásamh a léiriú Duine a ghríosú Foláireamh a thabhairt Iarraidh ar dhuine rud éigin a dhéanamh	A Shéamuis! A Mháire! Faigh an liathróid Roghnaigh an fhoireann Calaois a bhí ann Cic éirice atá ann! Cuir chugam an liathróid! Maith thú! Greamaigh as/aisti! Téigh i ngleic leis/léi Luigh isteach air/uirthi. Fan leis/léi.

Rang	Cluichí	Feidhmeanna Teanga	Eiseamláirí
Rang 1 agus 2	Téad léimní		Léim isteach. Cas an téad. Cé atá ag casadh na téide? Beirt sa lár. Bí cúramach! Níos tapúla! Níos moille! Is é do sheal é! Is é do shealsa é! Gabhaim pardún! Bhaineamar tuisle asat! Aon, dó, Capall is bó, Trí, ceathair, Bróga leathair, Cúig, sé, Cupán tae, Seacht, ocht, Seanbhean bhocht, Naoi, deich, Císte te!
			Cé hé do Leannán? Cé hé do leannán? Cé hé do ghrá? An dtosaíonn a ainm le há nó bá? A,B,C,D..... **Leag an Bord** Leag an bord, Leag an bord, Scian is forc Is plátaí in ord. Piobar dubh, Piobar dubh, Prátaí nua, Is cúpla ubh.

Rang	Cluichí	Feidhmeanna Teanga	Eiseamláirí
Rang 3 agus 4	Cluichí páirce	Duine a ghríosú Comhghairdeas a dhéanamh Foláireamh a thabhairt Magadh faoi dhuine Cosc a chur ar iompar duine	Tabhair faoi! Beir air! An-mhaith/ar fheabhas! Ardfhear/Ardbhean! Ar aghaidh leat! Maith thú! An-bhreith! An-chic!/An-bhloc! Seachain taobh thiar díot! Lean é/í! Cén cineál pleidhcíochta atá ar siúl agat? Tabhair lascadh/lascáil bhreá don chaid/liathróid!
	Cnónna capaill	Léiriú gur gá rud éigin a dhéanamh Duine a eagrú Ceartú le béim chuí Áitiú ar dhuine	Tá an téad sin róghearr. Tá tú á luascadh. Ná bí á luascadh. Caithfidh tú é a choimeád socair. Tóg go bog é! Scaoil leis. Seachain! Ní hé do sheal é! Mo shealsa a bhí/atá ann! Mo sheal arís! Fan go gceanglóidh mé é! Tóg d'aimsir/Tóg do chuid ama.
	Saoradh - Sáite sa Chré	Duine a rialú nó a smachtú Séanadh Daoine a eagrú Eolas a léiriú agus a fhiosrú	Leag mé lámh ort. Ar aghaidh leat abhaile. Cá bhfuil an baile go díreach? Caithfidh duine tú a shaoradh. Cé a scaoil saor thú? Tá tú saor. Tá tú gafa! Níl ná é! Níl mé ná é! Ná buail sa chos é/í Ná buail faoin gcoim é! As riocht. Díbeartha.

Rang	Cluichí	Feidhmeanna Teanga	Eiseamláirí
Rang 5 agus 6	Cluichí tomhais	Ceisteanna a chur agus a fhreagairt Eolas a fhiosrú	An mbíonn sé ar siúl...? An .....é/í? Is ea/ ní hea Is .....é/í/ní .....é/í An tú.....? Is mé/ ní mé An bhfuil baint agat le.....?
	Spás oscailte	Duine a rialú nó a smachtú Séanadh Daoine a eagrú Eolas a léiriú agus a fhiosrú Iarraidh ar dhuine rud éigin a dhéanamh Tuairisciú Duine a ghríosú	Scaipigí! Líonaigí! Tarraing cic air! Seachain! Seachain nach gcuirfidh tú amach é! Bhí sé amuigh. Ní raibh. Ní raibh ná é! Lasmuigh! An-bhreith! Ná scaoil leis! Dhein/Rinne tú éagóir! Anuas sa mhullach orm! Cloígh leis na rialacha. Níl tú ag cloí..... Caithfidh sibh cloí leis na..... Ní tusa atá i bhfeighil! Cad é mar chic!

Rang	Cluichí	Feidhmeanna Teanga	Eiseamláirí
Rang 5 agus 6	Cluichí páirce		Bhí sé/sí sa chearnóg. Sin cúinne! Rinne/Dhein sé/sí calaois orm! Fuair siad cic saor/taobhlíne. Coinnigh/Coimeád/Fan leis/léi! Leath-ama. Ar seachrán/ar fóraoil. Idir na cuaillí. Thar an trasnán. Iompaigh/Cas timpeall! Tabhair dom an liathróid. Ardaigh an liathróid. Chuaigh sé/sí ar ruathar aonair. Bhí ádh/mí-ádh orainn. Rinne sibh bhur ndícheall! Glac an cúilín. Bhuail sé/sí an trasnán. Scór den scoth! Tá sé imithe thar an taobhlíne. Bronnadh an corn orainn. Bhuamar bonn an duine. Táim gortaithe. Táim ag imirt peile/caide. Táim ag imirt.iománaíochta/camógaíochta. Sinne na buaiteoirí!

Creatlach do Phlean Ceachta

Téama: Caitheamh Aimsire
Fothéama: Cluichí sa Chlós - Deir Ó Grádaigh
Rang/Ranganna: Naíonáin

Torthaí Foghlama:
Go mbeadh an páiste in ann treoracha aonchéime a leanúint agus tuiscint a léiriú trí bheith ag déanamh aithrise ar an méid a chonaic agus a chuala sé/sí.
Go mbeadh an páiste in ann treoracha a thabhairt.

Feidhmeanna Teanga:
Treoracha a leanúint
Treoracha a thabhairt

Eiseamláirí Teanga:
Is féidir réimse leathan teanga a úsáid sa cheacht, m.sh.
1. Lámha trasna
2. Lámha suas
3. Lámha síos
4. Téigh/Téigí a chodladh
5. Dúisigh/Dúisígí
6. Bígí crosta/breoite/ tuirseach/ag gáire, srl.

Na Trí Thréimhse Cheachta

(1) An Tréimhse Réamhchumarsáide:

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

Glaonn an múinteoir na treoracha amach i dtús báire agus déanann sé/sí na geáitsí a ghabhann leo. Déanann na páistí aithris air/uirthi. Déantar é seo a chleachtadh go minic nó go bhfoghlaimeoidh na páistí an teanga nua. Míníonn an múinteoir do na páistí nár chóir dóibh aon rud a dhéanamh mura gcloiseann siad an frása “Deir Ó Grádaigh”. Leiríonn an múinteoir dóibh cad atá i gceist le rialacha an chluiche trí orduithe a thabhairt, gan an abairt "Deir Ó Grádaigh"

(2) An Tréimhse Chumarsáide:

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

Déanann an múinteoir geáitse ar dtús, agus ansin déanann roinnt páistí aithris ar na geáitsí éagsúla. Glaonn an rang an geáitse amach nuair a bhíonn sé déanta. Nuair atá dóthain cleachtaidh déanta ag an rang agus iad ar a suaimhneas leis an téarmaíocht, iarrtar ar dhaltaí éagsúla teacht amach agus na treoracha “Deir Ó Grádaigh” a ghlaoch amach. Má leanann páiste treoir gan " Deir Ó Grádaigh" a bheith ráite bíonn sé/sí amuigh.

(3) An Tréimhse Iarchumarsáide:

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

Chun críoch a chur leis an gceacht, glaonn an múinteoir 5/6 threoir amach go tapa gan "Deir Ó Grádaigh" a rá rómhinic, ag iarraidh gach aon duine a chur amach.

Difreálú:

Ba cheart go mbeadh gach páiste in ann don chluiche seo. Foghlaimeoidh páistí áirithe an téarmaíocht go tapa agus is féidir iarraidh orthu teacht amach ar dtús agus orduithe a thabhairt do na páistí eile.

Nascáil & Comhtháthú:

Teanga ó Bhéal
Comhtháite leis an gCorpoideachas

Measúnú:

Breathnóireacht an mhúinteora ar pháistí chun meas a dhéanamh ar a gcumas treoracha a thabhairt agus a leanúint

Féinmheastóireacht:

An raibh na páistí in ann na treoracha a leanúint?
An raibh na páistí in ann treoracha a thabhairt?
An bhféadfaí níos mó treoracha a thabhairt isteach?

Creatlach do Phlean Ceachta

Téama: Caitheamh Aimsire
Fothéama: Cluichí sa Chlós – Saoradh - Ceacht a hAon
Rang/Ranganna: 3/4

Torthaí Foghlama:

Go mbeadh an páiste in ann:
Réimse de cheisteanna a chur agus a fhreagairt a d'oirfeadh don chluiche clóis, "Saoradh".
Tuiscint a léiriú trí éisteacht go gníomhach.
Eolas a anailísiú agus a roghnú le smaointe agus tuairimí a chur in iúl.

Feidhmeanna Teanga:

Ceisteanna a chur
Eolas a thabhairt

Eiseamláirí Teanga:

Ar rug tú ar (an)....?
(Níor) Rug mé ar (an) .....
Cá bhfuil an _____ (baile) go díreach?

Áiseanna/acmhainní:

Luaschártaí leis an bhfoclóir cuí mar scafall
Rudaí le caitheamh/teilgean

Saoradh – An Scéal

Am lóin mhóir a bhí ann. Bhí Rang a Ceathair amuigh sa chlós agus iad ag baint suilt as an mbriseadh. Lá brothallach buí a bhí ann, gan néal sa spéir. Bhí leoithne bhog ag séideadh.
Theastaigh ón rang cluiche ranga a eagrú ina mbeadh gach duine páirteach. Shocraigh siad ar an gcluiche "Saoradh" a imirt. D'aontaigh an múinteoir, ag rá gur chluiche iontach fuinniúil é.
Ar dtús, roinn an múinteoir an rang ina dhá leath: foireann A agus foireann B. Ansin, b'éigean dóibh beartú cé acu leath a bheadh sa tóir ar dtús. Chuir siad ar chrainn é agus bhuaigh foireann A.
Díreach ansin, phléigh siad na rialacha a bhaineann leis an gcluiche. Ba iad na rialacha a d'aontaigh siad ná:

1. nach raibh cead ag aon duine duine eile a bhualadh faoin gcoim
2. go mbeadh duine "díbeartha" go dtí an "príosún" dá mbéarfaí air/uirthi
3. go scaoilfí saor pé duine a bhí mar an chéad duine istigh, nuair a thabharfaí duine eile isteach
4. go mbeadh 10 nóiméad an taobh sa tóir
5. go mbeadh teorainn spáis ann agus dá rachadh duine "thar teorainn", go gcuirfí isteach sa phríosún é/í

É sin déanta, thug siad faoin gcluiche a imirt, agus bhain siad spórt is spraoi as.

Saoradh – Conas é a imirt?

1. Roinn an rang ina dhá leath: Foireann A agus Foireann B.
2. Bíonn foireann amháin sa tóir ar an bhfoireann eile.
3. Bíonn an fhoireann eile ag iarraidh iad a sheachaint.
4. Roghnaigh "baile" nó "príosún".
5. Cuir teorainn spáis ann le cóin.
6. Bíonn an fhoireann atá sa tóir ag comhaireamh.
   Bíonn an fhoireann eile ag éalú laistigh den teorainn spáis.
7. Nuair a bheirtear ar dhuine, cuirtear sa phríosún é/í.
8. Nuair a chuirtear duine sa phríosún, scaoiltear saor pé duine is faide a bhíonn ann.
9. Tugtar 10 nóiméad do na foirne agus ansin athraítear na róil.

Na Trí Thréimhse Cheachta

(1) An Tréimhse Réamhchumarsáide:

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

Míníonn an múinteoir an cluiche "Cá bhfuil sé?" agus cuireann sé/sí rud éigin i bhfolach. Cuireann na páistí ceisteanna ar an múinteoir le fáil amach cár chuir sé/sí an rud. An páiste a fhaigheann an freagra ceart, bíonn sé/sí sa suíochán te ansin, agus cuireann na páistí eile ceisteanna air/uirthi
Múinteoir/páiste ag ceistiú "Cá bhfuil an _____ go díreach?"
"Níl a fhios agam/againn."
Taispeánann an múinteoir rudaí ar leith do na páistí, m.sh. téidí, liathróid, olann srl. Caitheann an múinteoir na rudaí seo chuig páistí éagsúla. Nuair a bheireann an páiste ar an rud, cuireann an múinteoir an cheist "Ar rug tú ar an _____?" Freagraíonn an páiste "(Níor) Rug mé ar an _____."

(2) An Tréimhse Chumarsáide:

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

Ansin cuirtear páiste ag caitheamh ruda chuig an múinteoir nó chuig páiste eile agus ag cur na ceiste "Ar rug tú ar an _____?" Freagraíonn an páiste/múinteoir "(Níor) Rug mé ar an _____."
Chun píosa spraoi a chur leis an gceacht, déantar áiteanna a mhalartú má fhreagraíonn an páiste an cheist i gceart. Cuirtear na páistí ag obair i mbeirteanna le mála pónairí nó a leithéid acu. Bíonn duine amháin ag cur na gceisteanna agus an duine eile ag freagairt na gceisteanna mar a bhí léirithe. D'fhéadfaí rud a chaitheamh timpeall an tseomra in ord ainmneacha na bpáistí de réir aibítre.

(3) An Tréimhse Iarchumarsáide:

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

Iarrtar ar na páistí an abairt "(Níor) Rug mé ar _____ " a scríobh agus pictiúir a tharraingt chun dul léi. D'fhéadfaí na pictiúir a chrochadh timpeall na scoile chun páistí sna ranganna eile a spreagadh chun na frásaí seo a úsáid sa chlós.
Is féidir dul siar le druil ar na botúin mhóra trí chaint faoin gcluiche, trí dhruileanna agus tríd an múinteoir ag cur na ceiste "Ar rug tú ar (an) _____?" Moltar dul siar ar shéimhiú "Rug mé ar theidí/Sheán." Moltar chomh maith dul siar ar urú "Rug mé ar an mbloicín srl."
Tabhair faoi deara: sa Chaighdeán Oifigiúil ní bhíonn úrú roimh d nó t i ndiaidh an réamhfhocail + alt - ar an teidí/ag an doras - ach bíonn úrú le feiceáil roimh na litreacha seo i gcanúintí áirithe.

Difreálú:

Glactar le freagraí gairide "Rug/Níor rug."
B'fhéidir go mbeadh páistí áirithe in ann "Beir ar an _____" a rá sula gcaitheann siad an rud chuig páiste eile.

Nascáil & Comhtháthú:

Nasc na scileanna teanga – Teanga ó Bhéal, Léitheoireacht agus Scríbhneoireacht

Comhtháthú:

Corpoideachas **Snáithe**: Cluichí
Snáithaonad: Cluichí a cheapadh agus a imirt

Measúnú:

Breathnóireacht an mhúinteora ar chumas na bpáistí eolas a léiriú agus a fhiosrú.
Ar úsáid na páistí an teanga?
An raibh aon teanga eile ag teastáil?
An raibh na páistí in ann na heiseamláirí a úsáid i gcomhthéacs?
An raibh an comhthéacs réalaíoch?

Féinmheastóireacht:

An gá a thuilleadh cleachtaidh a dhéanamh ar an urú - ar an mbloicín srl?
An gá a thuilleadh cleachtaidh a dhéanamh ar an séimhiú - ar theidí srl?

Creatlach do Phlean Ceachta

Téama: Caitheamh Aimsire
Fothéama: Cluichí Clóis – Saoradh - Ceacht a Dó
Rang/Ranganna: 3/4

Torthaí Foghlama:
Go mbeadh an páiste in ann:
Réimse ceisteanna a chur agus a fhreagairt a d'oirfeadh don chluiche clóis, "Saoradh".
Freagairt do shraith treoracha agus iad a thabhairt.

Feidhmeanna Teanga:	**Eiseamláirí Teanga:**
1. **Duine a rialú agus a eagrú:**	"Ar aghaidh leat abhaile." "Caithfidh duine tú a shaoradh."
2. **Ceisteanna a chur:**	"Cé a scaoil saor thú?"
3. **Duine a rialú agus a smachtú:**	"Tá tú saor." "Tá tú gafa!"
4. **Séanadh:**	"Níl ná é!"

Áiseanna/acmhainní:
Luaschártaí leis na frásaí cuí mar scafall

Na Trí Thréimhse Cheachta

(1) An Tréimhse Réamhchumarsáide:

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

Déantar plé faoin bpríosún. Cén fáth a dtéann daoine ann? Cad a deir na gardaí agus iad ag gabháil daoine? Cad a deir an breitheamh sa chúirt? Cad a deir an Bord Parúil agus an duine á scaoileadh saor?
Déantar an teanga chuí a scríobh mar scafall ar an gclár bán.

(2) An Tréimhse Chumarsáide:

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

Rólghlacadh/Drámaíocht:
Cuirtear drámaí ar siúl, na páistí ina ngrúpaí de chúigear, agus róil an choirpigh, an gharda, an bhreithimh, an oifigigh phríosúin agus duine sa bhaile acu. Déantar iad a chur ag cumadh, ag cleachtadh agus ag déanamh an dráma ag cinntiú go mbíonn siad dírithe ar na frásaí a leanas a chur san áireamh chomh maith le frásaí eile atá sealbhaithe acu cheana.
"Ar aghaidh leat go dtí an príosún."
"Ar aghaidh leat abhaile."
"Caithfidh duine tú a shaoradh."
"Cé a scaoil saor thú?"
"Tá tú saor."
"Tá tú gafa."
"Níl ná é."
Déantar aird na bpáistí a tharraingt ar na habairtí a scríobhadh ar an gclár bán ag tús an cheachta agus spreagtar iad chun alt gairid a scríobh faoin gcás cúirte le cúnamh ó na habairtí sin.

(3) An Tréimhse Iarchumarsáide:

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

Déantar dul siar ar na botúin mhóra trí chaint faoin drámaíocht, trí dhruileanna ach go háirithe, m.sh. "Caithfidh duine tú a shaoradh".

Difreálú:

Baintear úsáid as grúpaí le cumas measctha

Nascáil & Comhtháthú:

Nasc na scileanna teanga – Teanga ó Bhéal, Léitheoireacht agus Scríbhneoireacht

Comhtháthú:

Corpoideachas	**Snáithe**:	Cluichí
	Snáithaonad:	Cluichí a cheapadh agus a imirt
Drámaíocht		

Measúnú:

Breathnóireacht an mhúinteora ar chumas na bpáistí treoracha a thabhairt agus a leanúint.
Ar úsáid na páistí an teanga mar is cuí?

Féinmheastóireacht:

An raibh na páistí in ann na heiseamláirí a úsáid i gcomhthéacs?
An raibh aon teanga eile ag teastáil?

Creatlach do Phlean Ceachta

Téama: Caitheamh Aimsire
Fothéama: Cluichí Clóis – Saoradh - Ceacht a Trí
Rang/Ranganna: 3/4

Spriocanna Foghlama:
Go mbeadh an páiste in ann:
Treoracha a thabhairt agus a leanúint a d'oirfeadh don chluiche clóis, "Saoradh".

Feidhmeanna Teanga:
Daoine a rialú agus a smachtú:

Eiseamláirí Teanga:
"Ná buail sa chos é!"
"Ná buail faoin gcoim é!"
"Tá tú díbeartha!"
"Tá sé imithe thar teorainn!"

Áiseanna/acmhainní:
Luaschártaí leis na frásaí cuí, mar scafall
Cóip den scéal ag gach duine

Na Trí Thréimhse Cheachta

(1) An Tréimhse Réamhchumarsáide:

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

Léann an múinteoir an scéal "Saoradh" don rang.
Pléann an múinteoir agus an rang na rialacha
Scríobhann an múinteoir na rialacha i gcomhpháirt leis an rang.
Téann an múinteoir agus an rang siar ar an bhfoclóir agus na frásaí ó cheachtanna a haon agus a dó.

(2) An Tréimhse Chumarsáide:

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

Imrítear an cluiche sa chlós leis na páistí i ngrúpaí.
Léiríonn grúpa beag an cluiche ar dtús agus an teanga chuí á húsáid acu.
Roinneann an múinteoir an rang ina dhá leath chun an cluiche a imirt.

(3) An Tréimhse Iarchumarsáide:

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

Ceistíonn an múinteoir na páistí chun a chinntiú go bhfuil an teanga nua sealbhaithe acu. Téann an múinteoir siar ar theanga atá lag agus ceartaíonn sé/sí botúin.

Difreálú:

Baintear úsáid as grúpaí le cumas measctha

Nascáil & Comhtháthú:

Nasc na scileanna teanga – Teanga ó Bhéal, Léitheoireacht agus Scríbhneoireacht

Comhtháthú:
Corpoideachas **Snáithe**: Cluichí
Snáithaonad: Cluichí a cheapadh agus a imirt

Measúnú:

Breathnóireacht an mhúinteora ar chumas na bpáistí treoracha a thabhairt agus a leanúint.
Forainmneacha Réamhfhoclacha a úsáid mar is ceart.
Ar úsáid na páistí an teanga?
An raibh aon teanga eile ag teastáil?

Féinmheastóireacht:

Ar thuig na páistí rialacha an chluiche?
An gá cur leis na rialacha?
An raibh gach duine páirteach?

Creatlach do Phlean Ceachta

Téama: Caitheamh Aimsire
Fothéama: Cluichí Clóis – Folach Bíog 1
Rang/Ranganna: 1/2

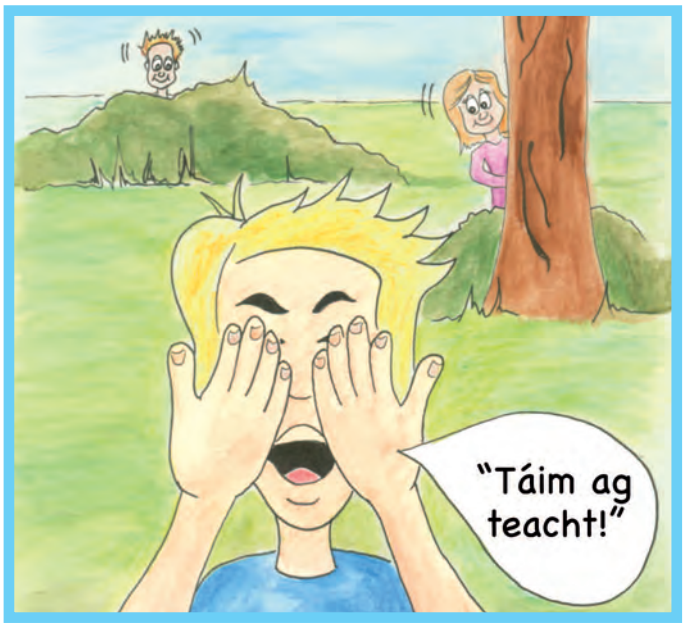

Torthaí Foghlama:
Go mbeadh an páiste in ann an teanga chuí a chleachtadh agus a shealbhú sa rang a d'oirfeadh don chluiche clóis, "Folach Bíog".

Feidhmeanna Teanga:	**Eiseamláirí Teanga**
1. **Orduithe a thabhairt:**	"Téigí i bhfolach!"
2. **Maíomh:**	"Déanfaidh mé comhaireamh go dtí a deich." "Táim ag teacht!"
3. **Ceisteanna a chur:**	"Cá bhfuil sibh?" "An bhfuil sibh réidh? "Tá/Níl!"

Áiseanna/acmhainní:
Luaschártaí leis na frásaí cuí mar scafall

Na Trí Thréimhse Cheachta

(1) An Tréimhse Réamhchumarsáide:

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

Tugtar míniú ar conas an cluiche a imirt: páiste amháin ag comhaireamh agus a s(h)úile dúnta, fad is atá an rang ag dul i bhfolach in áiteanna éagsúla timpeall an chlóis/halla. Nuair atá uimhir a deich ráite ag an bpáiste, téann sé/sí ag lorg na bpáistí atá i bhfolach. Nuair a bheireann sé/sí ar pháiste, caithfidh an páiste sin cabhair a thabhairt chun na páistí eile a aimsiú.

Múintear an teanga nua - m.sh.,
“Déanfaidh mé comhaireamh go dtí a deich – a haon, a dó, srl.”
Cuirtear páistí i mbun rólghlactha ag cur ceisteanna ar a chéile, m.sh. "Cá bhfuil tú? "Cá bhfuil sibh?"

(2) An Tréimhse Chumarsáide:

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

Imrítear an cluiche sa chlós faoi stiúir an mhúinteora. 4 ghrúpa de sheisear (nó mar sin). Os comhair an rang-ghrúpa, léiríonn grúpa amháin conas an cluiche a imirt ar dtús.

(3) An Tréimhse Iarchumarsáide:

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

Déantar dul siar ar na botúin mhóra trí chaint faoin gcluiche, trí dhruileanna. Déantar leabhair bheaga ar "Folach Bíog" – na páistí ag tarraingt pictiúr d’áiteanna inar féidir leo dul i bhfolach agus ag scríobh abairtí bunúsacha bunaithe ar na heiseamláirí faoi na pictiúir.

Difreálú:

Grúpaí le cumas measctha.
Glactar le freagraí gairide, m.sh., “i bhfolach”, “Mise ag comhaireamh!”

Nascáil & Comhtháthú:

Nasc na scileanna teanga – Teanga ó Bhéal, Léitheoireacht agus Scríbhneoireacht

Comhtháthú:
Corpoideachas **Snáithe**: Cluichí
Snáithaonad: Cluichí a cheapadh agus a imirt

Measúnú:

Breathnóireacht an mhúinteora.
Ar úsáid na páistí an teanga?
An raibh aon teanga eile ag teastáil?

Féinmheastóireacht:

An gá rialacha eile a chumadh?
Ar bhain na páistí taitneamh as an gcluiche?

Creatlach do Phlean Ceachta

Téama: Caitheamh Aimsire
Fothéama: Cluichí Clóis – Folach Bíog (Aimsigh agus Folaigh) 2
Rang/Ranganna: 1/2

Torthaí Foghlama:
Go mbeadh an páiste in ann teanga chuí a chleachtadh agus a shealbhú sa rang a d'oirfeadh don chluiche clóis, "Folach Bíog" ("Aimsigh agus Folaigh").

Feidhmeanna Teanga:
1. **Maíomh:**
2. **Séanadh:**
3. **Magadh faoi dhuine:**

Eiseamláirí Teanga:
"Tá tú aimsithe agam/againn"
"Níl mé aimsithe agat/agaibh"
"Tá buaite agam/againn!"
"Sinne na buaiteoirí!"

Áiseanna/acmhainní:
Luaschártaí leis na frásaí cuí mar scafall

Na Trí Thréimhse Cheachta

(1) An Tréimhse Réamhchumarsáide:

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

Déantar ionchur teanga trí dhruileanna agus caint leis an rang chun "Tá tú aimsithe agam/againn!" "Níl mé aimsithe agat/agaibh!" "Tá buaite agam/againn!" agus "Sinne na buaiteoirí!" a mhúineadh do na páistí agus a mhealladh uathu.

(2) An Tréimhse Chumarsáide:

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

Cluiche Boird "Lúdó" a imirt i ngrúpaí ag baint úsáide as na heiseamláirí.
Cuntas scríofa a choimeád ar an scór agus ar na buaiteoirí.

(3) An Tréimhse Iarchumarsáide:

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

Dul siar le druil ar na botúin mhóra trí chaint faoin gcluiche agus trí dhruileanna.

Difreálú:

Grúpaí le cumas measctha.
Déantar teanga an cheachta a chur in oiriúint do chumas na bpáistí.
Tá tú aimsithe agam.
Tá buaite agam (i scoileanna T1– Bhuaigh mé. Is mise a bhuaigh).
Sinne na buaiteoirí (i scoileanna T1– Bhuamar – Sinne an fhoireann a bhuaigh).

Nascáil & Comhtháthú:

Nasc na scileanna teanga – Teanga Ó Bhéal, Léitheoireacht agus Scríbhneoireacht

Comhtháthú:

Corpoideachas	**Snáithe**:	Cluichí
	Snáithaonad:	Cluichí a cheapadh agus a imirt

Measúnú:

Breathnóireacht an mhúinteora.
Ar úsáid na páistí an teanga?
An raibh aon teanga eile ag teastáil?

Féinmheastóireacht:

Ar bhain na páistí taitneamh as?
An gá rialacha eile a chumadh?

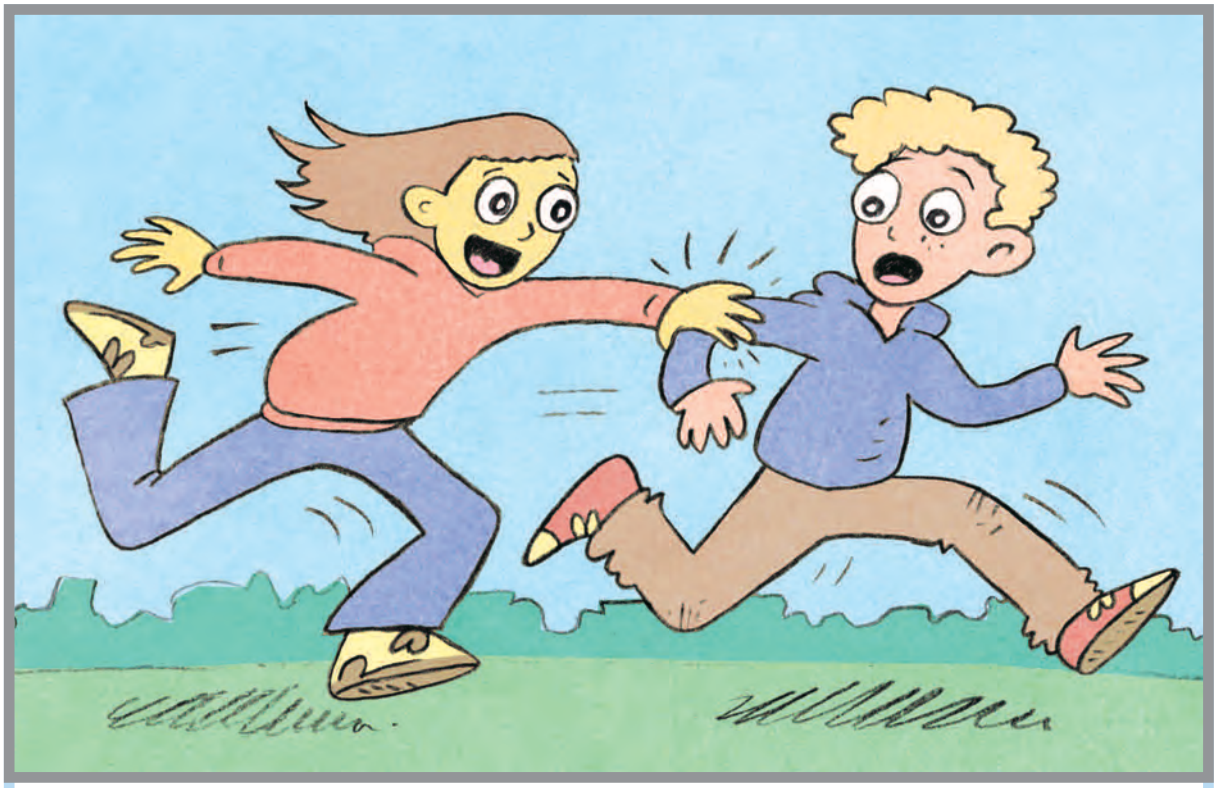

Aimsithe!

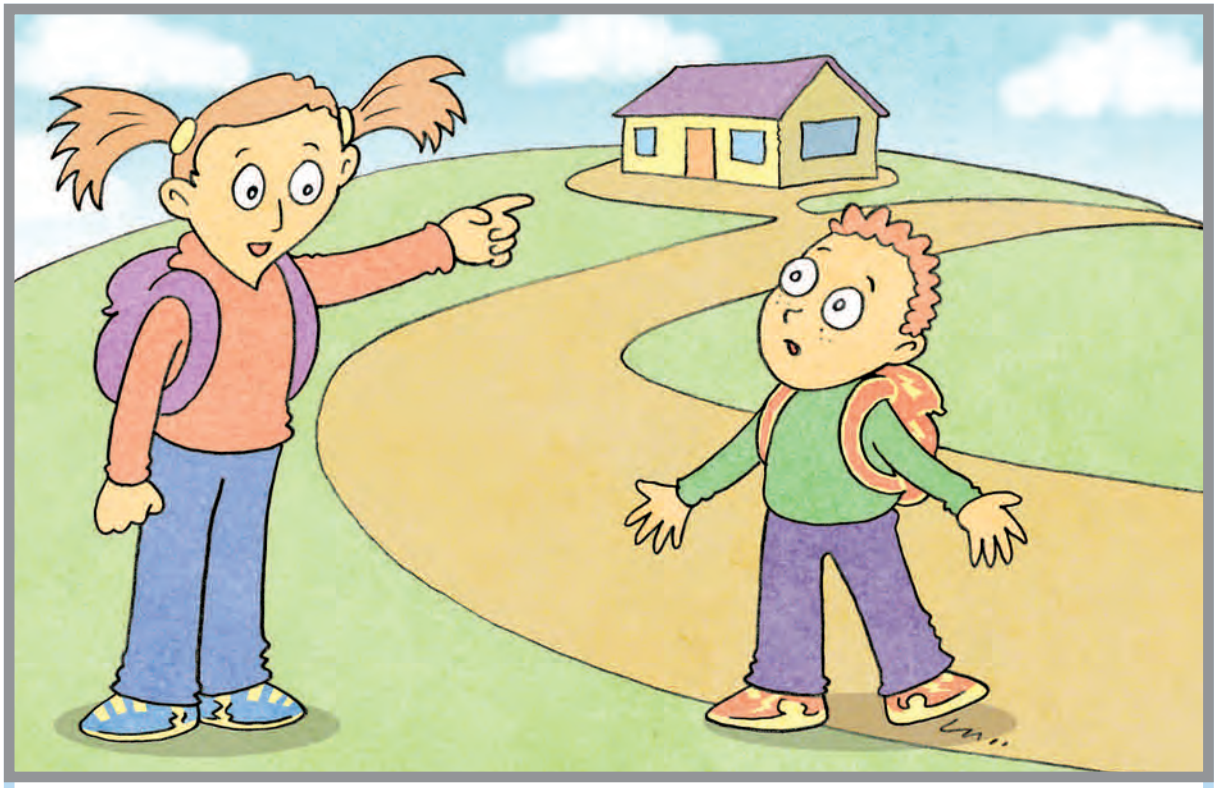

Ar aghaidh leat abhaile.

Tá buaite agam!

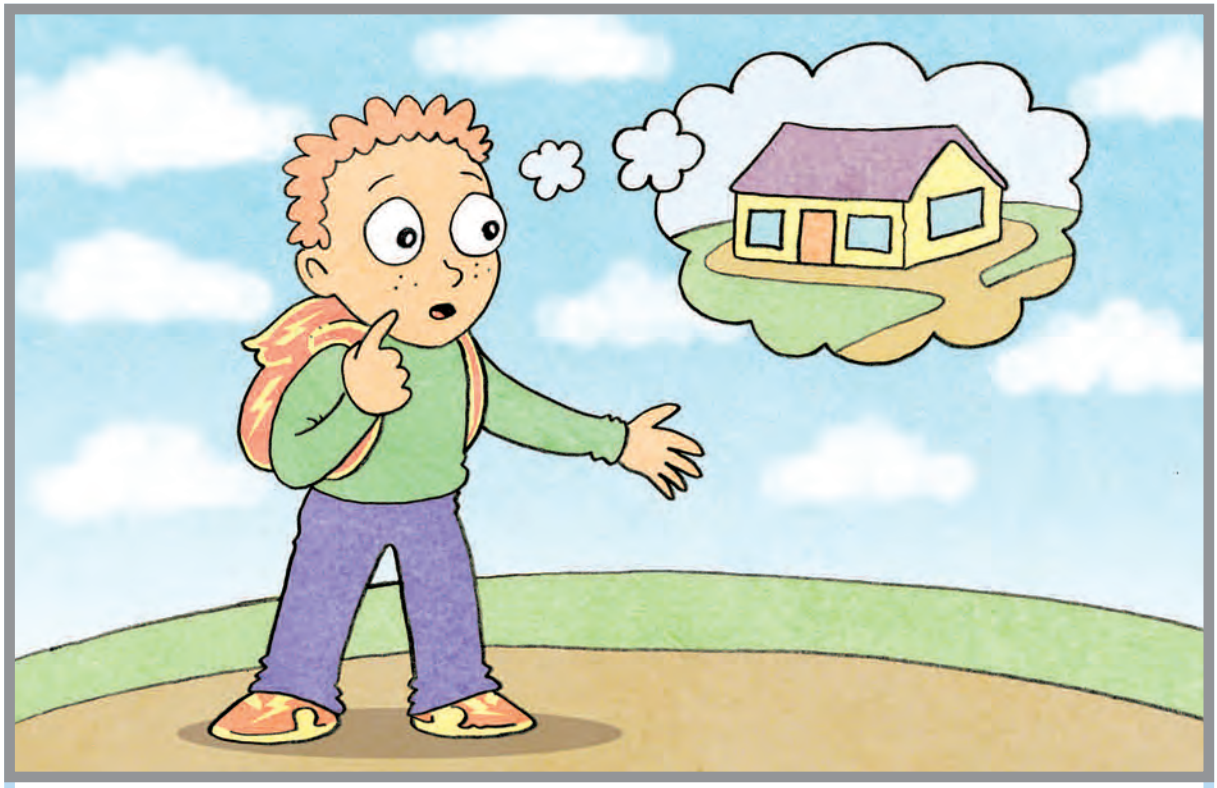

Cá bhfuil an baile?

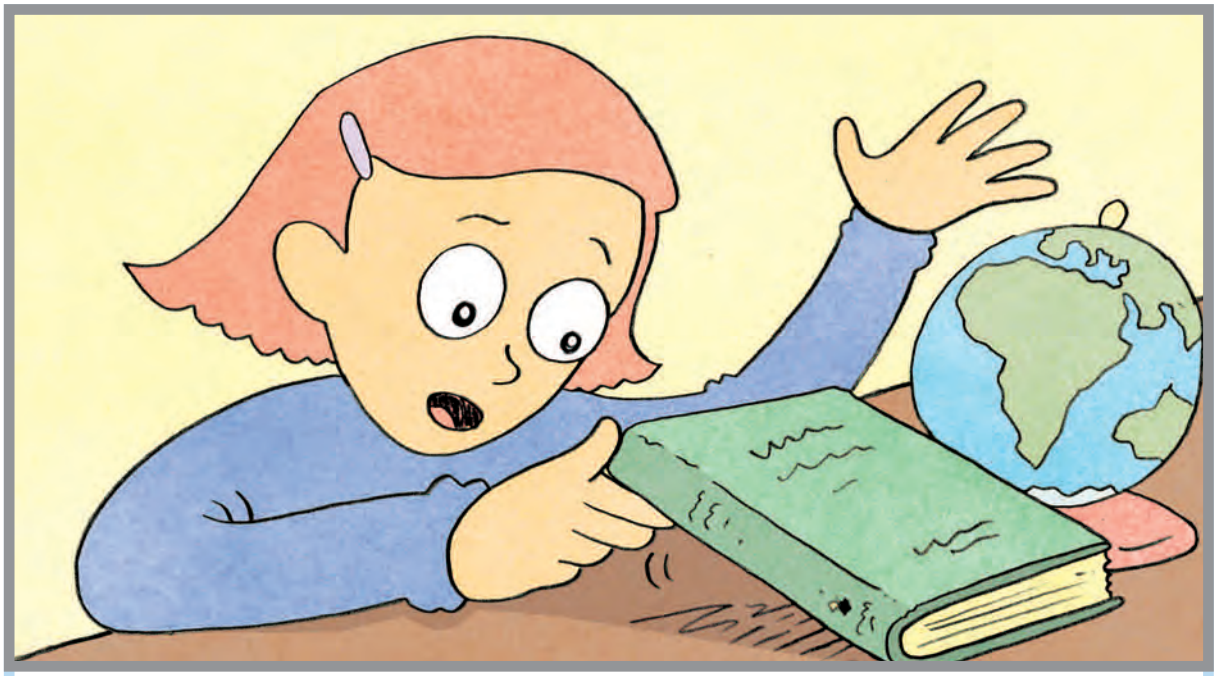

Cá bhfuil an _____
go díreach?

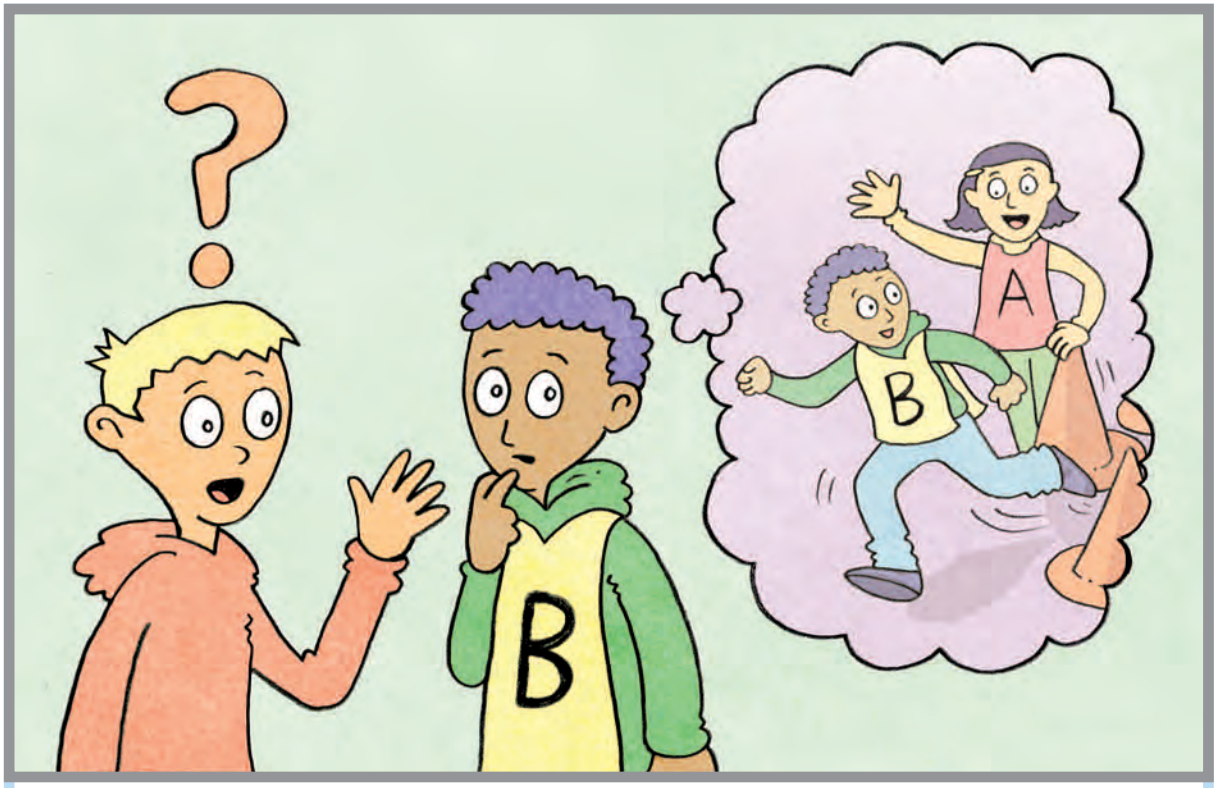

Cé a scaoil saor thú?

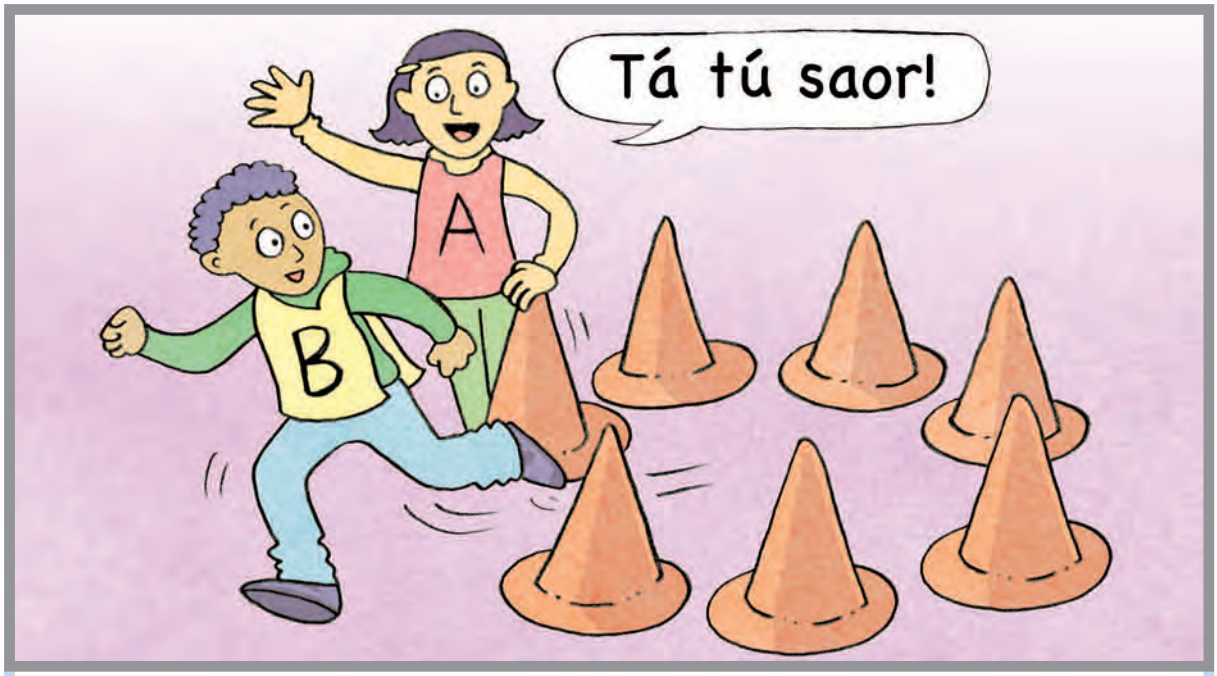

Caithfidh duine tú a shaoradh.

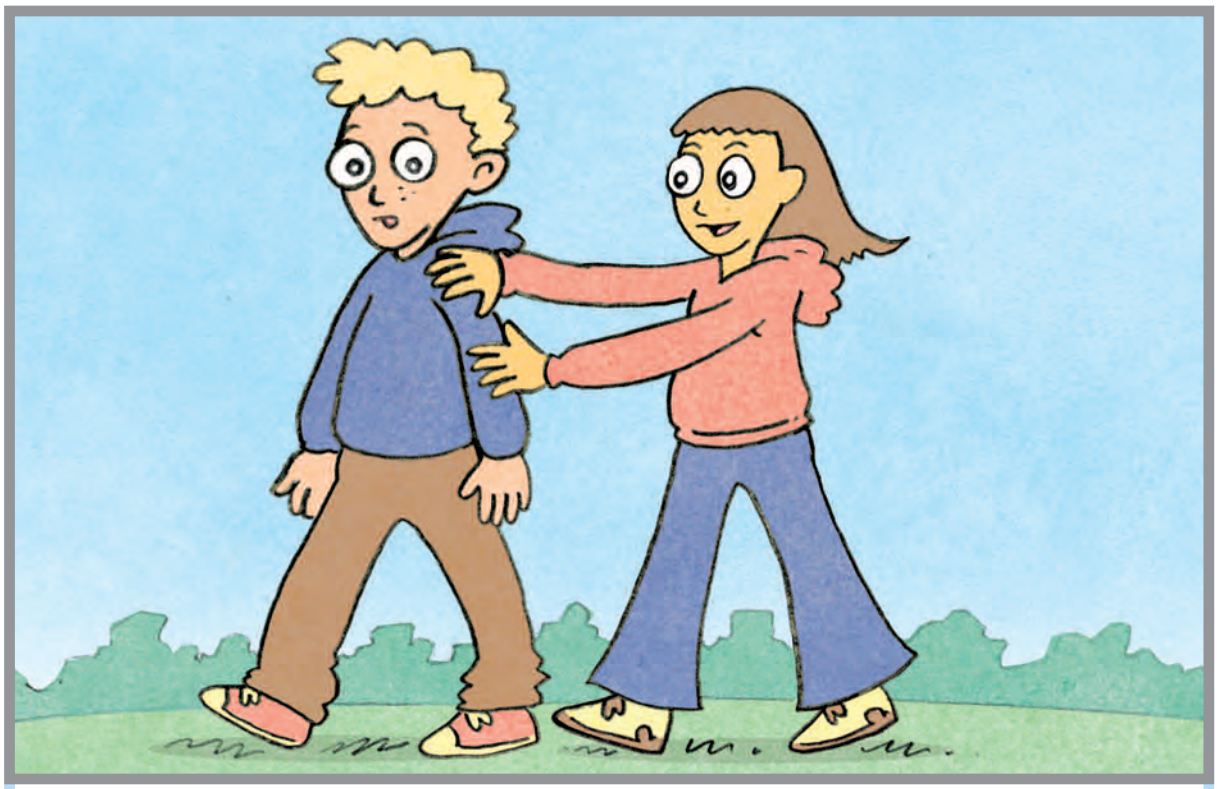

Gafa!

Níl ná é!

Scaoilim thú!

Sinne na buaiteoirí!

Téigí i bhfolach.

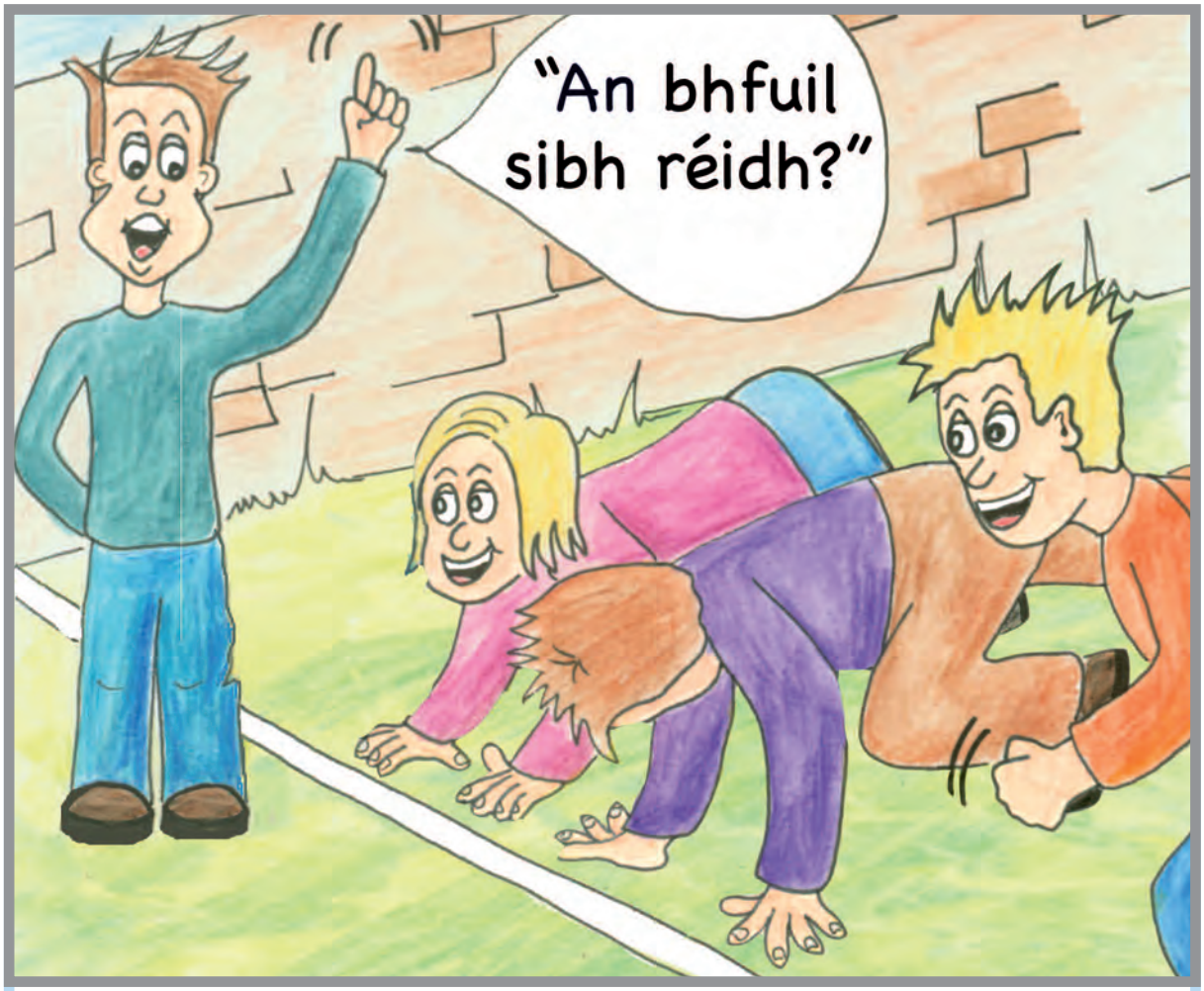

An bhfuil sibh réidh?

Cuid 2

Cluichí Clóis: Sealbhú na Teanga don Chlós

Cuid 2

Ábhar agus Feidhm Teanga	Naíonáin	Ranganna 1&2	Ranganna 3&4	Ranganna 5&6
Iarratais Dul i gcion ar dhuine: iarraidh ar dhuine rud éigin a dhéanamh nó éileamh ar dhuine rud éigin a dhéanamh.	Ceangail m'iallacha, le do thoil. An bhfuil cead agam mo chóta a fháil/seasamh sa líne? An bhfuilimid ag dul amach sa chlós? Ar bhuail an clog? Oscail/Dún _____, le do thoil. Tá cabhair uaim. Go raibh maith agat. *Dul siar ar fhoclóir na Naíonán Sóisir* An imreoidh tú liomsa? Cá bhfuil tú i bhfolach? Brostaigh ort nó beidh tú gafa! Imigh leat! Bailigh leat! Ba mhaith liom cluiche _____ a imirt. Ná tabhair aon aird air/uirthi. Tá sé/sí chun tosaigh/deiridh. Táimse chun tosaigh sa líne. Táimse ar chúl. Táimse i lár baill.	An bhfuil cead agam súgradh ar an bhféar/breis ama a fháil? Ar mhaith leat súgradh liom? An mbeidh cead againn an lón beag a chríochnú nuair a rachaimid isteach? An mbainfidh tú an craiceann den bhanana? An bhfuil an cloigín buailte? An bhfuil cead agam bheith chun tosaigh? An bhfuil cead agam an liathróid a fháil? An féidir linn rince/canadh duit? *Dul siar ar fhoclóir Rang 1* An bhfuil cead agam súgradh ar an bhféar? An bhfuil cead againn breis ama a fháil? An mbeidh cead againn an lón a chríochnú nuair a rachaimid isteach? An bhfuil cead agam bheith chun tosaigh? An bhfuil cead againn dul suas go dtí an clós?	An malartóidh tú liomsa? An roinnfidh tú liom? An imreoidh tú cluiche tóraíochta? An bhfuil an t-am istigh? Teastaíonn ón múinteoir labhairt le.. *Dul siar ar fhoclóir Rang 2* An malartóidh tú liomsa? An imreoidh tú liom? An bhfuil an t-am istigh? Beir air. An féidir liom é a thógáil arís? Tóg arís é! Isteach sa bhosca. Buail é. Buail amach go hard/go láidir é. Ná buail fós é. Déan balla. *Dul siar ar fhoclóir Rang 3* An roinnfidh tú liom? Teastaíonn ón múinteoir labhairt le _____. Téigh isteach! Cad é an scór? Cé atá ag buachan? Fanaigí siar. Iarr ar _____ é a thógáil. Fan le _____ An féidir linne an corn a thógáil?	An bhféadfainn mo chóta a fháil/dul go dtí an leithreas/súgradh/imirt libh? Ar buaileadh an clog cheana féin? Cén fad atá fágtha? Cén t-am is gá dúinn an bainne a dháileadh? Tá fuílleach fágtha. Dul siar ar fhoclóir Rang 4 Ar buaileadh an clog cheana féin? Cén fad atá fágtha? Tá fuílleach fágtha. *Dul siar ar fhoclóir Rang 5* An bhféadfainn mo chóta a fháil? An bhféadfainn dul go dtí an leithreas? An bhféadfainn súgradh/imirt libh? Cén t-am is gá dúinn an bainne a dháileadh?

Ábhar agus Feidhm Teanga	Naíonáin	Ranganna 1&2	Ranganna 3&4	Ranganna 5&6
Timpiste Eolas a thabhairt agus a lorg: Ceisteanna a fhreagairt.	Cad a tharla do Mháire/duit? Thit mé. Bhuail sé mé/Bhrúigh sé mé. Timpiste a bhí ann. Tá sí/sé ag gol/ag caoineadh/ gortaithe. Ghortaigh mé mo lámh/mo chos/ agus araile. *Dul siar ar fhoclóir na Naíonán Sóisir* Tá _____ stróicthe/salach/ fliuch. Ghortaigh mé mo _____.	Shleamhnaigh mé. Tharraing sé cic/sonc/buille/orm/ air/uirthi. Tá ___ ag cur isteach orm. Cad a tharla? An rachaidh mé go dtí an oifig? Inis do do mhúinteoir é. Thit mé sa chlós. Tá mo _____ ag cur fola. Bhuail an liathróid m'aghaidh. *Dul siar ar fhoclóir Rang 1* Shleamhnaigh mé. An rachaidh mé go dtí an oifig? Tá mo _____ ag cur fola. Bhuail an liathróid m'aghaidh.	Tharla sé trí thimpiste. An bhfuil tú gortaithe? Ní raibh aon bhaint agamsa leis. *Dul siar ar fhoclóir Rang 2* Seachain/Bí cúramach. *Dul siar ar fhoclóir Rang 3* Tharla sé trí thimpiste. Ní raibh aon bhaint agamsa leis. Rinne/Dhein _____ d'aon ghnó é.	D'aon ghnó a tharla sé. Tá timpiste i ndiaidh tarlú thall ansin. An bhfuil tú tagtha chugat féin arís? Cad faoi ndear an troid? Tusa faoi ndear é. *Dul siar ar fhoclóir Rang 4* D'aon ghnó a tharla sé. An bhfuil tú tagtha chugat féin arís? Cén fáth a raibh sibh ag argóint/troid? Ar thosaigh tusa é? *Dul siar ar fhoclóir Rang 5* Tá timpiste i ndiaidh tarlú thall ansin. Téigh isteach agus faigh leigheas/bindealán.

Cuid 2

Ábhar agus Feidhm Teanga	Naíonáin	Ranganna 1&2	Ranganna 3&4	Ranganna 5&6
Gearáin Dearcadh a léiriú agus a lorg: sásamh nó míshásamh a léiriú agus fiosrú faoi.	Níl éinne (aon duine) ag súgradh liom. Chaith sé/sí seile liom. Thug sé/sí buille dom. Imigh uaim! Tá _____ ag cur isteach orm. Tá _____ ag brú. Thug sé buille/cic dom. Ghortaigh _____ mé. Níl sé/ sí sa líne. Tá brón/cathú orm. *Dul siar ar fhoclóir na Naíonán Sóisir.* Bhí sé/sí ag troid liomsa. Bhrúigh sé/sí mé. Bhain sé/sí tuisle asam. Ní ligfidh sé/sí dom súgradh. Ní ligfidh _____ dom imirt leis/ léi. Ní féidir liom teacht ar _____. Bhí _____ ag tarraingt mo chuid gruaige. Bhain _____ geit asam. Tá _____ ag insint bréige/na fírinne.	Ná seas os mo chomhair. Bhí _____ garbh liom. Ní bhfuair mé aon seans. Tá brón orm. Ná déan é sin arís. Níl fonn súgartha orm. Sheas _____ ar mo chos. Tá _____ ag screadaíl i mo chluas/ i m'aghaidh. Tá _____ ag caint fúm. Tá _____ ag glaoch leasainmneacha orm. Níl _____ deas liom. Tá _____ ag tabhairt amach dom. Tá _____ ag troid liom. Bhí greim á bhreith ag _____ orm. Níl aithne agam ar an duine sin. Tharraing _____ mo gheansaí/ mo chóta. *Dul siar ar fhoclóir Rang 1* Ná seas os mo chomhair amach. Tá brón (cathú) orm, ach ná déan é sin arís. Níl fonn súgartha orm.	Tá _____ ag cur as dom. Ní haon scór é sin. Bhain sé/sí liomóg asam. Níl sé/sí ag imirt go cothrom. Mise atá i gceannas. Bíonn ormsa é a dhéanamh i gcónaí! Níl sé seo cothrom. Níl sé ceart ná cóir. Cén fáth nach ndéanann tú féin é? *Dul siar ar fhoclóir Rang 2* Tá _____ ag cur as dom. Bhain sé/sí liomóg asam/ as/ aisti. *Dul siar ar fhoclóir Rang 3* Ní haon scór é sin. Níl sé/sí ag imirt go cothrom. Tá sé sin imithe thar an líne.	Fágtar mé ar lár an t-am ar fad. Níor ghabh sé leithscéal liom. An ndéarfaidh tú le ___ nach bhfuil aon ghallúnach sa leithreas? Ná bí ag gabháil dom. Tá tuilleadh ama uainn. Caithfear cothrom na Féinne a thabhairt do gach duine. *Dul siar ar fhoclóir Rang 4* Níor ghabh sé leithscéal liom. Tá tuilleadh ama uainn. *Dul siar ar fhoclóir Rang 5* Fágtar mé ar lár an t-am ar fad. An ndéarfaidh tú le _____ nach bhfuil aon ghallúnach fágtha sa leithreas? Ná bí ag gabháil dom.

Ábhar agus Feidhm Teanga	Naíonáin	Ranganna 1&2	Ranganna 3&4	Ranganna 5&6
Rud Caillte	Níl a fhios agam cá bhfuil _____. Chaill _____. Is/Ní liomsa é. Cé leis é seo? Is liomsa é. Níl/Tá _____ agam. Chaill mé mo chóta/mo gheansaí/ mo léine/agus araile. Níl a fhios agam. ***Dul siar ar fhoclóir na Naíonán Sóisir*** Ní féidir liom teacht ar mo _____. Sílim go bhfuil sé caillte agam.	Cé a chaill/Is le ___ é. Níor chaill éinne (aon duine) é. An bhfaca éinne (aon duine) ____? Níor chaill éinne (aon duine) é. An bhfaca éinne (aon duine) _____? Chonaic /Ní fhaca. Chaill mé mo théad scipeála. ***Dul siar ar fhoclóir Rang 1*** An féidir liom dul timpeall leis an _____ seo?	Cé leis é seo? Ní féidir liom _____ a aimsiú. Ar chaill tú _____? Chaill mé/níor chaill mé. ***Dul siar ar fhoclóir Rang 2*** Ní féidir liom _____ a aimsiú. ***Dul siar ar fhoclóir Rang 3*** Cé leis é seo?	Nílim ábalta teacht ar _____. ***Dul siar ar fhoclóir Rang 4*** Nílim in ann teacht ar _____. ***Dul siar ar fhoclóir Rang 5*** An bhféadfainn dul amach go dtí an clós agus mo chóta a aimsiú?
Rialacha Dul i gcion ar dhuine : duine a rialú nó a smachtú Daoine a eagrú	Mise an tóraí. Beir greim ar _____. Rug mé greim ar _____. Rug mé ar an liathróid. ***Dul siar ar fhoclóir na Naíonán Sóisir.*** Do sheans anois! Rith ar aghaidh. Rachaidh mé sa tóir ort. Ar aghaidh leat agus rachaidh mé i do dhiaidh.	Ní raibh go leor ama againn. Níl tú ag leanúint na rialacha. Duine sa turas. Druid siar. An dtosóimid? Rug _____ orm /ort /air/uirthi. ***Dul siar ar fhoclóir Rang 1*** Ní raibh go leor ama againn! Níl tú ag leanúint na rialacha.	Tá an t-am istigh. Cé atá ag buachan/ag cailliúint? ***Dul siar ar fhoclóir Rang 2*** Sin feall/calaois! As imirt. ***Dul siar ar fhoclóir Rang 3*** Cé atá ag buachan? Cé atá ag cailliúint? Tógfaidh mise é. Do sheans.	Níl ___ ag cloí leis na rialacha. Ceart go leor, sin mar a dhéanfaimid é. ***Dul siar ar fhoclóir Rang 4*** Níl _____ ag cloí leis na rialacha. ***Dul siar ar fhoclóir Rang 5*** Táimid go léir chun riail nua a chur leis an gcluiche.

Ábhar agus Feidhm Teanga	Naíonáin	Ranganna 1&2	Ranganna 3&4	Ranganna 5&6
Roghnú Foirne Dul i gcion ar dhuine. Cuireadh a thairiscint, nó glacadh leis, nó é a dhiúltú agus fiosrú faoi.	Tá mise leis an bhfoireann seo. Piocaim _____. Do sheans/sheal anois. Ar mhaith leat _____ a imirt? Ba mhaith/níor mhaith. *Dul siar ar fhoclóir na Naíonán Sóisir* An malartóidh tú liomsa? Imreoidh mé an cluiche tóraíochta.	Beidh an chéad rogha agamsa. Tá tú gafa. An bhfuil cead agam bheith i gceannas? An bhfuil tú ag iarraidh súgradh liom/linn? Ní féidir liom mar... táim ag súgradh le Seán/ghortaigh mé mo chos. Bhíomar ag imirt peile/iomána/sacair. *Dul siar ar fhoclóir Rang 1* Beidh an chéad rogha agamsa. Mise an captaen.	Cén treo ina bhfuilimid ag imirt? Cén cluiche atá á imirt agaibh? Conas a imríonn tú é? Cé mhéad duine atá ag teastáil? Cé eile atá ag imirt? Seo iad na rialacha. Caithfidh tú ____ a dhéanamh. Ní féidir leat ____ a dhéanamh sa chluiche. *Dul siar ar fhoclóir Rang 2* Cén treo ina bhfuilimid ag imirt? *Dul siar ar fhoclóir Rang 3* An féidir le _____ imirt linn? Is ceannaire thú.	An bhfuil cead agam na foirne a roghnú? Níl cead againn súgradh ar an taobh sin den chlós. Ní féidir le haon duine lámh a leagan ar an liathróid. *Dul siar ar fhoclóir Rang 4* An bhfuil cead agam an fhoireann a roghnú? *Dul siar ar fhoclóir Rang 5* An bhfuil cead agamsa ár bhfoireann a leagan amach? Níl _____ san áireamh fós.

Ábhar agus Feidhm Teanga	Naíonáin	Ranganna 1&2	Ranganna 3&4	Ranganna 5&6
Téarmaíocht Dearcadh a léiriú agus a lorg: cinnteacht nó éiginnteacht a léiriú agus fiosrú faoi rud. Léiriú gur gá nó nach gá rud éigin a dhéanamh agus fiosrú faoi.	Cúl, foireann, pas, caith Ar bhuaigh tú? Bhuaigh mé/Níor bhuaigh mé. cúl cúilín/pointe foireann pas caith Bhuaigh mé/Bhuamar *Dul siar ar fhoclóir na Naíonán Sóisir* ag téadléimneach ag argóint an claí ar imeall an chlóis	*Dul siar ar fhoclóir Rang 1* Ar comhscór. Isteach sa líontán! Greamadáin. Bhí _____ ag rith/ag léim/ag siúl. Bhí _____ os mo chomhair/i mo dhiaidh/in aice liom.	Tá beirthe ort. Is é Gearóid captaen na foirne. Ag barr na sraithe. Bhí caitheamh isteach ann. Thug sé/sí cic ón gcúinne. Tá an t-ádh leat. An chéad áit. Sa dara háit. Sa tríú háit. Caithfidh tú bheith sa tóir. Cén fáth? *Dul siar ar fhoclóir Rang 2* Is é Gearóid captaen na foirne. Is í Áine captaen na foirne. Thar an líne/amuigh. Caith isteach é. Trasna Fear ionaid Réiteoir *Dul siar ar fhoclóir Rang 3* Tá beirthe ort! Ag barr na sraithe. Bhí caitheamh isteach ann. Thug sé/sí cic ón gcúinne. Táim ag cur allais. Cic saor Cic pionóis Leathan/ar fóraoil/ar seachrán Amuigh/caite amach	*Dul siar ar fhoclóir Rang 4* i lár na páirce na tosaithe na lántosaithe na leatosaithe na cúlaithe na leathchúlaithe na lánchúlaithe cúl báire rinne/dhein sé an tsábháil. cic/poc saor cic/poc pionóis *Dul siar ar fhoclóir Rang 5* Bhuaigh siad orainn. Buail lascadh air. Is é/í _____ an duine is tapúla. Imreoir den scoth is ea é/í. Cluiche maith dian a bhí ann agus bhí an dá fhoireann cothrom go maith. Níl puinn fuachta ann.

Cuid 2

Ábhar agus Feidhm Teanga	Naíonáin	Ranganna 1&2	Ranganna 3&4	Ranganna 5&6
Ábhar Suime Dul i gcion ar dhuine: cuireadh a thairiscint nó glacadh leis, nó é a dhiúltú agus fiosrú faoi. Dearcadh a léiriú agus a lorg: mianta a léiriú agus fiosrú fúthu.	Táimse ag dul go teach mo charad/ chuig cóisir mo charad inniu. Chuireamar an crann Nollag in airde. Cén sórt ceapaire atá agat? An raibh _____ ann? Bhí/Ní raibh mar _____. Cén sórt ceapaire atá agatsa? *Dul siar ar fhoclóir na Naíonán Sóisir* Tá mise ag dul go teach/ chuig cóisir mo charad inniu. Chuireamar an crann Nollag in airde.	An bhfaca tú an cluiche ar an teilifís aréir? Tá _____ chun mise a bhailiú/chun teacht ag triall orm inniu. Tá _____ ag teacht faoi mo choinne/faoi mo dhéin. An bhfuil culaith Man U agat? Bailím cártaí _____. An malartóidh tú cárta de x le haghaidh cárta de y? Bhíomar ag téadléimneach. Thugamar cuairt ar _____. Cad a d'ith sibh/tú? D'ith mé _____. D'itheamar _____. Cad iad na bronntanais a fuair tú? Fuair mé _____ ach ní bhfuair mé _____. An bhfaca tú _____ aréir? Chonaic/ Ní fhaca. Ar thaitin _____ leat? Thaitin/Níor thaitin _____ liom. Bailím cártaí. *Dul siar ar fhoclóir Rang 1* An bhfaca tú an cluiche ar an teilifís aréir? An bhfuil culaith Man U agat? Tá _____ chun mise a bhailiú/chun teacht ag triall orm inniu.	An dtaitníonn _____ leat? Taitníonn _____ go mór liom/Ní thaitníonn sé liom in aon chor. Conas a bhí an chóisir lá breithe? Bhí sí ar fheabhas/go hiontach/thar cionn/thar barr. Cóisir den scoth a bhí inti/Bhí sí go holc/leadránach/tuirsiúil. Cé mhéad a bhí i láthair/a bhí ann? Ní raibh ach ochtar/ Bhí slua mór ann. Cá ndeachaigh sibh?/Cad a rinne sibh? Cad a cheannóidh tú? Ceannóidh mé _____ /Tá sé ar intinn agam _____ a cheannach/Ba bhreá liom _____ a cheannach. Táim ag tabhairt cuairte ar _____ i ndiaidh na scoile. Cad a cheap tú den chúl? Is iad _____ an popghrúpa is fearr liom. Is é/is í _____ an príomhamhránaí is fearr liom. Bhí mé ag pléascadh gáire nuair _____. Tháinig fuarallas amach tríom nuair _____. An bhfaca tú/sibh _____ aréir? Chonaic/Ní fhaca. Ar thaitin _____ leat/libh? Thaitin/Níor thaitin _____ linn/liom. *Dul siar ar fhoclóir Rang 2* Cad a cheap tú den chúl? Cad a cheap tú den chluiche? Is iad _____ an popghrúpa is fearr liom. Is é/í _____ an t-amhránaí is fearr liomsa. *Dul siar ar fhoclóir Rang 3* Táim ag tabhairt cuairte ar _____ i ndiaidh na scoile. Bhí mé ag pléascadh gáire nuair a _____.	Conas a bhí an chóisir lá breithe? Bhí sí ar fheabhas/go hiontach/thar cionn/thar barr/ go diail/ thar na bearta/Cóisir den scoth a bhí inti. *Dul siar ar fhoclóir Rang 4* Chuaigh mé go dtí an phictiúrlann aréir agus chonaic mé _____. Scannán den scoth a bhí ann. D'itheamar _____. Is é/í _____ an carachtar is fearr liom. *Dul siar ar fhoclóir Rang 5* Bhí mé ag ceolchoirm ag an deireadh seachtaine. Bhí an saol agus a mháthair ann. Bhí an ghrian ag scoilteadh na gcloch.

Ábhar agus Feidhm Teanga	Naíonáin	Ranganna 1&2	Ranganna 3&4	Ranganna 5&6
Liathróid ar strae Iarraidh ar dhuine rud éigin a dhéanamh nó éileamh ar dhuine rud éigin a dhéanamh.	Bí cúramach! Seachain an _____. Tar anuas! Faigh é. Seas siar. Caith chugam é.	Seas siar! Caith chugam é! Faigh é! An bhfaighidh tú an liathróid dom, le do thoil? Gheobhaidh/Ní bhfaighidh. Caithfidh mé ceist a chur ar an múinteoir. Tá sé imithe thar an mballa. Ní bhfaighidh - faigh tú féin é.	Níl cead agat dul ansin. Má fheiceann an múinteoir thú, beidh tú i dtrioblóid. Tá sé taobh thiar díot! An bhfeiceann tú é? Feicim é/Ní fheicim in aon chor é.	
Troid sa chlós Dearcadh a léiriú: aontú agus easaontú le ráiteas agus fiosrú faoi.	Is liomsa é! Ní leatsa é! Tabhair ar ais dom é! Ná bris é! Stop ag cur isteach orm! Imigh uaim! Níl cead agat. Ní féidir sin a dhéanamh!	As mo radharc. Fág an bealach! Déarfaidh mé leis an múinteoir é. Níl cead agat mo cheannsa a úsáid. An t-aon rud _____. Ní féidir le haon duine lámh a leagan ar an liathróid.	Déarfaidh mé é leis an múinteoir mura stopann tú! Bhain tú tuisle asam. Stop ag cúbláil! Ní féidir leat é sin a dhéanamh. Níl cead agat labhairt mar sin le héinne (haon duine).	Níl an t-iompar sin ceadaithe sa scoil seo. Tá rialacha na scoile á mbriseadh agat. Ná déan é sin go deo arís. Éirigh as sin. Cuir uait é sin. Ná bí ag pleidhcíocht/ útamáil.

Creatlach do Phlean Ceachta

Téama: Ar Scoil
Fothéama: Iarratas: glaoch ar dhuine
Rang/Ranganna: Naíonáin – Rang 2

Torthaí Foghlama:
Ba chóir go mbeadh na páistí in ann:
An leabhar mór a léamh i gcomhpháirt leis an múinteoir.
Na frásaí nua a úsáid sa chlós agus sa seomra ranga.
Cluiche a imirt bunaithe ar an teanga nua.
Mím a dhéanamh chun frása a léiriú.

Feidhmeanna Teanga:
Cead a lorg

Eiseamláirí Teanga:
An bhfuil cead agam ..... an doras a oscailt, lón a ithe, deoch a ól, peann luaidhe a úsáid, scríobh sa chóipleabhar, leabhar a léamh, cóta a fháil?

Áiseanna/acmhainní:
Leabhar mór (féindéanta)
Cártaí chun cluiche biongó a imirt
Pictiúir d'fhearas an tseomra ranga
Píosa ceoil ar dhlúthdhiosca
Fearas an tseomra ranga

Na Trí Thréimhse Cheachta

(1) An Tréimhse Réamhchumarsáide:

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

Úsáid an Modh Díreach – aithin agus ainmnigh fearas an tseomra. Ainmnigh na rudaí as an leabhar atá sa seomra.

Úsáidtear gníomhartha agus geáitsí chun teanga an cheachta a léiriú: Páiste/Múinteoir le lámh san aer ag lorg cead rud éigin a dhéanamh. Páiste/múinteoir ag tabhairt freagra na ceiste.

(2) An Tréimhse Chumarsáide:

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

Léann an múinteoir as an leabhar mór. Nuair atá an scéal léite le geáitsí agus ag baint úsáide as fíor-rudaí, deir an múinteoir leis na páistí rudaí difriúla a thaispeáint sna pictiúir. ("A Thomáis, taispeáin dom an rialóir." "A Mháirín, cá bhfuil an bosca lóin?")

(3) An Tréimhse Iarchumarsáide:

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

Iarrann an múinteoir ar na páistí mím a dhéanamh anois, mar shampla: ag dul go dtí an crúca sa seomra chun cóta a fháil. Deir an rang/páiste aonair "An bhfuil cead agam mo chóta a fháil?"

Imríonn na páistí cluichí éagsúla ar nós "Beartán ag bogadh" agus Biongó bunaithe ar an leabhar mór. Sa chluiche "Beartán ag bogadh" cuireann na páistí liathróid amháin ag bogadh ó pháiste go páiste timpeall an tseomra. Cuireann an múinteoir ceol ar siúl, agus nuair a stopann an múinteoir an ceol, is é an páiste leis an liathróid ina lámh a léann an leathanach as an leabhar mór atá ar oscailt ag an múinteoir.

Imríonn na páistí cluiche i gciorcal agus dhá liathróid ag dul timpeall an chiorcail (liathróid ghorm agus liathróid dhearg). Cuireann an múinteoir ceol ar siúl agus cuireann na páistí na liathróidí ar aghaidh ó pháiste go páiste sa chiorcal. Stopann an múinteoir an ceol agus cuireann an páiste (Tomás), leis an liathróid ghorm, ceist ar nós "A Mháiréad, an bhfuil cead agam deoch a ól?" Freagraíonn an páiste leis an liathróid dhearg (Máiréad) "Tá/níl cead agat, a Thomáis."

In ionad liathróidí a chur timpeall an chiorcail iarrtar ar na páistí mála a chur timpeall le pictiúir de rudaí ón scéal (mála scoile, deoch, cóta, cóipleabhar srl). Piocann páiste pictiúr as an mála nuair a stopann an ceol agus cuireann páiste ceist (bunaithe ar an bpictiúr a fuair sé/sí sa mhála) ar pháiste eile sa chiorcal.

D'fhéadfadh na páistí cluiche meaitseála a imirt freisin ag brath ar a gcumas. Mar shampla: pictiúr de chóta a mheaitseáil le cárta eile le 'An bhfuil cead agam mo chóta a fháil?' scríofa air. Cuirtear comhartha ar chúl na gcártaí chun féinmheasúnú a dhéanamh.

Difreálú:

Freastalaíonn an ceacht seo ar gach cumas sa rang. D'fhéadfadh an múinteoir bheith ag súil leis go ndéanfaidh páiste mím nó go ndéarfaidh sé/sí abairt nó go léifidh sé/sí leathanach as an leabhar mór sa chluiche an 'Beartán ag bogadh', nó go meaitseálfaidh sé/sí téacs le pictiúir nó go dtaispeánfaidh sé/sí go dtuigeann siad cluiche biongó bunaithe ar fhocail agus ar phictiúir.

Nascáil & Comhtháthú:

Tá Teanga ó Bhéal agus Léitheoireacht fite fuaite sa cheacht seo. Is féidir an Ghaeilge neamhfhoirmiúil a úsáid i gceachtanna eile mar chomhtháthú.

Measúnú:

Breathnóireacht an mhúinteora fad is atá na cluichí ar siúl.

Féinmheastóireacht:

An raibh na páistí in ann na ceisteanna a chur agus a fhreagairt?
An gá dul siar ar an teanga nua?
An bhfuil na páistí in ann an leabhar mór a léamh – go neamhspleách/i gcomhpháirt?
An féidir leis na páistí an cluiche meaitseála a imirt go neamhspleách?

Nóta Eolais: Is féidir na leathanaigh seo a leanas a mhéadú go A3 chun leabhar mór a dhéanamh.

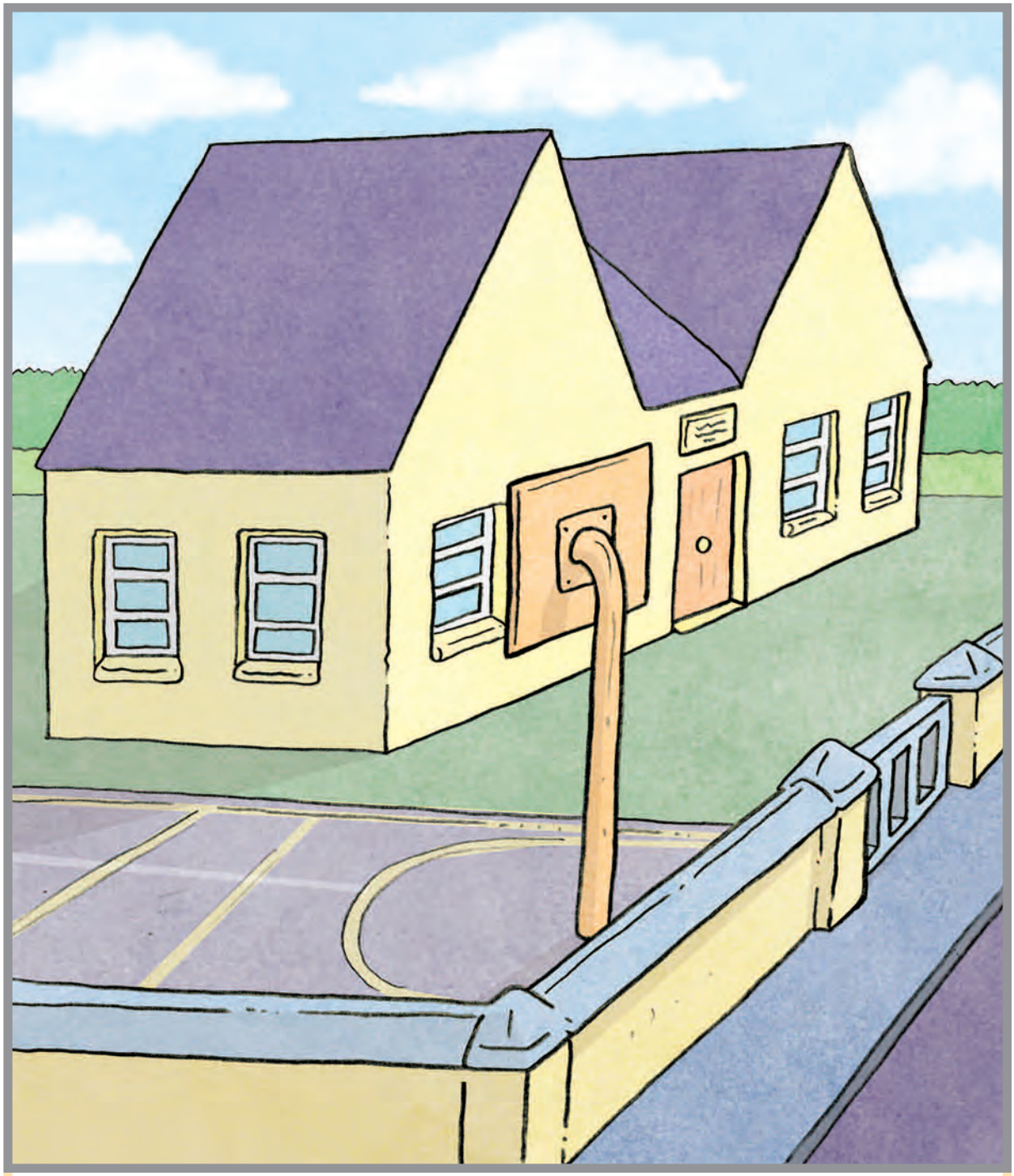

Ar Scoil

An bhfuil cead agam mo mhála scoile a fháil?

An bhfuil cead agam an doras a oscailt?

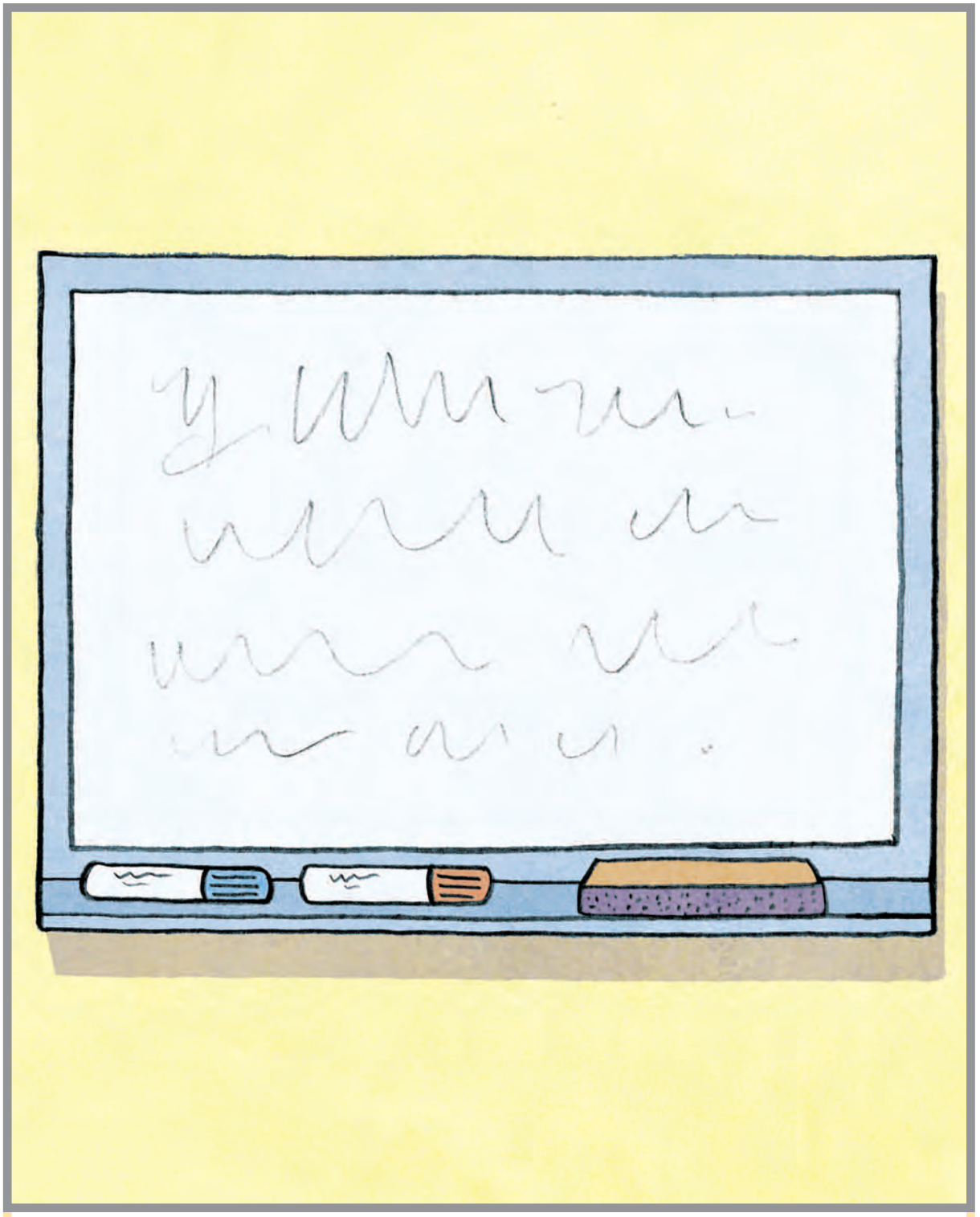

A mhúinteoir, an bhfuil cead agam an clár bán a ghlanadh?

A mhúinteoir, an bhfuil cead againn dul isteach?

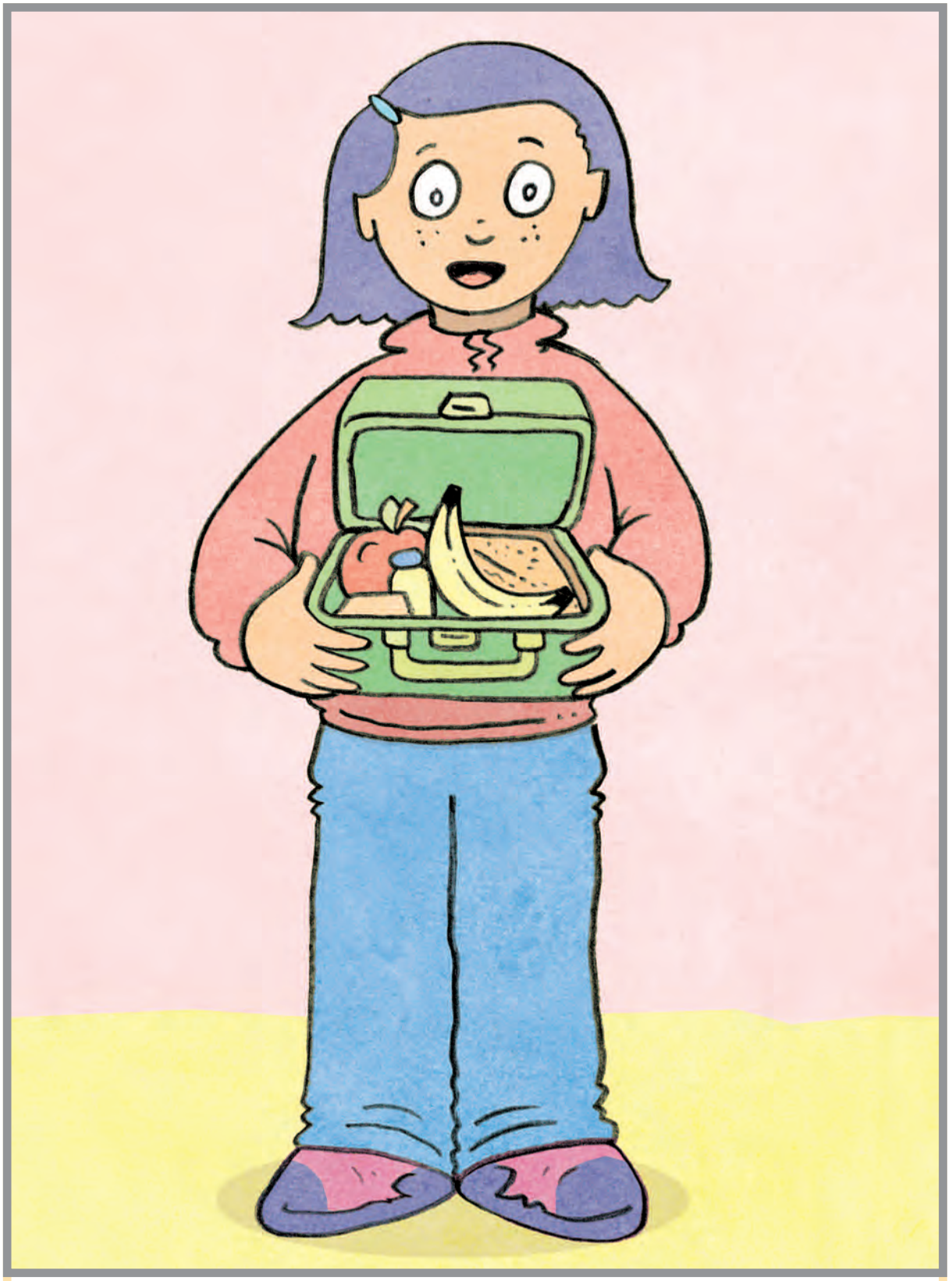

An bhfuil cead agam mo lón a ithe?

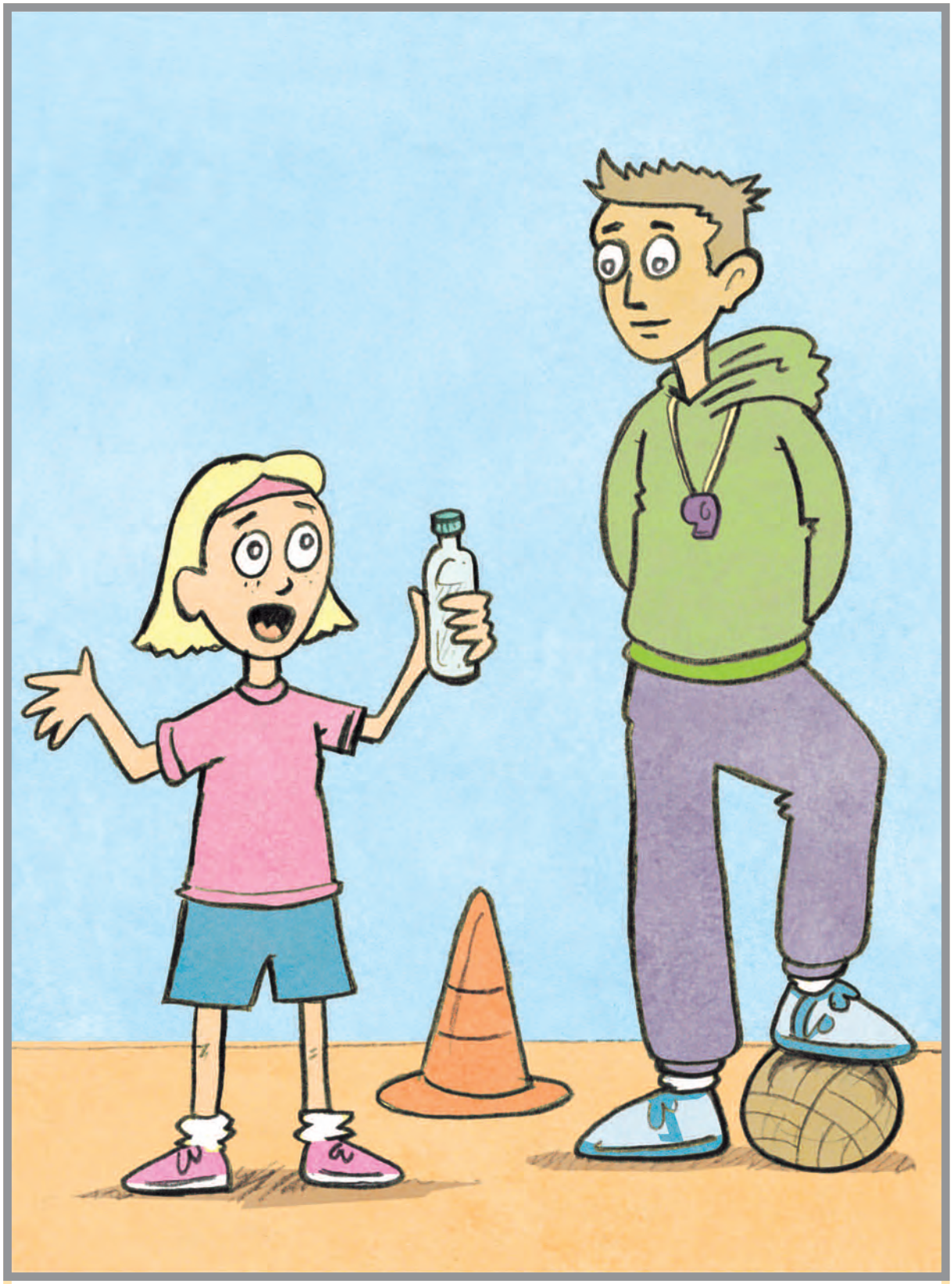

An bhfuil cead agam deoch a ól?

An bhfuil cead agam mo chóta a fháil?

A Sheáin, an bhfuil cead agam do chriáin a úsáid?

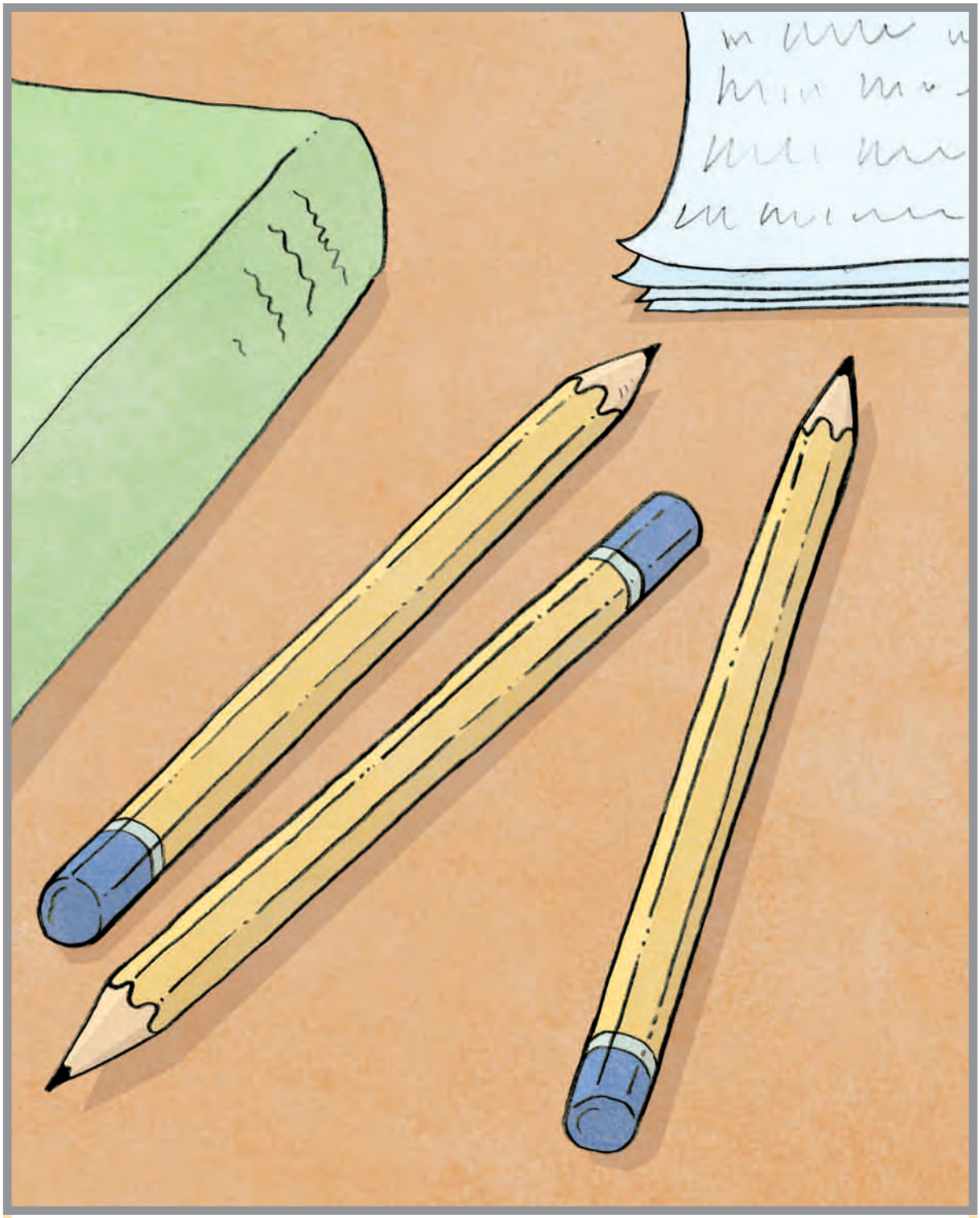

A mhúinteoir, an bhfuil cead agam do pheann luaidhe a úsáid?

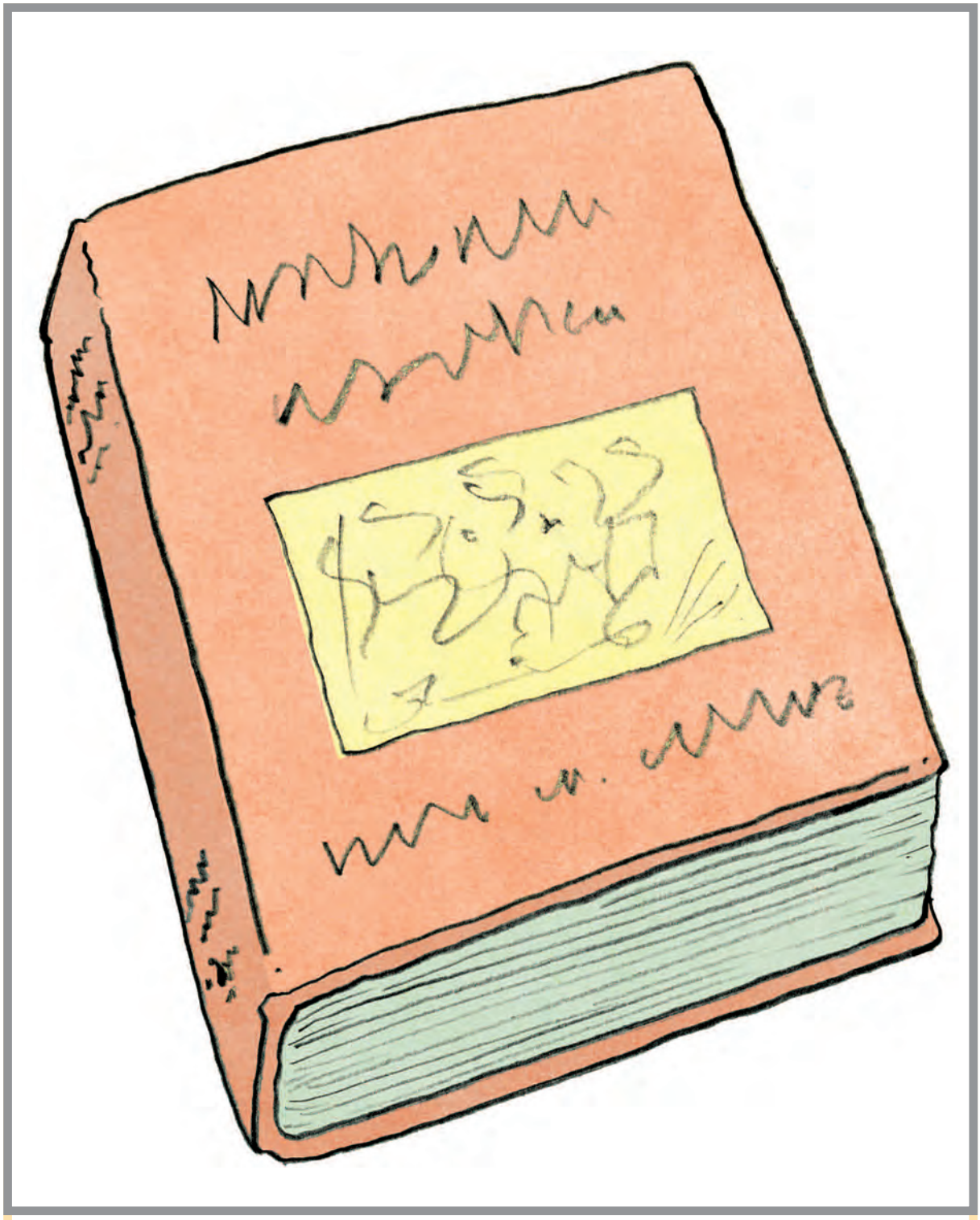

An bhfuil cead agam leabhar a léamh, a mhúinteoir?

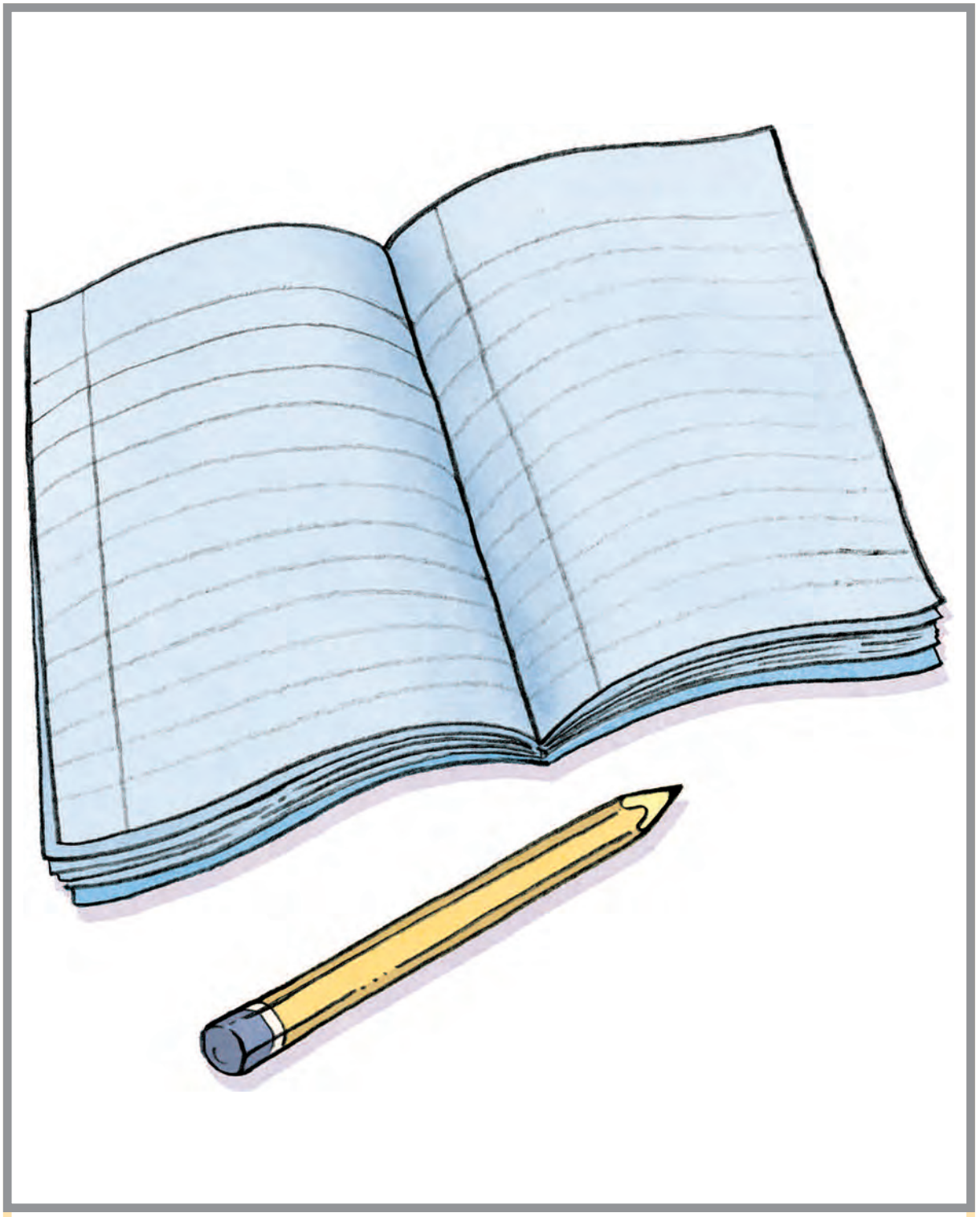

An bhfuil cead agam scríobh sa chóipleabhar seo?

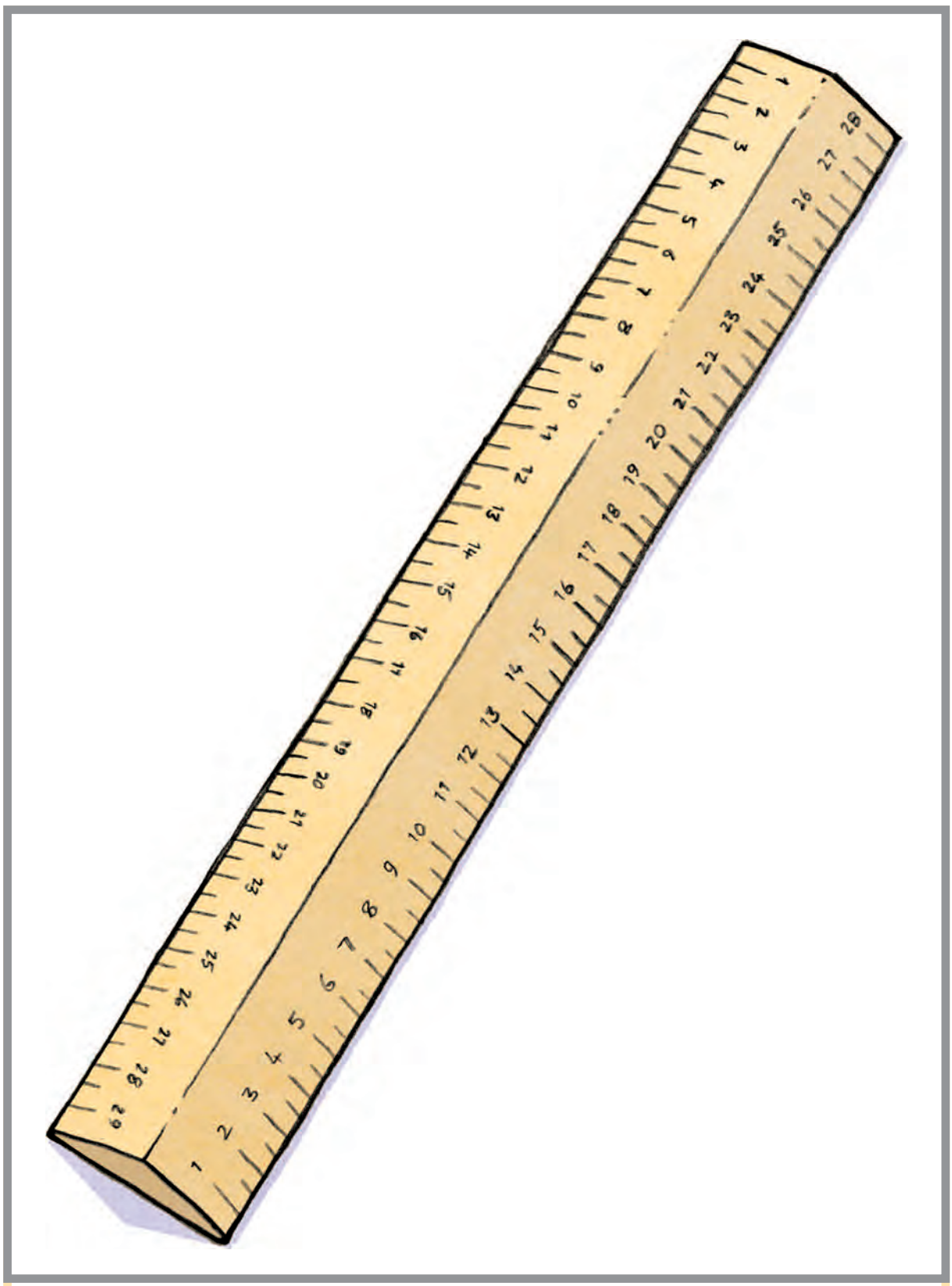

An bhfuil cead agam do rialóir a úsáid?

An bhfuil cead agam dul abhaile anois?

Cluiche Biongó

Treoracha chun Biongó a imirt

1. Tabhair cárta biongó do gach imreoir.
2. Tabhair 5/6 licín do gach imreoir.
3. Glaoigh amach ceann amháin de na rudaí atá léirithe/scríofa ar an gcárta. Cuir an focal in abairt chun é a chur i gcomhthéacs don rang.
4. Má tá an pictiúr/focal sin ar a c(h)árta biongó ag imreoir ar bith ba cheart dó/di licín a chur ar an bpictiúr/focal sin.
5. Glaoigh amach rud eile atá léirithe/scríofa ar an gcárta agus cuir an focal i gcomhthéacs abairte. Déan mím chun an rud a léiriú nó taispeáin pictiúr/fíor-rud chun freastal ar an éagsúlacht cumais sa rang.
6. Siúil timpeall an ranga chun a chinntiú go bhfuil na himreoirí ag cur na licíní ar an bhfocal/bpictiúr ceart.
7. Lean ar aghaidh mar seo go dtí go mbeidh trí phictiúr/fhocal (i líne dhíreach, trasna, síos, nó fiarthrasna) clúdaithe le licíní ag imreoir éigin. Ba cheart don duine sin "Biongó!" a ghlaoch amach. Cinntigh go bhfuil na pictiúir/focail chearta clúdaithe ag an imreoir. Is é an t-imreoir sin buaiteoir an chluiche biongó.
8. Tosaigh cluiche eile ansin. Baineann na himreoirí go léir na licíní uile dá gcárta biongó. Beidh buaiteoir an chluiche i gceannas ar an gcéad chluiche eile.

Nathanna cumarsáideacha le húsáid agus Biongó á imirt

1. Ní raibh ach pictiúr/focal amháin nó dhá cheann fágtha agamsa le clúdach.
2. B'fhéidir go mbuafaidh mé.
3. Tá súil agam go mbuafaidh mé an chéad chluiche eile.
4. Ar ghlaoigh an múinteoir amach _____?
5. Cé mhéad atá agat?
6. Gabh mo leithscéal, a mhúinteoir, níor chuala mé thú!
7. A mhúinteoir, an bhfuil cead againn cluiche eile biongó a imirt?

Nóta Eolais: Féadtar an cárta biongó seo a fhótachóipeáil agus a mhéadú agus ansin na pictiúir a ghreamú in ord difriúil ar gach cárta chun an cluiche a imirt. Féadtar iad a ghearradh amach agus a úsáid mar chártaí snap.

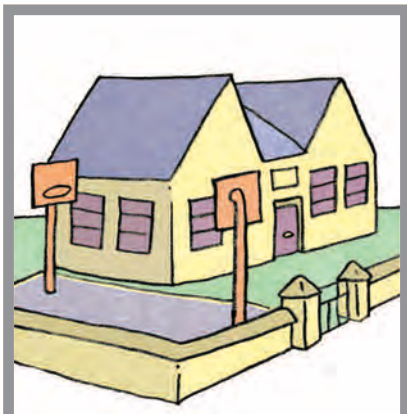		
an scoil	an peann luaidhe	an cóipleabhar
	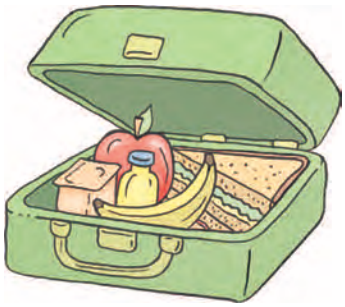	
na criáin	an bosca lóin	an mála scoile
an leabhar	an rialóir	an múinteoir

Cártaí Meaitseála

Treoracha chun an cluiche meaitseála a imirt

1. Roinn an rang i ngrúpaí.
2. Déan cóip de na pictiúir agus de na boscaí a bhfuil téacs iontu do gach grúpa.
3. Gearr amach na pictiúir agus na boscaí a bhfuil téacs iontu.
4. Dáil amach na pictiúir agus an téacs.
5. Iarr ar na páistí an pictiúr agus an téacs cuí a mheaitseáil le chéile.
6. Lean ar aghaidh go dtí go mbeidh meaits ag gach cárta.

Forleathnú

Sula ndáileann tú na pictiúir agus an téacs, cuir an tsiombail chéanna nó an dath céanna ar na cártaí le marcóir neamhbhuan a mheaitseálann, sa chaoi is gur féidir na cártaí a ghlanadh, i dtreo is gur féidir iad a athúsáid. Nuair a bheidh an cluiche críochnaithe ag na grúpaí inis dóibh gur féidir leo féinmheasúnú a dhéanamh - is é sin, má tá meaitseáil cheart déanta acu beidh an tsiombail nó an dath céanna ar na cártaí a mheaitseáil siad le chéile. Déan cinnte nach dtugann tú an t-eolas seo dóibh go dtí go mbeidh an cluiche críochnaithe acu!

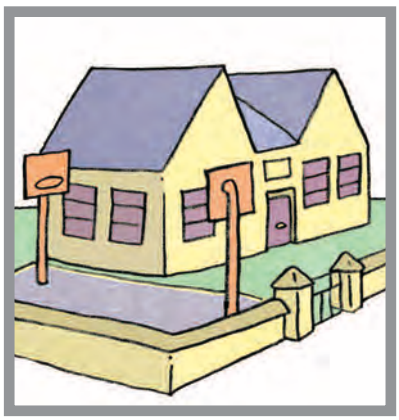

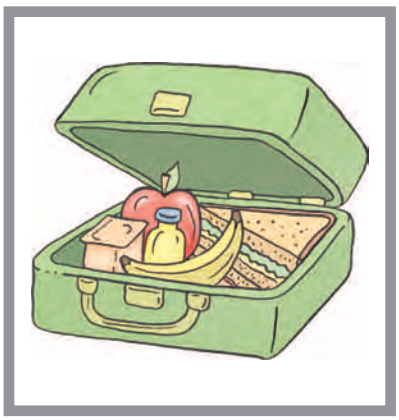

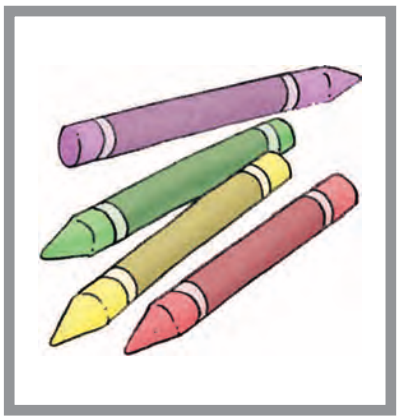
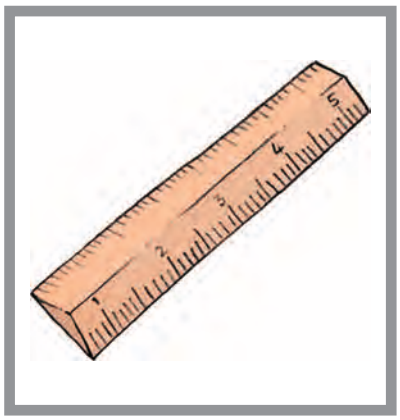

Cluichí Clóis: Sealbhú na Teanga

Cuid 2

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

A mhúinteoir, an bhfuil cead againn dul isteach?

An bhfuil cead agam an doras a oscailt?

An bhfuil cead agam mo lón a ithe?

An bhfuil cead agam mo mhála scoile a fháil?

A mhúinteoir, an bhfuil cead agam an clár dubh a ghlanadh?

An bhfuil cead agam scríobh sa chóipleabhar seo?

A Sheáin, an bhfuil cead agam do chriáin a úsáid?

An bhfuil cead agam do rialóir a úsáid?

A mhúinteoir, an bhfuil cead agam do pheann luaidhe a úsáid?

An bhfuil cead agam dul abhaile anois?

An bhfuil cead agam deoch a fháil?

An bhfuil cead agam mo chóta a fháil?

An bhfuil cead agam leabhar a léamh, a mhúinteoir?

An bhfuil cead agam mo dhialann scoile a léamh?

An bhfuil cead agam léarscáil a tharraingt?

Cluichí Clóis: Sealbhú na Teanga

Cuid 2

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

Cárta Meaitseála

Creatlach do Phlean Ceachta

Téama: Mé Féin
Fothéama: Úinéireacht
Rang/Ranganna: Rang 1/2

Torthaí Foghlama:
Ba chóir go mbeadh na páistí in ann:
- Na heiseamláirí teanga a úsáid go cruinn laistigh agus lasmuigh den seomra ranga.
- Ceist a chur agus a fhreagairt ó bhéal agus i scríbhinn.
- Cluiche tomhais a imirt.
- Bileog oibre a líonadh go cruinn.

Feidhmeanna Teanga:
- **Ceisteanna a chur**
- **Ceisteanna a fhreagairt**

Eiseamláirí Teanga:
- **Cé leis ____?**
- **An leatsa _____?**
- **Is/Ní liomsa _____**
- **An le Ciara an _____?**
- **Ní/Is le Ciara an _____**
- **An tusa _____?**
- **Is/Ní mise _____**

Áiseanna/acmhainní:
Bileoga oibre agus cártaí le slite beatha léirithe orthu

Na Trí Thréimhse Cheachta

(1) An Tréimhse Réamhchumarsáide:

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

Roghnaíonn an múinteoir rudaí éagsúla sa seomra a bhaineann le páistí difriúla, m.sh rialóir, cás peann luaidhe, bosca lóin, cóta srl.
Ceistíonn an múinteoir an rang iomlán "*Cé leis an cóta/cás peann luaidhe/bosca lóin seo?*"
Freagraíonn an rang le cabhair an mhúinteora "*Is le* _____ *é.*"
Ansin cuireann an múinteoir ceist ar pháiste aonair "*An leatsa an cóta seo?*"
Freagraíonn an páiste aonair "*Is/Ní liomsa é!*"
Taispeánann an múinteoir pictiúir de shlite beatha agus rudaí éagsúla a bhaineann leo don rang. Múnlaíonn an múinteoir na ceisteanna, m.sh. *Cé leis an chnámh?* Freagraíonn an rang "*Is le Bran an chnámh.*" Déanann an múinteoir agus an rang a lán samplaí den saghas ceiste céanna.
Ansin cuireann an múinteoir ceist dhifriúil "*An le Séamus siopadóir an tarracóir?*"
Freagraíonn an rang le cabhair an mhúinteora "*Ní le Séamus siopadóir an tarracóir. Is le Fiachra feirmeoir an tarracóir.*"

(2) An Tréimhse Chumarsáide:

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

Roghnaíonn páiste aonair carachtar ach ní thaispeántar é don rang. Múnlaíonn an múinteoir an cheist ar dtús: *An leatsa an siopa?* Freagraíonn an páiste "*Ní liomsa an siopa*." Cuireann an múinteoir ceist eile "*An leatsa an chnámh?*" Freagraíonn an páiste "*Is liomsa an chnámh!*" Ansin deir an múinteoir "*An tusa Bran?*" Freagraíonn an páiste "*Is mise Bran!*"
Déanann an múinteoir cleachtadh air seo le cúpla páiste eile os comhair an ranga agus ansin cuireann an múinteoir na páistí ina mbeirteanna chun an cluiche a imirt. Scaipeann an múinteoir cártaí na gcarachtar éagsúil idir na beirteanna. Roghnaíonn páiste A cárta agus cuireann páiste B na ceisteanna. Athraíonn siad róil.
Téann an múinteoir timpeall go dtí na grúpaí chun a chinntiú go mbíonn an teanga chuí in úsáid acu.

(3) An Tréimhse Iarchumarsáide:

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

Roghnaíonn an múinteoir cúpla grúpa chun an cluiche a imirt os comhair an ranga.
Breacann an múinteoir nóta d'aon earráid a dhéanann na páistí agus múnlaíonn an múinteoir na ceisteanna agus na freagraí arís más gá.
Tugann an múinteoir an bhileog oibre don rang le líonadh.

Difreálú:

Freastalaíonn an ceacht seo ar gach saghas cumais. Ní gá go mbeadh an páiste in ann léamh nó scríobh chun an cluiche a imirt agus d'fhéadfadh an múinteoir bileog mheaitseála a thabhairt do pháiste nach féidir leis/léi léamh/scríobh.

Nascáil & Comhtháthú:

Tá Teanga ó Bhéal, Léitheoireacht agus Scríbhneoireacht nasctha le chéile sa cheacht seo.
Is féidir an ceacht a chomhtháthú leis an gCorpoideachas. Is féidir rudaí a bhaineann leis na páistí a chur i bhfolach sa halla spóirt nó sa chlós. Ansin is féidir iarraidh ar na páistí na rudaí éagsúla a aimsiú agus iad a thabhairt ar ais go háit lárnach. Nuair a bhíonn gach rud aimsithe acu, is é an páiste a fhaigheann an rud a chuireann ceist ar an rang *"Cé leis é seo?"* nó tugann an páiste buille faoi thuairim *"An le Ciarán é? An le Nóra é?"*

Measúnú:

Breathnóireacht an mhúinteora
Tascanna/cluichí deartha ag an múinteoir

Féinmheastóireacht:

Ar bhain na páistí taitneamh as?
An raibh na páistí in ann na ceisteanna a chur agus a fhreagairt?
An raibh na páistí in ann an bhileog a líonadh i gceart?
An gá dul siar ar na heiseamláirí?
An raibh na páistí in ann na cluichí a imirt?

Leathanaigh Oibre agus Pictiúir

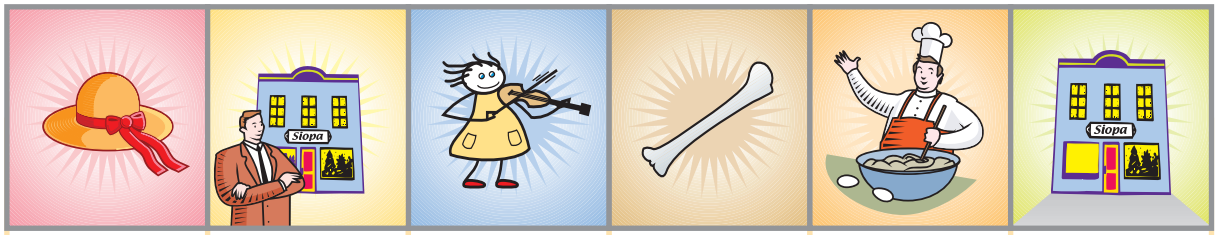

an hata	Séamus siopadóir	Ciara ceoltóir	an chnámh	Brian báicéir	an siopa

an tarracóir	Bran	an fhidil	Fiachra feirmeoir	Múinteoir	clár dubh

Bain triail as anois.

1. Cé leis an tarracóir?

Is le _____.

2. Cé leis an siopa?

Is le _____.

3. An le Ciara ceoltóir an fhidil?

_____.

4. An le Bran an clár dubh?

_____.

5. Cé leis an chnámh?

_____.

6. An le Fiachra feirmeoir an hata?

_____.

7. Cé _____?

Is le Brian báicéir é.

Meaitseáil na pictiúir seo.

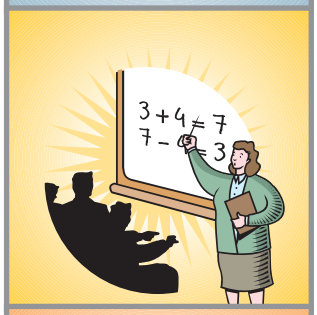

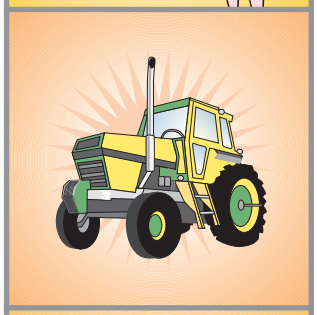

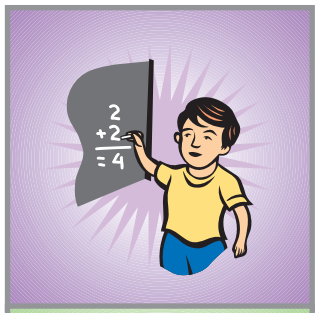

Séamus siopadóir

Ciara ceoltóir

Brian báicéir

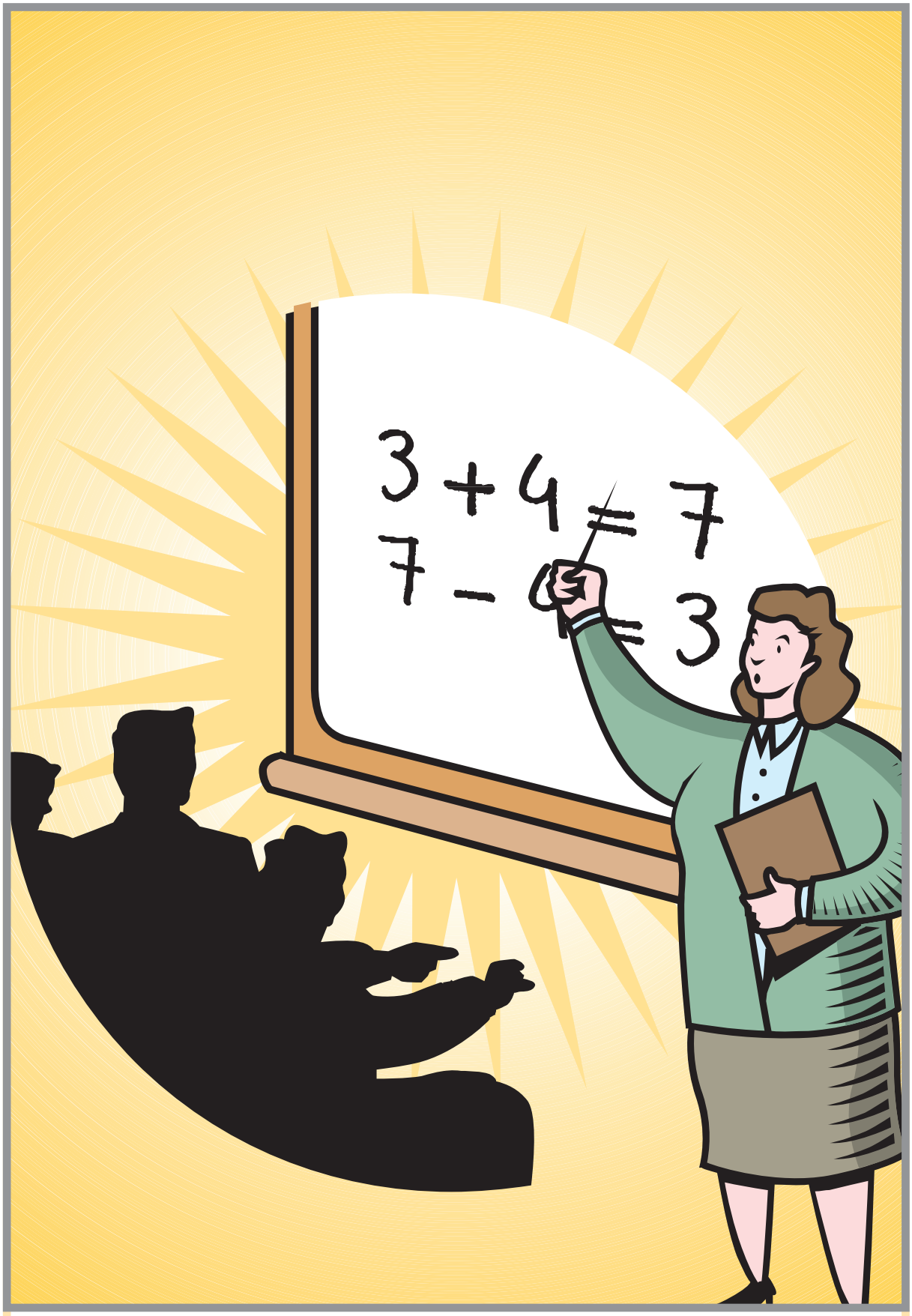

Múinteoir

Fiachra feirmeoir

an fhidil

an tarracóir

an hata

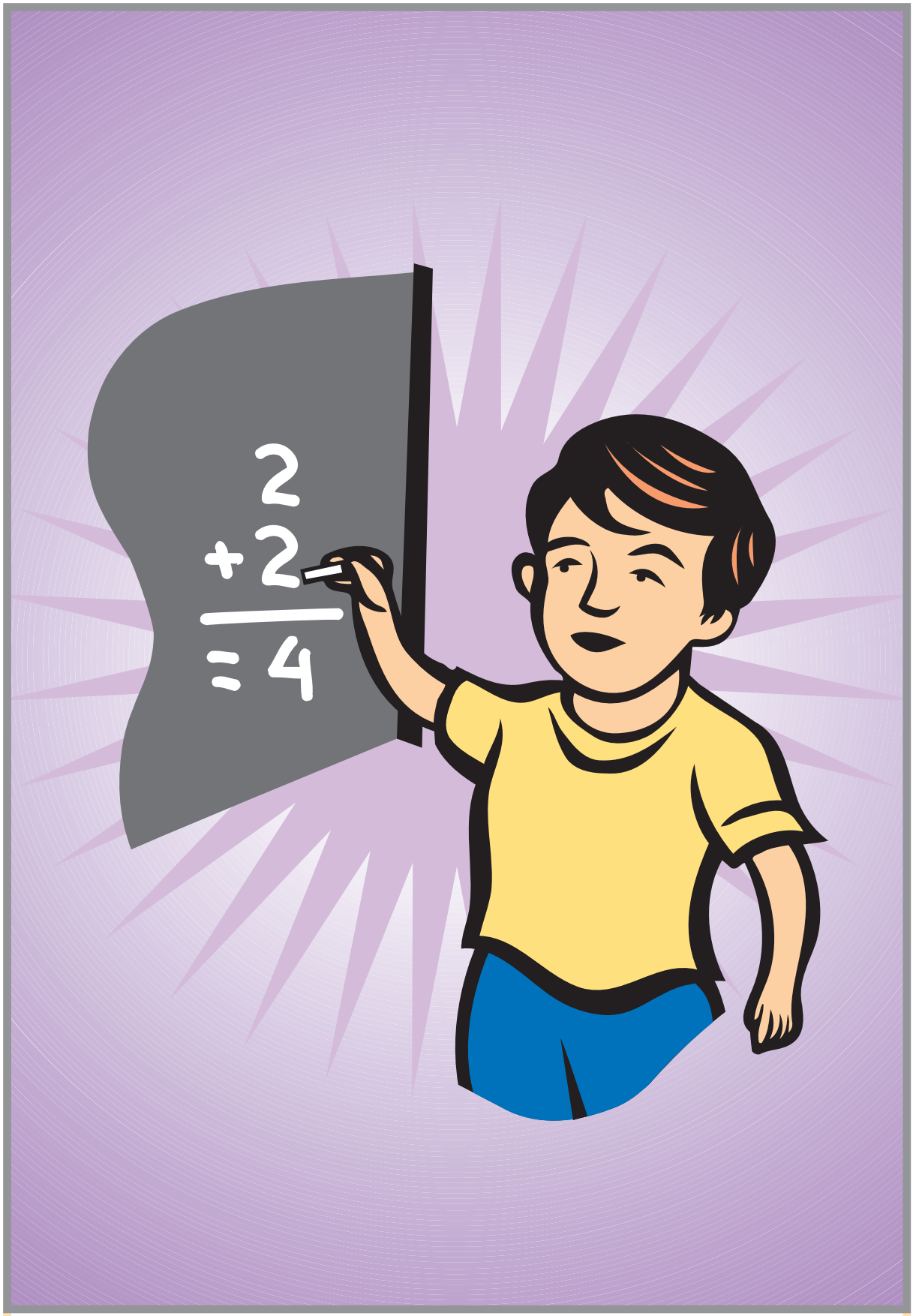

an clár dubh

an chnámh

an siopa

Cártaí Snap

Treoracha chun Snap a imirt

1. Déan dhá chóip den leathanach agus gearr amach na cártaí. Tabhair na cártaí do ghrúpaí de bheirt.
2. Roinneann na páistí na cártaí eatarthu agus cuireann siad bunoscionn iad.
3. Cuireann páiste A cárta síos agus ansin cuireann páiste B cárta síos. Más iad na cártaí céanna iad cuireann páiste lámh síos ar na cártaí agus glaonn sé/sí "Snap". Ansin tá cead ag an bpáiste na cártaí sin a phiocadh suas agus a chur faoi bhun na gcártaí atá ina lámh aige/aici.
4. Is é an páiste a bhuann a chuireann cárta nua síos agus cuireann an páiste eile cárta síos. Leanann siad ar aghaidh mar seo go dtí go bhfuil "snap" eile ann.
5. Leanann na páistí ar aghaidh mar seo go dtí nach bhfuil aon chárta fágtha ag páiste amháin.

Difreálú

Chun freastal ar an éagsúlacht cumais sa rang féadtar na focail a scríobh ar chúl gach cárta seachas na pictiúir a úsáid sa chluiche.

Nóta Eolais: Féadtar na cártaí seo a chóipeáil agus a ghearradh amach chun cluiche snap a imirt.

Séamus siopadóir

Ciara ceoltóir

Brian báicéir

Fiachra feirmeoir

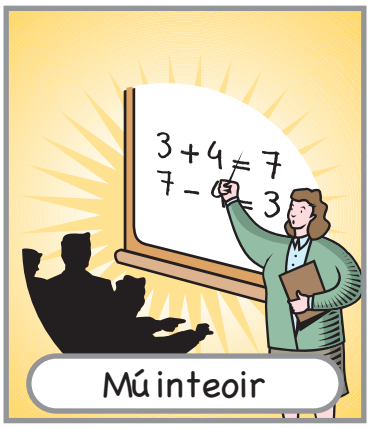

Múinteoir

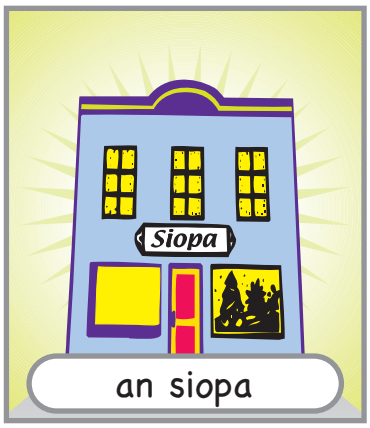

an siopa

an chnámh

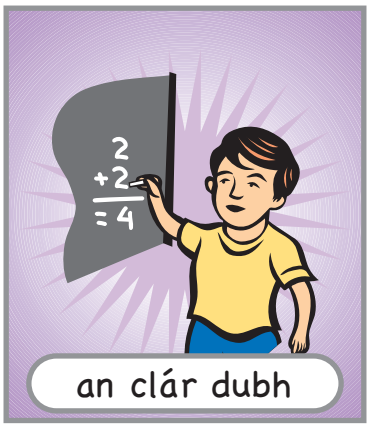

an clár dubh

an tarracóir

an fhidil

an hata

Bran

Brian báicéir	Ciara ceoltóir	Séamus siopadóir
an siopa	Múinteoir	Fiachra feirmeoir
an tarracóir	an clár dubh	an chnámh
Bran	an hata	an fhidil

Cuid 3

Cruinneas na Cainte

Líofacht agus Cruinneas na Gaeilge a chur chun cinn

Go minic i scoileanna, cloiseann múinteoirí go leor botún, mar shampla:

> "An bhfuil cead ag mé faigh leabhar?"
> "An féidir liom téigh amach?"

Déanann páistí botúin mar seo ar dtús agus iad ag sealbhú teanga. Is gá do scoileanna a aithint go dtiocfaidh botúin mar seo chun cinn i gcaint na bpáistí agus is gá do scoileanna polasaí cinnte a bheith acu le déileáil leo. Go minic bainfidh páistí agus múinteoirí úsáid as an modh ordaitheach i rang na Naíonán i scoileanna lán-Ghaeilge. Deir páistí na habairtí seo thíos agus níl aon rud mícheart leo (is é tús na cainte é).

> Ceangail le do thoil nó ceangail mo bhróg/m'iallacha
> Oscail le do thoil nó oscail mo bhosca lóin
> Glan é seo/Gearr é seo
> Nigh mo lámha
> Léigh scéal dom
> Líon é seo
> Bain díom mo chóta/an craiceann den oráiste
> Cuir mo chóta orm/barr ar an bpeann luaidhe
> Cabhraigh liom/Cuidigh liom

Tá sé de nós iarracht a dhéanamh an múnla seo a leathnú agus a shaibhriú le hainm briathartha a úsáid, seachas an modh ordaitheach, agus an múinteoir ina m(h)únlóir den dea-chleachtas. Ach ní leor é sin. Ó Rang 1 ar aghaidh is gá dúinn mar mhúinteoirí múnla an ainm bhriathartha a mhúineadh agus a chleachtadh ag baint úsáide as raon leathan straitéisí agus modhanna múinte. Moltar ó Rang 1 (i scoileanna lán-Ghaeilge) ar aghaidh go mbainfeadh páistí úsáid as:

An bhféadfá/Arbh fhéidir leat/(agus samplaí eile den chineál seo)..... m'iallacha a cheangal/mo bhosca lóin a oscailt/é seo a ghlanadh/é seo a ghearradh/mo lámha a ní/scéal a léamh dom/é seo a líonadh/an craiceann a bhaint den oráiste/barr a chur ar mo pheann luaidhe/cabhrú liom/cuidiú liom

(Níor chóir deireadh ar fad a chur leis an modh ordaitheach a úsáid áfach).

Is féidir le múinteoirí forbairt a dhéanamh ar an bhfrása tosaigh freisin:

1. Tá sé in am...An bhfuil sé in am...?
2. Is féidir liom....An féidir leat....?
3. D'fhéadfainn....An bhféadfá....?
4. Ar mhiste leat...?.An dtiocfadh leat....?
5. An bhfuil tú in ann...? An bhfuil tú ábalta.....?

Is féidir eiseamláirí a mhúineadh agus úsáid á baint as raon leathan straitéisí, mar shampla:

> Leabhar Mór
> Dánta le tascanna scríbhneoireachta
> Cluichí
> Prionta sa Timpeallacht (ar fud na scoile)

Sa tslí seo beidh na páistí gníomhach san fhoghlaim. Moltar plean aontaithe comhsheasmhach scoile a bheith ann chun an t-ainm briathartha a mhúineadh.

Luaschártaí agus Prionta sa Timpeallacht

Moltar do mhúinteoirí úsáid a bhaint as na luaschartaí sa phacáiste seo mar Phrionta sa Timpeallacht. Is fiú na páistí a chur ag dearadh pictiúr/cartún chun dul leis an bprionta.

Is féidir an luaschárta céanna a thabhairt do gach duine i ngrúpa agus an eiseamláir a phlé:

"Cén saghas pictiúir a chuirfeá leis sin?"
"Cén fáth?"
"An bhfuil aon tuairim eile ag éinne/aon duine?"

Má tá seans ag an ngrúpa a bpictiúir féin a tharraingt, beidh ionadh ar mhúinteoirí faoin obair a thabharfaidh na páistí dóibh agus beidh i bhfad níos mó suime ag na páistí san obair toisc go bhfuil siad páirteach sa phróiseas.

Ansin is féidir deis a thabhairt do na páistí an prionta a chrochadh in áiteanna oiriúnacha ar fud na scoile.

Tá samplaí de phrionta ar féidir iad a mhéadú chun crochadh sa timpeallacht ar leathanach 93.

An tAinm Briathartha i bPrionta sa Timpeallacht

Is féidir na luaschártaí seo a chóipeáil agus a mhéadú chun crochadh sa timpeallacht.

Ar mhaith leat an fhuinneog a oscailt?

Ar mhiste leat an leabhar a léamh?

Ar mhiste leat an obair a dhéanamh?

An dtiocfadh leat m'iallacha a cheangal?

An bhfuil tú in ann na suimeanna a dhéanamh?

An féidir leat an doras a dhúnadh?

Ar mhiste leat an scéal a scríobh?

An bhfuil cead agam an liathróid a fháil?

An bhfuil cead againn dul amach?

Abair le Rang a sé teacht isteach.

Ar mhiste leat dul go dtí an oifig?

An bhfuil cead agam leabhar a fháil?

Ar mhaith leat an ríomhaire a úsáid?

Ar mhaith leat triail a bhaint as?

Ar mhaith libh dul amach?

An dtiocfadh libh an seomra a ghlanadh?

An bhfuil cead agam mo lámha a ní?

An féidir leat m'obair a cheartú?

An bhféadfá do chóta a chrochadh?

Creatlach do Phlean Ceachta

Téama: Ar Scoil
Fothéama: Ag gearán
Rang/Ranganna: – Rang 5/6

Torthaí Foghlama:
Ainm briathartha a úsáid seachas an modh ordaitheach

Feidhmeanna Teanga: Cead a lorg
Eiseamláirí Teanga:
1. **An bhfuil cead agam... an fhuinneog a oscailt/a dhúnadh..an ríomhaire a úsáid...leabhar a fháil...dul go dtí an leithreas..srl.**

Áiseanna/acmhainní:
Cártaí lannaithe leis na frásaí orthu

Na Trí Thréimhse Cheachta

(1) An Tréimhse Réamhchumarsáide:

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

Taispeánann an múinteoir na frásaí ar na cártaí lannaithe don rang agus déantar geáitsíocht chun iad a mhíniú agus a mhúineadh.

(2) An Tréimhse Chumarsáide:

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

Déanann an múinteoir an dán a aithris le cabhair na bpictiúr. De réir a chéile beidh na páistí in ann cabhrú léi/leis an dán a aithris.

Dónal Dána

Arsa an Múinteoir Máire le Dónal Dána lá
"Ar mhiste leat an scéal a scríobh?"
"An scéal a scríobh!
Ní féidir liom an scéal a scríobh
Agus pian i mo lámh ó bheith ag scríobh don lá."

"Bhuel ar mhiste leat an leabhar a léamh?"
"An leabhar a léamh?
Ní féidir liom an leabhar a léamh
Agus pian i mo lámh ó bheith ag scríobh don lá."

"Bhuel ar mhiste leat na suimeanna a chríochnú?"
"Na suimeanna a chríochnú!
Ní féidir liom na suimeanna a chríochnú
Agus pian i mo lámh ó bheith ag scríobh don lá."

"Bhuel ar mhiste leat an obair a dhéanamh?"
"An obair a dhéanamh!
Ní féidir liom an obair a dhéanamh
Agus pian i mo lámh ó bheith ag scríobh don lá."

"Bhuel an bhfuil cead agam anois dul amach ag súgradh?"
"Amach ag súgradh?
Níl cead agat dul amach ag súgradh
Agus pian i DO lámh ó bheith ag scríobh don lá."

"Anois a Dhónail tá sé in am duitse
...an scéal a scríobh
...an leabhar a léamh
...na suimeanna a chríochnú
...an obair a dhéanamh
Nó beidh pian i do ...
's ní bheidh tú in ann suí don lá."

Ruairí Mac Dónaill

Déanann na páistí an dán a athrá nó a léamh i gcomhpháirt agus an rang roinnte ina dhá leath, Dónal agus an Múinteoir Máire.
Roinneann an múinteoir na páistí i ngrúpaí agus déanann na páistí dráma den dán.

(3) An Tréimhse Iarchumarsáide:

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

Cuireann na páistí línte leis an dán chun an scéal a dhéanamh níos seafóidí.
Obair ghrúpa í seo, áit a bhfaigheann gach bord seans líne a chur leis an dán.
Déantar an dán a athrá mar rólghlacadh beirte, Dónal agus an Múinteoir Máire.
Obair scríofa c.f. cárta oibre 1 "Líon na Bearnaí"
Pictiúir a dhéanamh den dán c.f. Fráma le líonadh
Déantar an dán eile "Cáitín Cneasta" ar an dóigh chéanna

Difreálú:

Tugann an dán deis do gach páiste páirt a ghlacadh sa cheacht.

Is féidir le páistí pictiúir a tharraingt chun an dán a léiriú mura bhfuil cumas rómhaith sa scríbhneoireacht acu.

Nascáil & Comhtháthú:

Tá an Teanga ó Bhéal, Léitheoireacht agus Scríbhneoireacht nasctha lena chéile anseo.

Is féidir na heiseamláirí a úsáid i rith an lae mar Ghaeilge neamhfhoirmiúil sa seomra ranga.

Measúnú:

Breathnóireacht an mhúinteora.
An mbaineann na páistí úsáid as an ainm briathartha sa ghnáthchaint agus an féidir leo féincheartú a dhéanamh?
Tasc/Leathanach oibre deartha ag an múinteoir.

Féinmheastóireacht:

Ar bhain na páistí taitneamh as an gceacht?
An raibh deis chumarsáide ag gach páiste?
An raibh an comhthéacs réadúil?
An raibh na páistí in ann an dán a aithris?
An gá dul siar a dhéanamh?
An raibh na paistí in ann na bearnaí a líonadh?
An raibh na paistí in ann dráma a dhéanamh?

Dónal Dána

Arsa an Múinteoir Máire le Dónal Dána lá
"Ar mhiste leat an scéal a scríobh?"
"An scéal a scríobh!
Ní féidir liom an scéal a scríobh
Agus pian i mo lámh ó bheith ag scríobh don lá."

"Bhuel ar mhiste leat an leabhar a léamh?"
"An leabhar a léamh?
Ní féidir liom an leabhar a léamh
Agus pian i mo lámh ó bheith ag scríobh don lá."

"Bhuel ar mhiste leat na suimeanna a chríochnú?"
"Na suimeanna a chríochnú!
Ní féidir liom na suimeanna a chríochnú
Agus pian i mo lámh ó bheith ag scríobh don lá."

"Bhuel ar mhiste leat an obair a dhéanamh?"
"An obair a dhéanamh!
Ní féidir liom an obair a dhéanamh
Agus pian i mo lámh ó bheith ag scríobh don lá."

Bhuel an bhfuil cead agam anois dul amach ag súgradh?"
"Amach ag súgradh?
Níl cead agat dul amach ag súgradh
Agus pian i DO lámh ó bheith ag scríobh don lá."

"Anois a Dhónail tá sé in am duitse
...an scéal a scríobh
...an leabhar a léamh
...na suimeanna a chríochnú
...an obair a dhéanamh
Nó beidh pian i do ...
's ní bheidh tú in ann suí don lá."

Ruairí Mac Dónaill

Dónal Dána

Arsa an Múinteoir Máire le Dónal Dána lá
"Ar mhiste leat an scéal a _____?"
"An ____ a_____!
Ní féidir liom an scéal a scríobh
Agus pian i mo lámh ó bheith ag scríobh don lá."

"Bhuel ar mhiste leat an leabhar a _____?"
"An _____!
Ní féidir liom an leabhar a _____
Agus pian i mo lámh ó bheith ag scríobh don lá."

"Bhuel ar mhiste leat na suimeanna a _____?"
"Na _____!
Ní féidir liom na _____
Agus pian i mo lámh ó bheith ag scríobh don lá."

"Bhuel ar mhiste leat an obair a _____?"
"An _____!
Ní féidir liom an _____
Agus pian i mo lámh ó bheith ag scríobh don lá."

"Bhuel an bhfuil cead agam anois dul amach ag súgradh?"
"Dul amach ag súgradh?
Níl cead agat dul amach ag súgradh
Agus pian i DO lámh ó bheith ag scríobh don lá."

"Anois a Dhónail tá sé in am duitse
...an scéal a _____
...an leabhar a _____
...na suimeanna a _____
...an obair a _____
Nó beidh pian i do ...
's ní bheidh tú in ann suí don lá."

Ruairí Mac Dónaill

Dónal Dána – léirigh an scéal le do chara.

Dán eile

Bain úsáid as an bplean ceachta céanna leis an dán seo.
(Is féidir na ceisteanna a chur in oiriúint do cibé canúint atá in úsáid).

Cáitín Cneasta

Arsa an Múinteoir Máire le Cáitín Cneasta lá
"An dtiocfadh leat an doras a oscailt?"
"An doras a oscailt?
Cinnte thiocfadh liom an doras a oscailt.
An bhfuil rud ar bith eile de dhíth ort inniu?"

"Bhuel... an dtiocfadh leat an t-urlár a scuabadh?"
"An t-urlár a scuabadh?
Cinnte thiocfadh liom an t-urlár a scuabadh.
An bhfuil rud ar bith eile de dhíth ort inniu?"

"Bhuel... an dtiocfadh leat na fuinneoga a ghlanadh?"
"Na fuinneoga a ghlanadh?
Cinnte thiocfadh liom na fuinneoga a ghlanadh.
An bhfuil rud ar bith eile de dhíth ort inniu?"

"Bhuel... an dtiocfadh leat na leabhair a bhailiú?"
"Na leabhair a bhailiú?
Cinnte thiocfadh liom na leabhair a bhailiú.
An bhfuil rud ar bith eile de dhíth ort inniu?"

"Bhuel... an dtiocfadh leat na cóipleabhair a cheartú?"
"Na cóipleabhair a cheartú?
Cinnte thiocfadh liom na cóipleabhair a cheartú.
An bhfuil rud ar bith eile de dhíth ort inniu?"

"A Mhúinteoir, beidh mo Dhaidí breá sásta bualadh isteach."
"Bualadh isteach?
Cén fáth a mbeidh sé ag bualadh isteach?"
"Nach é féin an cigire nua atá le teacht!!!!"

Ruairí Mac Dónaill

Cáitín Cneasta

Arsa an Múinteoir Máire le Cáitín Cneasta lá

"An dtiocfadh leat an doras a _____?"

"An _____ a _____?

Cinnte thiocfadh liom an _____.

An bhfuil rud ar bith eile de dhíth ort inniu?"

"Bhuel... an dtiocfadh leat an t-urlár a _____?"

"An _____ a _____?

Cinnte thiocfadh liom an _____.

Bhfuil rud ar bith eile de dhíth ort inniu"

"Bhuel... an dtiocfadh leat na fuinneoga a _____?"

"Na _____ a _____?

Cinnte thiocfadh liom na _____

Bhfuil rud ar bith eile de dhíth ort inniu?"

"Bhuel... an dtiocfadh leat na leabhair a _____?"

"Na_____a _____?

Cinnte thiocfadh liom na _____.

Bhfuil rud ar bith eile de dhíth ort inniu?"

"Bhuel... an dtiocfadh leat na cóipleabhair a _____?"

"Na _____a _____ ?

Cinnte thiocfadh liom na _____.

Bhfuil rud ar bith eile de dhíth ort inniu?"

"A Mhúinteoir, beidh mo Dhaidí breá sásta bualadh isteach?"

"Bualadh isteach?

Cén fáth a mbeidh sé ag bualadh isteach?"

"Nach é féin an cigire nua atá le teacht!"

Ruairí Mac Dónaill

Cáitín Cneasta – léirigh an dán le do chara.

Ullamh chun cainte? (Forleathnú)

Forleathnú:

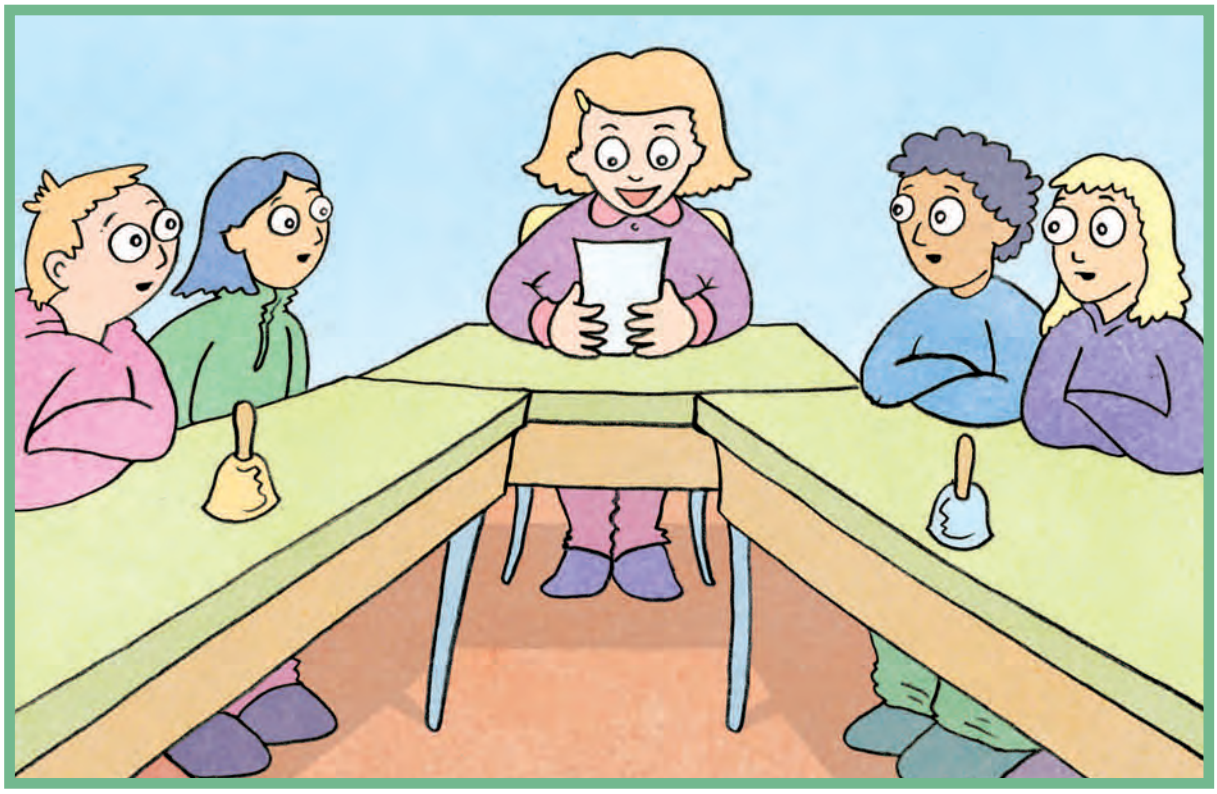

Ba cheart deis a thabhairt do pháistí an bealach ceart chun rud a rá, agus atá foghlamtha acu, a chleachtadh. Seo cluiche chun an deis sin a thabhairt dóibh. Bíonn an-iomaíocht leis seo agus taitníonn sé go mór le páistí.

Treoracha

1. Cuir na páistí i ngrúpaí.
2. Is féidir le gach grúpa torann faoi leith a dhéanamh chun aird an mhúinteora a fháil.
3. Taispeáin taobh amháin den chárta don rang, m.sh. "bailigh/leabhair"
4. Déanann grúpa éigin torann chun a thaispeáint go bhfuil siad sásta imirt leis an bhfrása sin. Tá smacht acu ar an mbabhta seo sa chluiche.
   Tá orthu na focail ar an gcárta a chur in abairt ag tosú le
   "An bhfuil cead agam _____ na leabhair a bhailiú?"
5. Ansin bíonn orthu an frása "_____ na leabhair a bhailiú?" a úsáid ag athrú thús na habairte gach uair.
   "Ar mhiste leat _____?"
   "An féidir leat _____?"
   "An dtig leat _____?"
   "Ar mhaith leat _____?"srl
6. Faigheann na páistí pointe amháin do gach eiseamláir nua.
7. Chun pointí breise a fháil sa bhabhta seo bíonn 30 soicind ag gach grúpa chun plé a dhéanamh ar na rudaí eile uile is féidir a bhailiú. Scríobhann siad síos iad agus faigheann siad pointe do gach ceann ceart.
   Mar shampla:
   "_____ an páipéar a bhailiú"
   "_____ an bruscar a bhailiú"
   "_____ na litreacha a bhailiú"
   "_____ na pictiúir a bhailiú" srl.

faigh/leabhar

...leabhar a fháil

(i 30 soicind ainmnigh rudaí eile is féidir leat a fháil)

oscail/doras

...an doras a oscailt

(i 30 soicind ainmnigh rudaí eile is féidir leat a oscailt)

dún/fuinneog

...an fhuinneog a dhúnadh

(i 30 soicind ainmnigh rudaí eile is féidir leat a dhúnadh)

déan/obair

...an obair a dhéanamh

(i 30 soicind ainmnigh rudaí eile is féidir leat a dhéanamh)

léigh/an leabhar

...an leabhar a léamh

(i 30 soicind ainmnigh rudaí eile is féidir leat a léamh)

ceartaigh/an obair

...an obair a cheartú

(i 30 soicind ainmnigh rudaí eile is féidir leat a cheartú)

ith/do lón

...do lón a ithe

(i 30 soicind ainmnigh rudaí eile is féidir leat a ithe)

tar isteach

...teacht isteach

(i 30 soicind ainmnigh áiteanna eile ar féidir leat teacht isteach)

téigh amach

...dul amach

(i 30 soicind ainmnigh áiteanna eile ar féidir leat dul amach)

nigh/do lámha
...do lámha a ní

(i 30 soicind ainmnigh rudaí eile is féidir leat a ní)

triomaigh/na soithí ...na soithí a thriomú

(i 30 soicind ainmnigh rudaí eile is féidir leat a thriomú)

glan/clár dubh

...an clár dubh a ghlanadh

(i 30 soicind ainmnigh rudaí eile is féidir leat a ghlanadh)

litir/scríobh ...an litir a scríobh

(i 30 soicind ainmnigh rudaí eile is féidir leat a scríobh)

Cuid 4

Spreagadh na Cainte

Córas Luachanna na Gaeilge

Comhghairdeas libh!	Comhghairdeas libh!	Comhghairdeas libh!	Comhghairdeas libh!

Gaeilgeoir den Scoth

Is pictiúrchártaí iad seo a choimeádann múinteoirí ar an mbord le tabhairt do na páistí aon uair a úsáideann na páistí Gaeilge chruinn go neamhfhoirmiúil i rith an lae.

Molann múinteoirí na páistí nuair a ghlacann siad leis na deiseanna an teanga a úsáid gan spreagadh an mhúinteora sa rang, sa chlós srl.

Is pictiúir iad agus is féidir leis na páistí iad a dhathú, a bhailiú srl.

Féach Aguisín 1

Croíthe sa chlós

Bíonn bosca greamán fágtha sa seomra foirne. Lannaítear iad, (cosúil leis an gceann thuas.)

Ag am clóis, tugann múinteoirí greamán d'aon dalta a bhíonn ag déanamh sár-iarrachta an Ghaeilge a úsáid go cumarsáideach sa chlós.

Nuair a bhíonn méid áirithe croíthe faighte ag an dalta, tugann an múinteoir duais dó/di.

Féach Aguisín 2

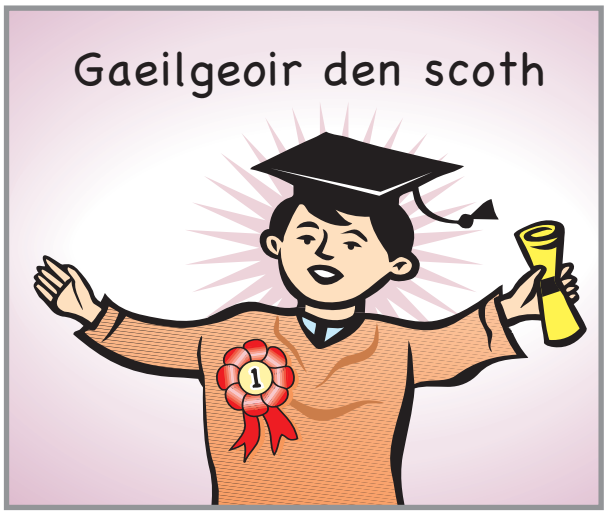
Gaeilgeoir den scoth

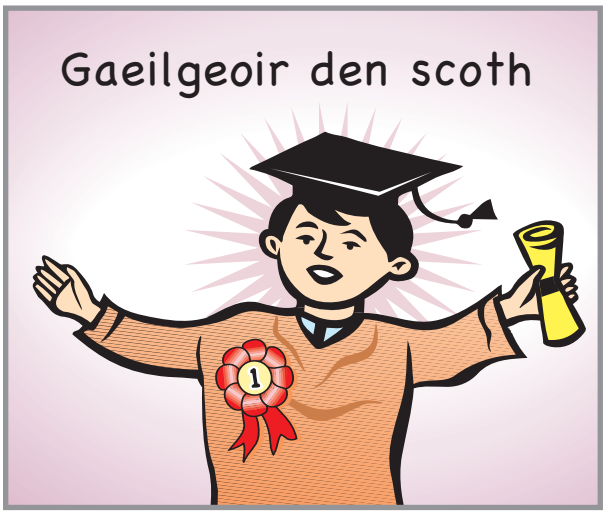
Gaeilgeoir den scoth

Gaeilgeoir den scoth

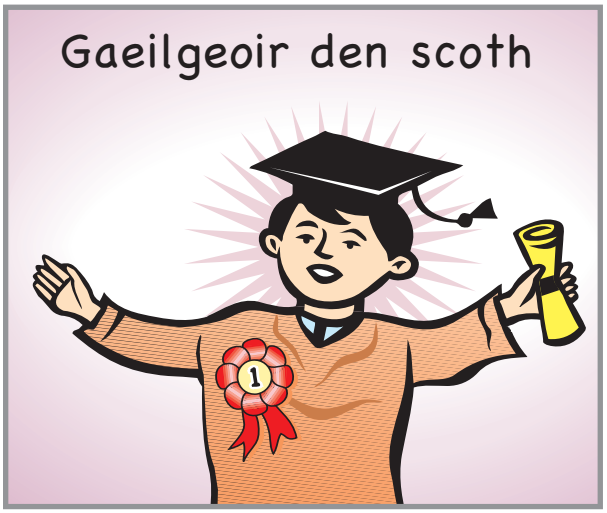
Gaeilgeoir den scoth

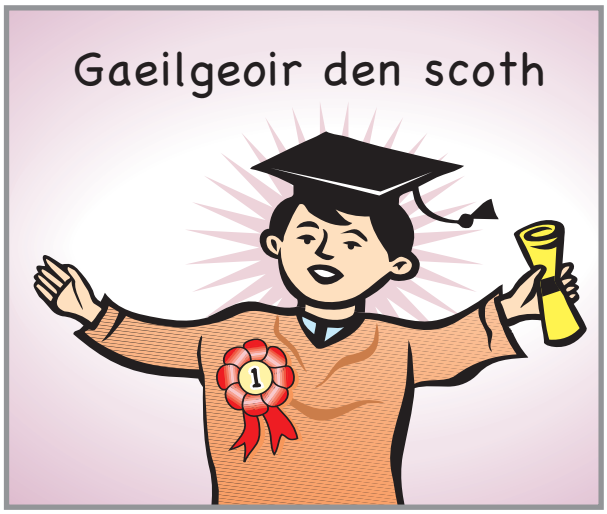
Gaeilgeoir den scoth

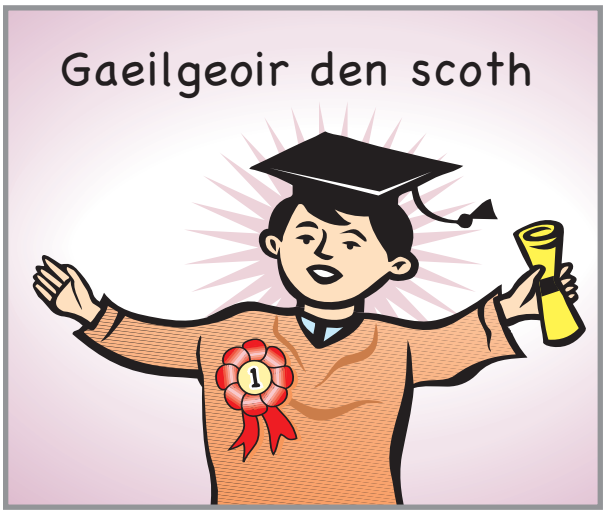
Gaeilgeoir den scoth

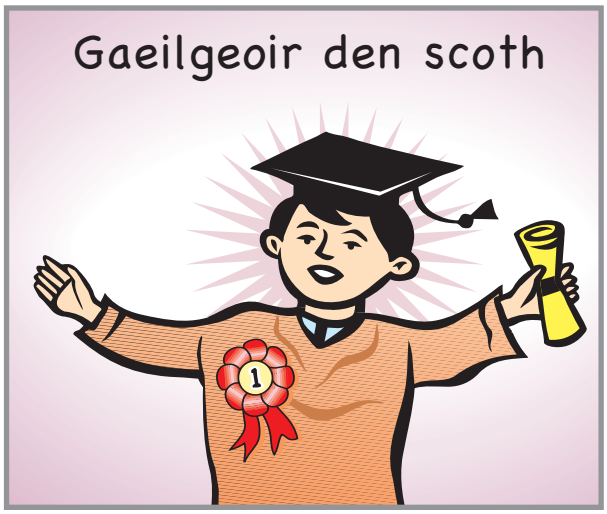
Gaeilgeoir den scoth

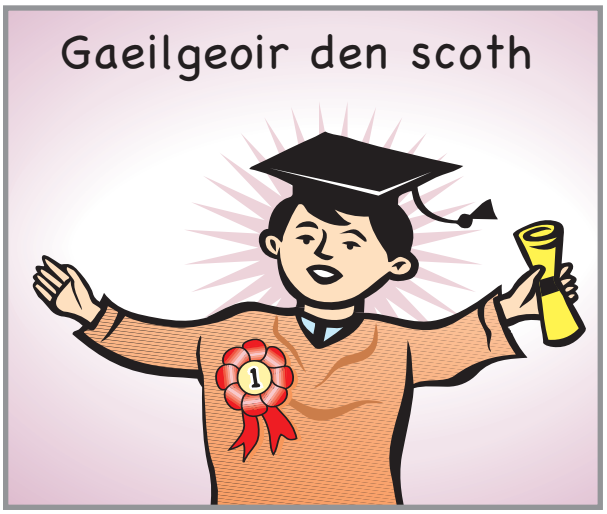
Gaeilgeoir den scoth

Cuid 4

Pictiúrchárta

Pictiúrchárta

Pictiúrchárta

Pictiúrchárta

Pictiúrchárta

Pictiúrchárta

Pictiúrchárta

Pictiúrchárta

Aguisín 2

Croíthe sa chlós

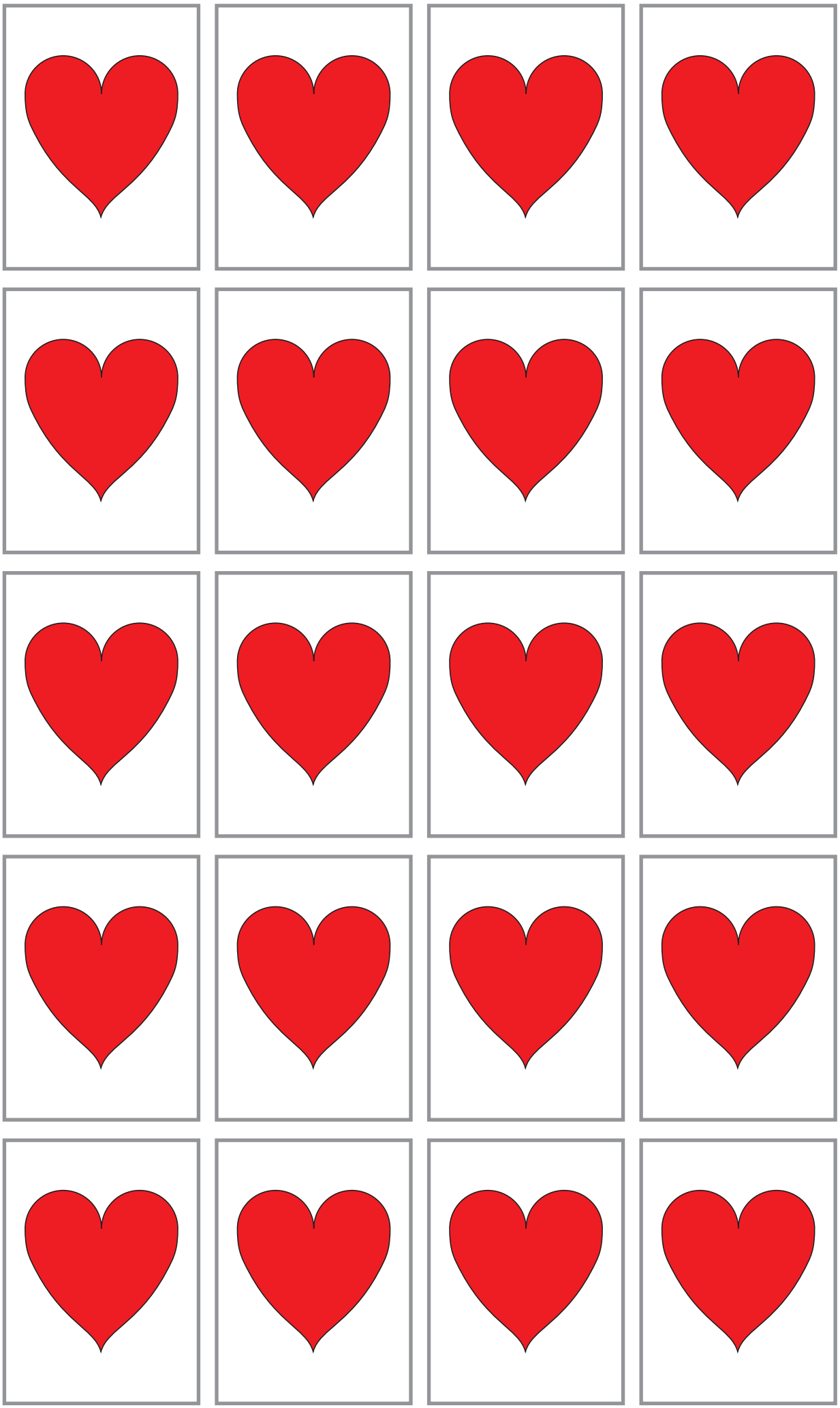

Cuid 4

Pictiúrchárta

Pictiúrchárta

Pictiúrchárta

Pictiúrchárta

Pictiúrchárta

Pictiúrchárta

Pictiúrchárta

Pictiúrchárta

Pictiúrchárta

Pictiúrchárta

Pictiúrchárta

Pictiúrchárta

Pictiúrchárta

Pictiúrchárta

Pictiúrchárta

Pictiúrchárta

Pictiúrchárta

Pictiúrchárta

Pictiúrchárta

Pictiúrchárta

Pictiúrchárta

Pictiúrchárta

Pictiúrchárta

Bonn na Gaeilge

Bíonn Bonn na Gaeilge ar fáil do pháiste amháin i ngach rang. Ag tionól na seachtaine bronntar Bonn na Gaeilge ar an bpáiste a rinne an-iarracht i leith labhairt na Gaeilge an tseachtain sin. Moltar na páistí ar fad os comhair na scoile agus bíonn an deis acu an bonn a chaitheamh ar scoil agus sa bhaile ar feadh na seachtaine.

Tá dearadh ar an mbonn "Bonn na Gaeilge" agus tá ribín daite "glas, bán & oráiste" timpeall ar an mbonn.

Bonn Óir/ Airgid/ Cré-umha & Réalta

Bronntar Bonn na Gaeilge ar an bpáiste a dhéanann an iarracht is fearr an Ghaeilge a úsáid i rith na seachtaine. Roghnaíonn na múinteoirí an dalta a rinne an iarracht is mó.
Déantar cinneadh an triúr is fearr a roghnú in ord.

Cláraítear "Boinn na Gaeilge" in áit lárnach sa seomra ranga de réir na liostaí óir, airgid agus cré-umha. Tugtar duaiseanna do na páistí seo.

Greamáin a dhearadh

Is suíomh an-chliste é seo. Tugtar deis don mhúinteoir a g(h)reamáin féin a dhearadh go speisialta don rang.
Mar shampla,
"Deir an Múinteoir Ciara gur labhair mé Gaeilge mhaith!"

Féach: http://www.superstickers.com
http://www.molanoige.com

Nótaí molta sa Dialann Scoile

I rith an lae cláraíonn an múinteoir ranga/príomhoide/ múinteoir eile nóta sa dialann scoile a luann le tuismitheoir go ndearna an páiste an-iarracht leis an nGaeilge ar an lá sin, mar shampla.

Bhí Gaeilge álainn á labhairt ag _____.

An Zón Gaelach

Go mbeadh áit faoi leith roghnaithe sa scoil (mar shampla, halla na scoile nó an fáiltiú) chun samplaí taitneamhacha d'obair Ghaeilge na bpáistí a chur ann.
Go rachadh an príomhoide ann uair sa tseachtain chun monatóireacht a dhéanamh air agus aitheantas a thabhairt d'aon duine a chuir aon rud isteach ann. (Teastas nó suaitheantas a bhronnadh srl....)

Teastais do Labhairt na Gaeilge

Bronntar teastais ar na páistí mar chomhartha molta speisialta dóibh as ucht an Ghaeilge a labhairt. Is féidir é seo a dhéanamh cibé bealach a n-oireann don mhúinteoir féin, gach lá, gach seachtain srl.

Táim ag moladh

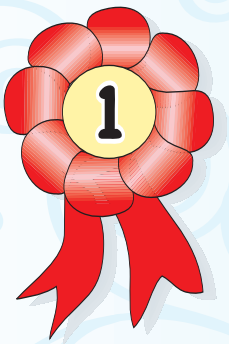

_____

don dea-iarracht i leith labhairt na Gaeilge.

_____ _____

Síniú an mhúinteora *Dáta*

_____ _____

Síniú an tuismitheora *Dáta*

Mian na Scoile

Go mbeadh mian na scoile le feiceáil timpeall na scoile go forleathan. Mar shampla:

"Is í an Ghaeilge ár dteanga, labhraímis í"

Is féidir í a chur ar dhialann na scoile/ar an suíomh idirlín/ar na nuachtlitreacha a chuirtear abhaile &rl.

Grianghraf/Ainm "Gaeilgeoir na Seachtaine"

Bíonn clár ar dhoras an tseomra ranga a chláraíonn ainm nó grianghraf de Ghaeilgeoir na Seachtaine agus a thaispeánann buaiteoirí a d'imigh rompu. Bíonn sé sin le feiceáil ag gach cuairteoir a thagann go dtí an seomra ranga sin.

Gaeilgeoir na Seachtaine

Comhghairdeas leat!

Gaeilgeoir na Seachtaine

Is féidir dalta a ainmniú ar scáileán ríomhaire an tseomra ranga chun aitheantas a thabhairt dó/di mar Ghaeilgeoir na seachtaine. (D'fhéadfaí ainm an dalta a chur mar spárálaí scáileáin ag trasnú an ríomhaire go minic i rith an lae!)

Cártaí Poist a sheoladh abhaile

Bíonn réimse cártaí poist ar fáil don mhúinteoir. Seolann an múinteoir abhaile cárta poist d'aon pháiste a bhíonn ag déanamh sár-iarrachta leis an nGaeilge. Déanann an comhlacht Pixy Graphics na cártaí áirithe seo i nGaeilge:

Féach: http://www.pixygraphics.ie

Nath na Seachtaine/Frása na Coicíse/Múnla na Míosa

Bíonn fógra ar dhoras an tseomra ranga a chláraíonn an nath/frása/múnla a mbeidh na páistí ag díriú air. Bíonn an nath/ frása/múnla bunaithe ar na feidhmeanna teanga.
Bíonn sé le feiceáil ag gach cuairteoir a thagann go dtí an seomra ranga sin. Is minic a bhíonn rang i gceannas air. Ciallaíonn sé sin go ndearann an rang fógra leis an nath/frása/múnla agus déantar bolscaireacht air timpeall na scoile. Is féidir ardrang a chur á mhúineadh do na bunranganna.

Stampaí ar Obair an Pháiste

Cuirtear stampaí Gaelacha agus greamáin ar obair na bpáistí chun iad a mholadh. Is féidir iad a úsáid chun an Ghaeilge a mhealladh uathu go neamhfhoirmiúil i rith an lae.

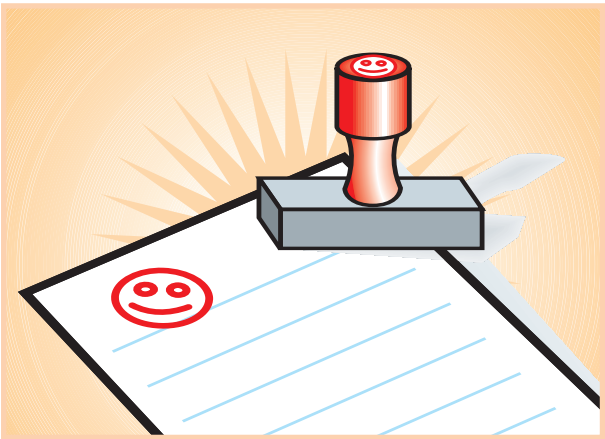

Rang na Seachtaine

Bronntar Sciath na Gaeilge/Corn na Gaeilge ar an rang a dhéanann an iarracht is fearr an Ghaeilge a úsáid i rith na seachtaine. Roghnaíonn na múinteoirí an rang a rinne an iarracht ba mhó. Bíonn an cúram ar mhúinteoir amháin fiosrú a dhéanamh faoin gclós agus faoin rang maidir leis an duine is fearr. Go minic i nGaelscoileanna bíonn "Leabhar Béarla" ina gcláraítear ainmneacha na bpáistí a labhraíonn i mBéarla. Is uaidh seo a dhéantar cinneadh an rang is fearr a roghnú. Fanann an sciath sa seomra ranga seo ar feadh seachtaine agus coinnítear cuntas, de na ranganna a bhuaigh, in áit lárnach sa scoil go bhfeicfidh gach duine é. Tugtar duais éigin don rang, mar shampla, 5 nóiméad bhreise sa chlós!

Cláraítear "Sciath na Gaeilge" nó "Corn na Gaeilge" ar an sciath/gcorn.

Gaeilgeoirí na Scoile

Dáta	Rang
10/09/2019	R4
17/09/2019	RN.Bh.
24/09/2019	R1
1/10/2019	R6
8/10/2019	R6

Leabhair Stampaí

Tugtar leabhar stampaí do gach páiste ag tús na scoilbhliana. Faigheann an páiste stampa ar an leabhar nuair a chloiseann an múinteoir é/í ag úsáid na Gaeilge go neamhspleách timpeall na scoile.

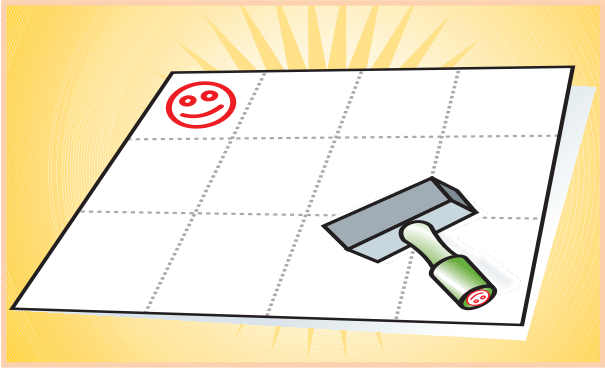

Suaitheantais do na Gaeilgeoirí is fearr

Bronntar suaitheantais ar na páistí atá ag déanamh iarrachta lena gcuid Gaeilge. Úsáidtear é seo i mbunranganna ach go háirithe toisc gur breá leo na suaitheantais a chaitheamh ar feadh na seachtaine. Coinnítear liosta de bhuaiteoirí na suaitheantas in áit go bhfeicfear iad. Is minic a ghlactar grianghraif de na páistí a bhuaigh chun iad a sheoladh abhaile chuig na tuismitheoirí mar aitheantas breise.

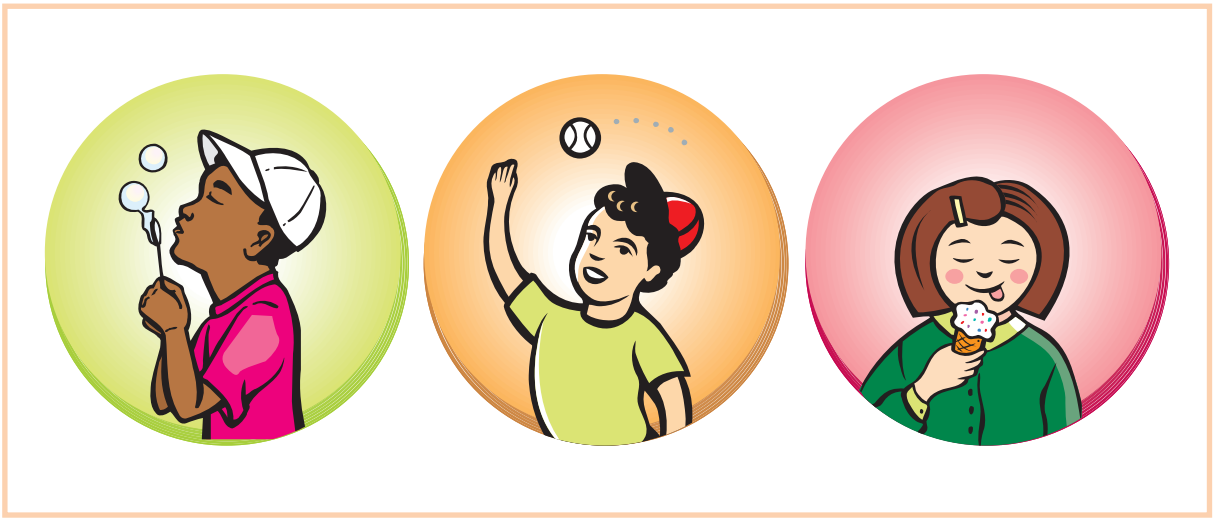

Grianghraf/Ainm a chlárú

Cuireann an múinteoir cairt ar dhoras gach seomra ranga. Bíonn cártaí bídeacha ann ionas gur féidir ainm agus grianghraf a lannú orthu do gach páiste sa rang. Cláraítear gach páiste de réir mar a ghnóthaíonn siad duais na Gaeilge. Bíonn sé le feiceáil ag gach duine/cuairteoir a thagann isteach sa rang (cosúil le fostaí na míosa!)

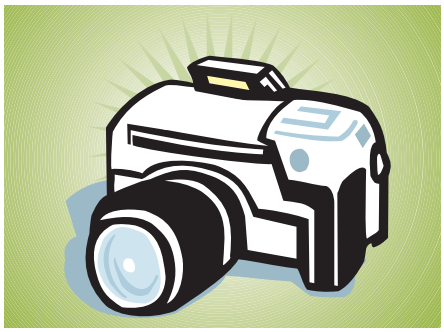

Ticéid Dhaite

Bronntar ticéid ar pháistí agus tar éis méid áirithe a bhailiú ón gclós/rang bronntar teastas orthu.

Teastas Molta
Comhghairdeas

Tá sprioc _____ thicéad

bailithe agat do

dhuais Ghaeilgeoir na Scoile

do 20___

Mo Cheol Thú!

Greamaítear seandlúthdhiosca bunoscionn ar dhoras gach seomra ranga. Bíonn cártaí bídeacha ann le hainm agus grianghraf a lannú air do gach páiste sa rang. Cuirtear grianghraf an pháiste i lár an dlúthdhiosca nuair a ghnóthaíonn an páiste sin duais na Gaeilge agus bíonn sé le feiceáil ag cách ar feadh seachtaine!

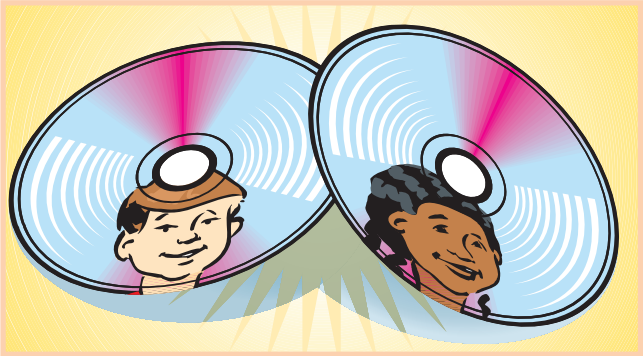

Banc na Gaeilge – Ticéid & Lóisteáil

Bíonn ticéid ag na múinteoirí (ticéid do chrannchur) agus bronnann na múinteoirí ticéid ar na páistí sa chlós/seomra ranga nuair a chloiseann múinteoirí iad ag labhairt na Gaeilge go neamhspleách. Nuair a bhíonn cúig thicéad acu is féidir leo iad a lóisteáil leis an múinteoir chun duais a ghnóthú ar nós:

- pas obair bhaile,
- leathuair an chloig ar an ríomhaire,
- deis léitheoireachta srl.

Bíonn leabhar cuntais ag an bpáiste chun iarrachtaí a léiriú.

Cuntas Bainc na Gaeilge

Uimhir: 214R6GSBHáC

Dáta Eisithe: 11/10/2019

Dáta	Lóisteáil	Aistarraingt	Iomlán	Cód Oifige	Síniú Oifige	Síniú Údair
11/10/19	3		3	LG	ANíT	Seán
15/10/19	3		6	LG	ANíT	Seán
17/10/19		5	1	AR	CNíM	Seán
19/10/19	2		3	LD	CNíM	Seán

Míniú ar Chód Oifige:
LG = Lóisteáil na Gaeilge
LD = Lóisteáil - Duais Bhreise
AR = Aistarraingt - Ríomhaire
AP = Aistarraingt - Pas Obair Bhaile
AL = Aistarraingt - Deis Léitheoireachta

Ticéid mar dhuais ranga/scoile

Bíonn ticéid ann mar dhuais ranga agus dáileann foireann na scoile iad. Caithfear aontas foirne a bheith ann chun an scéim seo a chur i bhfeidhm go héifeachtach. Bailítear na ticéid i mbosca ranga agus ag an tionól scoile déantar na ticéid a chlárú. Ag deireadh na míosa tugtar duais don rang a bhailíonn an líon is mó ticéad. Bíonn duaiseanna ar nós Pizza, Mr Freeze nó físeán i gceist.

Captaen na Gaeilge

Pioctar páiste amháin in aghaidh na seachtaine le bheith mar *Chaptaen na Gaeilge!* Tugtar an teideal seo don pháiste tar éis tréaniarracht a dhéanamh i labhairt na Gaeilge i rith an lae.

1. Bíonn cupán faoi leith le 'Captaen na Gaeilge' scríofa air agus bíonn deis ag an bpáiste é a úsáid ar feadh na seachtaine ag am lóin.

2. Seolann an múinteoir litir/ríomhphost abhaile ag moladh an pháiste.

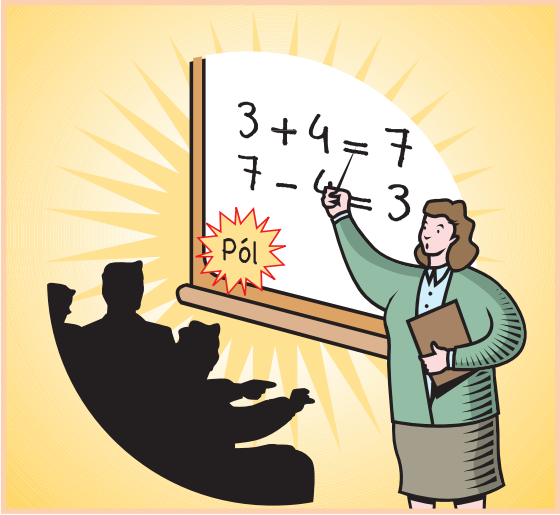

3. Cláraíonn an múinteoir ainm an pháiste ar an gclár bán ar feadh na seachtaine.

4. Faigheann an páiste greamán speisialta.

Pointí a bhailiú

Bailíonn na páistí pointí as ucht an Ghaeilge a úsáid agus a spreagadh i measc a chéile. Bronntar na pointí orthu agus iad ag feidhmiú i dtreo sprioc a bhaint amach. Braitheann an sprioc ar an múinteoir agus eagraítear duaiseanna, mar shampla, turas go pictiúrlann chun scannán a fheiceáil, sceallóga a ithe ar scoil, srl.

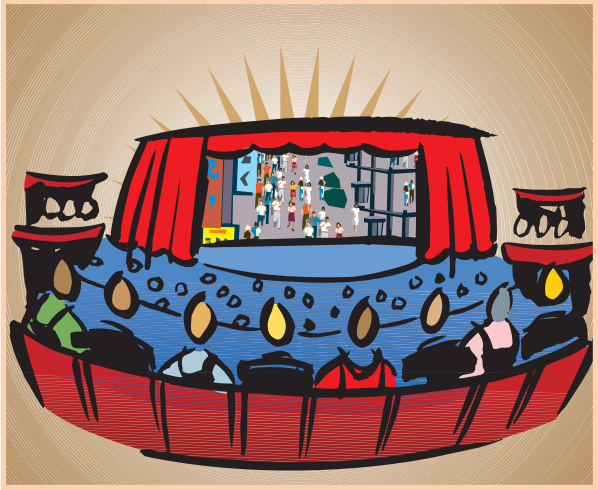

Gaeilge	Sprioc 1 – sceallóga (50)	Sprioc 2 – pictiúrlann (150)
Rang N. Bheaga		
Rang N. Mhóra		
Rang 1		
Rang 2		
Rang 3		
Rang 4		
Rang 5		
Rang 6		

Cearnóg na Gaeilge

Bíonn cearnóg mhór le feiceáil i ngach seomra ranga nó i halla na scoile le méid áirithe cearnóg inti. An aidhm atá ann ná ticéid na Gaeilge a bhailiú chun an chearnóg a líonadh. Tugtar spriocanna faoi leith do na ranganna éagsúla.

Mar shampla:
Naíonáin- R2
50 = scannán,
100 = siúlóid,
150 = picnic sa pháirc srl.

Dearbháin na Gaeilge

Bronntar ticéid ar pháistí agus tar éis bailiúchán a fháil ón gclós/rang bronntar teastas orthu tar éis méid áirithe a bhailiú.

Dearbhán don Ghaeilge

Bronnta ar

_____

as ucht an Ghaeilge
a labhairt.

An Múinteoir _____

Soilse Tráchta

Tugann an múinteoir cárta glas do gach páiste ag tús an lae. An aidhm atá leis ná an cárta glas a choinneáil go deireadh an lae. Tugann an múinteoir cárta oráiste mura mbíonn an páiste ag déanamh iarrachta an Ghaeilge a labhairt agus tugann an múinteoir cárta dearg don pháiste mura mbíonn aon iarracht á déanamh. Má éiríonn leis an bpáiste an cárta glas a choinneáil ar feadh an lae faigheann an páiste stampa speisialta. Nuair a bhíonn 25 stampa faighte ag an bpáiste faigheann sé/sí duais.

Caisleáin na Gaeilge

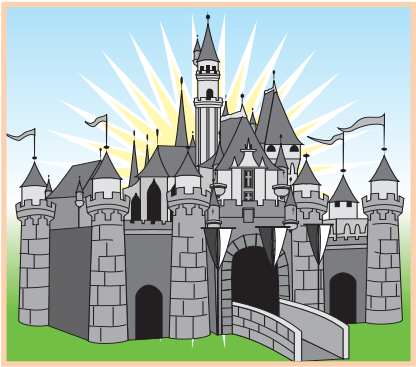

Is éard atá i gceist anseo ná go mbailíonn na páistí brící chun caisleán na Gaeilge a thógáil agus de réir a chéile tógann na páistí é. Is scéim í ina mbíonn na brící cláraithe ar bhalla/chlár fógraí agus de réir mar a aithníonn an múinteoir go mbíonn na páistí ag labhairt Gaeilge níos cruinne bronnann an múinteoir bríce (i bhfoirm greamáin) orthu chun dul i mbun an caisleán a thógáil.

Is spreagadh súl é an caisleán, a mbaineann na páistí taitneamh as agus déanann siad iarracht an caisleán a thógáil. I ndiaidh dóibh an caisleán a thógáil gnóthaíonn siad duais don rang agus tosaíonn siad ag tógáil arís. Nó féadann siad baile iomlán a thógáil mórthimpeall ar an gcaisleán!

Cúinne Na Gaeilge

Tá cúinne faoi leith don Ghaeilge sa seomra ranga le roinnt fearas agus rudaí spraíúla ann. Tugann an múinteoir deis don pháiste dul go dtí an cúinne áirithe seo nuair a bhíonn sáriarracht á déanamh ag an bpáiste Gaeilge a labhairt. Tá cead ag an bpáiste cara a thabhairt leis nó léi ann, áit ina mbíonn leabhair, an ríomhaire nó ionad éisteachta, nó aon rud a bhíonn tarraingteach don pháiste.

Cuid 5

Cluichí Clóis

Cluichí Clóis

Sa bhliain 2010 ba í Áine Uí Mhurchú (ar dheis Dé go raibh a hanam) a mhol do COGG treoirleabhar a chur ar fáil do mhúinteoirí chun cluichí clóis as Gaeilge a mhúineadh do dhaltaí bunscoile. Óna taithí féin, ba léir d'Áine go bhféadfaí úsáid na Gaeilge i gclós na scoile a chur chun cinn agus Gaeilge na ndaltaí a fhorbairt trí na cluichí seo. Chum sí féin leaganacha Gaeilge de chluichí, agus bhunaigh sí cluichí ar rainn Ghaeilge freisin.

Tar éis an t-ábhar a phlé, chinn COGG gur mhó an tionchar a bheadh ag an tionscadal dá ndéanfaí scannán de pháistí ag imirt na gcluichí agus chuaigh Agtel i mbun na hoibre sin. Trí chomhtharlú, fuarthas amach go raibh an tSeirbhís um Fhorbairt Ghairmiúil do Bhunscoileanna (SFGB) ag ullmhú áis teagaisc bunaithe ar chluichí clóis, agus cinneadh, le comhaontú an údair, comhpháirtíocht a bhunú idir COGG, Agtel agus SFGB. Tá gearrthóga físe - le treoracha teagaisc do mhúinteoirí agus na cluichí do dhaltaí ar fáil ag an nasc seo:
https://www.youtube.com/results?search_query=spreag+an+ghaeilge+le+spraoi

Tá focail na rann agus treoracha teagaisc don mhúinteoir sa chaibidil seo.

Tá buíochas ar leith ag dul do phríomhoide Ghaelscoil Lios na nÓg, Áine Nic an tSíthigh, foireann teagaisc na scoile agus, ar ndóigh, na daltaí as dul i bpáirt linn leis an scannánú a dhéanamh. Tá buíochas freisin ag dul do Dhiarmaid Mac Mathúna agus d'fhoireann Agtel, do T.J. Ó Ceallaigh agus d'fhoireann SFGB, do láithreoirí an scannáin, Lucinda Glynn agus Cathal Ó Conaire agus do gach duine eile a chuidigh leis an tionscadal.

Ba mhór ag COGG a ndúthracht leis an tionscadal a chur i gcrích.

Conas na Gearrthóga Físe a Úsáid

Tá na cluichí sa chuid seo roinnte i gceithre rannóg idir Rainn Scipeála, Cluichí Foirne, Rainn Ghníomhartha agus Cluichí Eile. Laistigh de gach rannóg tá físeáin a dhéanann cur síos ar na cluichí sa ghrúpa sin. Is féidir an físeán a thaispeáint sa rang chun go bhfeicfidh na daltaí go díreach cad atá i gceist.

Teidí Béar

"A Theidí Béar, a Theidí Béar buail an talamh.
A Theidí Béar, a Theidí Béar cas timpeall.
A Theidí Béar, a Theidí Béar, taispeáin do bhróg.
Is leor sin, a Theidí bhig óig.

A Theidí Béar, a Theidí Béar, rith suas an staighre.
A Theidí Béar, a Theidí Béar, abair do phaidreacha.
A Theidí Béar, a Theidí Béar, múch an solas.
A Theidí Béar, a Theidí Béar, téigh a chodladh.
A Theidí Béar, a Theidí Béar, abair "Oíche mhaith",

"Oíche mhaith agus amach leat."

Forleathnú

- Ainm an linbh a chur isteach in áit Teidí
- Cleachtadh a dhéanamh ar ghlaoch ar dhuine: 'A Mháire, a Sheáin' srl.
- Athchruthú abairte: Na leanaí a mhealladh i ngrúpaí éagsúla chun rainn nua a chumadh i gcomhpháirt, bainteach le téama eile
- Na rainn a scríobh i gcomhpháirt, a roinnt agus a chur i bhfeidhm mar rang
- An rann a athrú, é a rá san aimsir chaite, m.sh. 'An Teidí Béar, an Teidí Béar, bhuail sé an talamh' srl.

Thíos sa Chuan

"Thíos sa chuan a théann na báid amach."

Forleathnú

- Rainn/abairtí eile a chumadh sa rang agus a chleachtadh le tiúin.

Eanáir, Feabhra

"Eanáir, Feabhra, Márta,
Agus Aibreán, Bealtaine, Meitheamh,
Iúil, Lúnasa, Meán Fómhair,
Deireadh Fómhair, Samhain agus Nollaig –
Sin Míonna na bliana."

Forleathnú

- Plé: Conas teanga a úsáid le linn an chluiche
- Is féidir tuilleadh cluichí a imirt faoi mhíonna na bliana sa seomra ranga freisin
- Féadtar na páistí a chur ag grúpáil na míonna ina séasúir
- Féadtar 'An Macarena' a dhéanamh ag úsáid ainmneacha na míonna chun iad a chleachtadh

Buachaillí is Cailíní

"Buachaillí is cailíní ag súgradh lena chéile,
Léim thar an rópa, léim thar an rópa,
Is téann an rópa suas thar do cheann.
An tEarrach, an Samhradh,
An Fómhar is an Geimhreadh,
Sin iad na ceithre shéasúr den bhliain."

Forleathnú

- Is féidir tuilleadh cluichí a imirt faoi na séasúir sa seomra ranga
- Moltaí a mhealladh ó leanaí
- Rainn faoi dhathanna/ainmhithe freisin
- Athchruthú abairte: Léim thar an ngealach, léim thar an gcathaoir, srl. Cleachtadh a dhéanamh ar an urú
- An dán "An Ghaoth" (An ghaoth aduaidh bíonn sí crua, is cuireann sí fuacht ar dhaoine) a mhúineadh chun dul leis na séasúir

A Gharda, A Gharda

"A gharda, a gharda, ná tóg mé,
Mar tá bean agus clann sa bhaile agam.
Ceithre dhuine is fiche agus sin a lán.
Duine, beirt, triúr, ceathrar ...
(agus ar aghaidh go dtí ceithre dhuine is fiche)."

Forleathnú

- Na páistí ag cleachtadh comhairimh sa réamhchumarsáid.
  B'fhéidir gur fiú suirbhé a dhéanamh sa Mhata as Gaeilge chun cleachtadh a thabhairt dóibh ar dhaoine a chomhaireamh
- Crann teaghlaigh a dhéanamh chun cur leis an teanga nua: bean, clann, deartháir, deirfiúr, aintín, uncail, col ceathrar, srl. An raibh cúpla sa chlann?
- Pléigh an fáth a mbeadh Garda ag teacht chun é a thógáil. Ar ghoid sé bia le tabhairt abhaile dá chlann? Cá bhfios dúinn gur fear atá i gceist anseo?
- Má tá an comhaireamh ródheacair don aoisghrúpa, ísligh an méid duine sa chlann

Caith agus Síos

Forleathnú

- Teanga ar leith a spreagadh agus a mhúineadh roimh ré chun leanaí a ghríosadh. Cláraigh an teanga ar chairt ranga/ar fud na scoile, m.sh.
  "Maith thú/togha fir/thar barr/ar fheabhas ar fad/go hiontach/an-mhaith go deo/go diail/lean ort/mo cheol thú/iarracht mhaith/an-iarracht/ard-bhuachaill/maith an cailín/an-bhuachaill/gasúr maith/girseach mhaith/an-iarracht go deo/rinne tú do dhícheall/bail ó Dhia ort/moladh go deo leat/nár laga Dia thú/tá leat anois/ar aghaidh leat/brostaigh ort!"
- Leanaí ag cumadh cluichí nua i gcomhpháirt - grúpaí oibre i mbun pinn le fócas
- Na cluichí nua a chur i láthair an ranga/na scoile agus a mhúineadh do na páistí

Leabhar ar an gCeann

Forleathnú

- Teanga ar leith a spreagadh agus a mhúineadh (rólimirt)
- "Folach bíog" ("Aimsigh agus folaigh") a imirt le púicín chun treoracha a chleachtadh- "Téigh go mall, seachain an chathaoir, bí cúramach, déan deifir..."
- An cluiche a imirt le liathróid in ionad leabhair agus é a chur idir na cosa
- An cluiche a imirt le púicín – páistí ag treorú (béim ar úsáid na teanga)

Preabadh na Liathróide

Forleathnú

- Réamhchumarsáid: Teanga bhainistíochta an chluiche a phlé leis an rang: 'Seo duit! Do sheans anois! Brostaigh ort! Bain triail as arís! Rinne sé botún!'
- Má tá an comhaireamh ar a dtoil acu, díriú ar nathanna eile ar nós "Is mise an chéad/dara/tríú /ceathrú/cúigiú duine sa líne"
- Treoracha breise a thabhairt isteach, m.sh. "Preab í le lámh amháin/lámh dheas/chlé/malartaigh lámha. Preab í isteach is amach idir na cosa ar nós imreoir cispheile"

Chuaigh Mamó Chun an tSiopa

Forleathnú

- Réamhchumarsáid: Cluiche teanga - Glasraí ag tosú le T/ag críochnú le C/glasraí atá glas/torthaí atá bog/mór
- Cum tomhais!
- Cluiche aibítre a imirt chun cineálacha éagsúla bia a ainmniú, m.sh. "Chuaigh Mamó chun an tsiopa agus cheannaigh sí arán, banana, cairéid...."
- Cluiche Cuimhne: Páiste difriúil ag cur leis an liosta thuas gach uair ach bíonn ar an gcéad pháiste eile cuimhneamh ar an liosta iomlán
- Leabhar beag/Nuacht phearsanta Mhamó a scríobh bunaithe ar na torthaí/glasraí a cheannaigh Mamó sa siopa

A Mháire Bheag

"A Mháire bheag, a Mháire bheag,
A bhíonn i gcónaí ag gáire,
An dtuigeann tú, an dtuigeann tú,
An lá a bheidh ann amárach?
Lá Bealtaine, Lá Bealtaine,
An chéad lá geal den samhradh."

"Anois a Mháire, dún do shúile. Cas timpeall trí huaire.
A haon, a dó, a trí. Cuir amach do lámh agus pioc
duine eile."

Forleathnú

- Cleachtadh sa seomra ranga – 'Is mise an chéad duine sa líne' … (orduimhreacha)
- An dáta agus laethanta na seachtaine a chleachtadh … an Luan, an 5ú lá de Mhí an Mheithimh
- Míonna na bliana a chleachtadh ag déanamh na ngeáitsí agus ag canadh an amhráin 'An Macarena'
- Díriú ar an téarmaíocht 'arú amárach/arú inné'
- Ceist a chur 'Cén lá a bhí/bheidh ann um an dtaca seo an tseachtain seo caite/chugainn?'
- Frásaí bainteacha a mhúineadh: 'Amadán, amadán an chéad lá d'Aibreán!' agus "Ó Lá 'le Bríde amach bíonn na héin ag déanamh neadacha, bíonn na caoirigh ag breith na n-uan, agus an uain ag dul i dteas."

Má Tá Tú Sásta Leat Féin

Véarsa 1:

"Má tá tú sásta leat féin, buail do bhosa (buail, buail)
Má tá tú sásta leat féin, buail do bhosa (buail, buail)
Má tá tú sásta leat féin is gur mhaith leat é a thaispeáint
Má tá tú sásta leat féin, buail do bhosa (buail, buail)"

Véarsa 2:

"Má tá tú sásta leat féin, gread do chosa srl."

Véarsa 3:

"Má tá tú sásta leat féin, sméid do cheann srl."

Véarsa 4:

"Má tá tú sásta leat féin, abair 'tá mé' srl."

Forleathnú

- Na mothúcháin a iniúchadh i bplé ranga: Nuair a bhíonn tú sásta cad a dhéanann tú, srl.
- Cluiche míme – mothúcháin agus gníomhaíocht i mím – páistí eile ag tomhas
- Athchruthú abairte i ngrúpaí sa rang
- Rann nua a chumadh agus a roinnt- geáitsí/baill choirp dhifriúla gur féidir a úsáid san amhrán

Isteach is Amach Trí na Cloigíní Gorma

"Isteach is amach trí na cloigíní gorma,
Isteach is amach trí na cloigíní gorma,
Isteach is amach trí na cloigíní gorma,
Ar maidin gheal an lae."

"Tap a rap a rapar ar a ghuaillí,
Tap a rap a rapar ar a ghuaillí,
Tap a rap a rapar ar a ghuaillí,
Ar maidin gheal an lae."

Forleathnú

- Athneartú na teanga i bhfoirm an amhráin 'Hócaí Pócaí':

Ó hócaí, pócaí, pócaí (X3),
Sin mar atá ar scoil.
Cuir do lámh dheas (do ghuaillí/do chos dheas) isteach
Tóg í (iad) amach, cuir í (iad) isteach
Agus cas go cúramach;
Déan an hócaí pócaí
Agus cas anois thart
Sin mar atá ar scoil.

Cluiche 'Deir Ó Grádaigh'

Na baill bheatha a shealbhú i bhfoirm amhráin ar ais sa rang agus féachaint ar na pearsana difriúla, m.sh. a guaillí, ár nguaillí srl:
"Tap a rap a rapar ar a ghuaillí (x3), Ar maidin gheal an lae."

Mím – Bear Hunt
Isteach is amach trí na ....

'Droichead Átha Luain' a mhúineadh toisc go mbeidh an-chuid den teanga chéanna sna horduithe

Ceann Guaillí Glúin is Cos

An Chéad Uair:

"Ceann, guaillí, glúin' is cos, glúin' is cos'
Ceann, guaillí, glúin' is cos, glúin' is cos'
Agus súile, cluasa, béal agus srón,
Ceann, guaillí, glúin' is cos', glúin' is cos'"

An Dara hUair:

"(Fuaim éigin), guaillí, glúin' is cos', glúin' is cos'
(Fuaim éigin), guaillí, glúin' is cos', glúin' is cos'
Agus súile, cluasa, béal agus srón,
(Fuaim éigin), guaillí, glúin' is cos', glúin' is cos'"

An Tríú hUair:

"(Fuaim éigin), (Fuaim éigin), glúin' is cos', glúin' is cos'
(Fuaim éigin), (Fuaim éigin), glúin' is cos', glúin' is cos'
Agus súile, cluasa, béal agus srón,
(Fuaim éigin), (Fuaim éigin), glúin' is cos', glúin' is cos'"

An Ceathrú hUair:

"(Fuaim éigin), (Fuaim éigin), (Fuaim éigin) is cos',
(Fuaim éigin) is cos'
(Fuaim éigin), (Fuaim éigin), (Fuaim éigin) is cos',
(Fuaim éigin) is cos'
Agus súile, cluasa, béal agus srón,
(Fuaim éigin), (Fuaim éigin), (Fuaim éigin) is cos',
(Fuaim éigin) is cos'"

Forleathnú

Deir Ó Grádaigh a imirt sa rang agus páiste ag treorú...

- Athchrúthú abairte – rann nua a chumadh i ngrúpaí agus a chur i láthair an ranga

Cas Timpeall

"Cas timpeall, cas timpeall
Cé aige a bhfuil an liathróid?
An bhfuil sé beag nó bhfuil sé mór
An cailín í nó buachaill?"

"Mise a rug ar an liathróid."

Forleathnú

- An rann a chleachtadh i gcluiche ranga – "rudaí" a chur timpeall an ranga le ceol. Stoptar an ceol. Cluiche foirne: "Cé aige a bhfuil an...?"
- Cluiche ranga: Aimsigh agus folaigh. Treoracha á dtabhairt ag páistí do pháiste eile: "Siúil ar aghaidh, cas ar chlé/ar dheis." Liathróid i bhfolach ag páiste amháin sa rang
- Chun cluiche a thosú agus chun "caiteoir" a roghnú, an rann beag seo a mhúineadh:
  "Iní Míní meidhní mó, Tóg do sheans anois go beo; Bhuail an moncaí bocht a cheann is thit an créatúr anuas den chrann!"

A hAon, a Dó, a Trí

Forleathnú

- Treoracha a dhéanamh sa seomra ranga ar dtús: leathanach bán ag gach páiste; múinteoir ag tabhairt treoracha ar nós "Tarraing bord sa chúinne ar chlé; tarraing lampa ag barr an leathanaigh ar dheis", srl.
- "Deir Ó Grádaigh" a imirt ag úsáid na dtreoracha clé/deas, srl.
- Deis ag na páistí na treoracha a thabhairt (ina ngrúpaí)
- Comhtháthú le hobair ar léarscáileanna (Tíreolaíocht) nó le máirseáil/rince (Corpoideachas)

Taobh le Chéile

"Taobh le chéile deas,
Taobh le chéile clé,
Taobh le chéile deas is clé,
Taobh le chéile, chéile."

Forleathnú

- Gníomhaíochtaí – orduithe a thabhairt ... cluiche ranga/grúpa – tacair éagsúla – roghnaigh/pioc amach an .... ar chlé;
- Le púicín
- Gníomhaíochtaí: Cuir do lámh chlé ar do chromán... Deir Ó Grádaigh
- Athchruthú rainn sa rang - tasc scríbhneoireachta mar ghrúpa ar ais sa rang – grúpa i mbun plé agus ag cumadóireacht
- Slabhra daonna idir na cailíní tar éis dul timpeall dóibh nó slabhra idir na cailíní agus na buachaillí ionas go mbeidh páirtí nua acu. Déan an chéad chuid faoi dhó chun an rince a dhéanamh níos faide.

Mirlíní

Forleathnú

- Réamhchumarsáid: An teanga chuí a mhúineadh... "Mí-ádh ort! Bhí tú an-chóngarach an t-am sin! Bain triail eile as! Rollaigh é go mall/go láidir/go tapa. Bhuaigh mé. Tá an t-ádh orm inniu!"
- Dírigh ar theanga níos casta, m.sh. "Rollaigh é níos tapúla/níos láidre/níos moille. Níl an t-aimsiú go maith agam!"

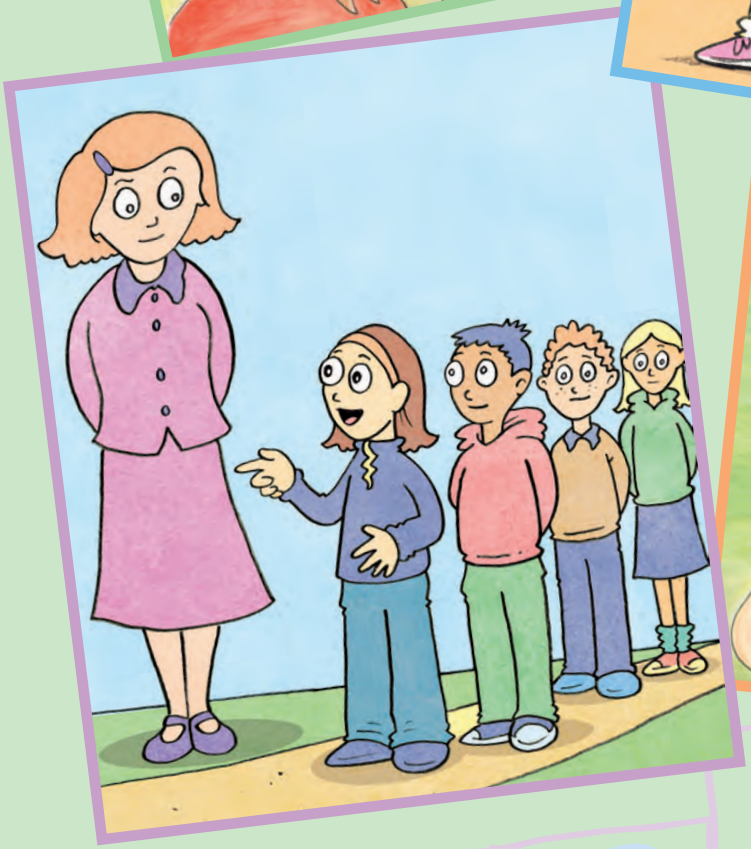

9 780954 723392

€25

An tSeirbhís um Fhorbairt Ghairmiúil do Bhunscoileanna

An Chomhairle um Oideachas Gaeltachta & Gaelscolaíochta